

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

28

Noua geografie a patriei

BUCUREȘTI

(Paginile 12—13)

■ Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, președintele Consiliului Național al Oamenilor Muncii, miercuri, 12 iulie, au început lucrările Plenarei Consiliului Național al Oamenilor Muncii.

ÎN DEPLINĂ UNITATE

PROCESUL edificării socialismului în patria noastră cuprinde în spațiul său de muncă și creație revoluționară substanța puternic vitalizatoare a realizării unității națiunii, a consensului întregului popor față de programul de dezvoltare a României elaborat de partidul comunist, sub semnul inspiratului gând și al vastei energii stimulatorie ale tovarășului Nicolae Ceaușescu. În al 45-lea an de la victoria revoluției de eliberare națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, România se înfățișează cu o bogată zestre materială, cu bilanțuri de mare anvergură și înalte performanțe în toate domeniile vieții social-economice, de natură a dovedi nu numai imensitatea resurselor care trebuiau puse în valoare, ci și unitatea de gând și faptă a poporului, angajat în cea mai dinamică perioadă din îndelungata sa istorie. Această valoare morală fundamentală a unei întregi națiuni a fost vibrant relevată de Plenara C.C. al P.C.R., ale cărei lucrări s-au desfășurat la sfârșitul lunii iunie, de documentele adoptate, unitatea deplină, consensul național constituind atmosfera în care reverberază cuvântarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu, precum și hotărârea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. de a propune ca la cel de-al XIV-lea Congres, în înalta funcție de secretar general al partidului să fie reales conducătorul de azi al României, omul care, în urmă cu douăzeci și patru de ani, a avut rolul hotărâtor în deschiderea unei epoci de amplă și liberă emulație în edificarea patriei socialiste.

Adoptată entuziast și cu sentimentul lucid al unui act de maximă semnificație istorică de către Plenară, primită cu fierbinte adevărate de către deputații Marii Adunări Naționale, întruniți în recenta sesiune, Hotărârea de a se propune Congresului al XIV-lea ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în fruntea partidului reprezintă o opțiune națională pentru continuitatea unei linii politice care și-a verificat adevărul și eficacitatea ca singura în măsură să rezolve problemele fundamentale specifice progresului multilateral al țării. O opțiune pentru comunistul care și-a închinat întreaga viață viitorului comunist al patriei, pentru fapta pilduitoare a omului și conducătorului Nicolae Ceaușescu, pentru viziunea sa situată în cele mai înaintate comandamente ale lumii contemporane, străbătută de înaltele și umaniste exigențe ale subordonării dezideratelor progresului cauzei prosperității generațiilor de azi și de mâine. Unanimitatea acestei opțiuni este, to-

dată, sentimentul major prin care poporul român întâmpină cel de-al XIV-lea Congres al partidului, ale cărui limezi coordonate și țeluri fundamentale sînt subliniate cu pregnanță de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvântarea rostită la Plenară, constituie obiectul dezbaterii la care este angajată, într-un vast dialog, întreaga țară, în aceste zile de studiere a documentelor ce vor structura programele marelui forum al partidului din noiembrie 1989. Referindu-se la acest colocv cu participarea practică a întregii națiuni, subliniind datorită fructificării eficiente a cadrului benefic al democrației noastre socialiste, în una dintre cele mai complexe exercitări ale ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta, în cuvântarea rostită la Plenară: „Se impune, de asemenea, să se asigure dezbateri largă a documentelor pentru Congresul al XIV-lea în întregul partid și cu întregul popor, astfel încît acestea să exprime în cel mai înalt grad gîndul și voința întregului partid, a întregii națiuni, să constituie expresia adevăratei dezbateri democratice, muncitorești-revoluționare, a participării poporului la făurirea în mod conștient a propriului său viitor, de bunăstare și fericire, a comunismului“.

Documentele supuse dezbaterii națiunii noastre în aceste zile reprezintă însumarea unei bogate experiențe politice, cu valori proprii, de mare complexitate, în teoria și practica edificării socialismului. Sînt incluse în ele patru decenii și jumătate de luptă cu înăpoierea, cu subdezvoltarea, pentru o societate omenească dreaptă, civilizată, în care omul reprezintă supremul simbol. Se află în ele, mereu viu, pururi luminos, spiritul înnoitor, strălucitor dogmatismului, copierii „modelelor“, acel suflu care a risipit tarele schematismului și a dat cale liberă energiilor națiunii, prin cel de-al IX-lea Congres al partidului.

Arhitect al unui program prin care România se îndreaptă cu intense accelerații către mileniul viitor, secretarul general al partidului imprimă Documentelor apropiatului Congres dinamismul energiei sale, tensiunile neobositului său spirit revoluționar sintetizate în răspunderea neabătută pentru viitorul României. Pe acest fundal, al adieziunii țării la programul eficient al viitoarei dezvoltări a țării, înconjurîndu-l cu fierbinte dragoste pe inițiatorul său, poporul român își manifestă suveranul și liberul drept de a-și hotărî propria devenire, sub semnul unității de gând și faptă.

„România literară“

Patriei

Se înalună patria la chip
Și sufletul ne e mereu într-o vibrație
Pe flamuri purpurii se-nseamnă-un timp
Ce-i dă prezentului contur și înălțare

Și nouă-ncredere în propriile puteri
De a privi cu ochiul faptei viitorul
Cuvintele partidului sînt primăveri
De glorie plin ne fie tricolorul

Se înalună patria, se-avintă
Spre-a-și împlini visatul ei destin
Partidul ne-a-nvățat cum se rostește
Patria-n vremea ei de creștere, deplin.

Partidul Comunist ce-n fruntea sa îl are
Pe cel mai brav din fii, strateg conducător
Știind a ne-așeza în suflet caldu-i soare
Și-o cetezanță nouă în comunistul zbor.

Partidul

O existență e în noi, în toate
Prin El lumina are un contur
Și munca pentru toți e-o demnitate
Și nimb ne este aerul din jur
În inima-i fierbinte El ne poartă
Și pentru-a noastră fericire, știm
Ne înalună drumul către-o soartă
Ce-n pace, singuri vrem să ne-o clădim
Cuvîntul Lui ni-i steag, ne e seninul
Și o veghere pentru acest griu
Ce-n glia țării-și va crea destinul
Cum cale-și face către mare-un rîu
Partidul far mereu apărătorul
Ca liber să ne fie tricolorul.

Dumitru Grigoraș

Pace, stabilitate, securitate, independență și suveranitate

DOCUMENTELE Consfătuirii de la București a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia sintetizează concluziile și pozițiile comune ale participanților, în urma schimbului de vederi asupra evoluției situației internaționale și a principalelor direcții de acțiune preconizate la această reuniune la nivel înalt, în scopul întăririi păcii și stabilității în Europa și în lume, realizării dezarmării, largirii colaborării și dialogului internațional. Așa cum se precizează în Comunicatul dat publicității, în cadrul Consfătuirii s-a acordat o importanță deosebită problemelor construcției noii orânduri și ale colaborării țărilor socialiste în domeniul economic și social. Reunind delegații conduse de reprezentanții la cel mai înalt nivel ai conducătorilor de partid și de stat din R. P. Bulgaria, R. S. Cehoslovacă, R. D. Germană, R. P. Polonă, R. S. România, R. P. Ungară și U.R.S.S., Consfătuirea de la București poate fi considerată, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în toastul rostit la dineul în onoarea participanților, ca „un moment de importanță deosebită pentru colaborarea viitoare, atât pe plan internațional, cât și în construcția socialismului în țările noastre”.

Pornind de la realitățile lumii contemporane, de la aspirațiile generale de asigurare a unei securități trainice în Europa, de înfăptuire a unor noi pași pe calea dezarmării, de edificare a relațiilor internaționale pe baze noi, Declarația consfătuirii, semnată de tovarășii Todor Jivkov, Milos Jakes, Erich Honecker, Wojciech Jaruzelski, Nicolae Ceaușescu, Rezső Nyers și Mihail Sergheevici Gorbaciov, poartă un titlu puternic grăitor — „Pentru o Europă stabilă și în securitate, fără arme nucleare și chimice, pentru reducerea substanțială a forțelor armate, armamentelor și cheltuielilor militare” — și reafirmă în textul ei necesitatea vitală a întăririi păcii, eliberării omenirii de pericolul unui război, a dezvoltării unei largi colaborări reciproc avantajoase între toate țările. Sublinierea priorității absolute a dezarmării complexe, a intensificării în acest sens a eforturilor tuturor celor ce iubesc pacea, care militează pentru salvagardarea vieții și a civilizației, este întărită în document prin reiterarea imperativului promovării în viața internațională a unei politici noi, de securitate, înțelegere și colaborare între state, în condițiile respectării stricte a independenței și suveranității naționale, egalității și avantajului reciproc, a dreptului imprescriptibil al tuturor popoarelor de a-și alege liber calea dezvoltării social-politice, fără nici un amestec în treburile interne și excludându-se cu desăvârșire folosirea forței și amenințarea cu forța. Reafirmarea acestui principiu esențial este de o mare însemnătate în actualul context internațional, în care se manifestă cu intensitate sporită în ultima vreme tentative de amestec în treburile interne ale țărilor socialiste, în scopul vădit de a le destabiliza și de a învenina relațiile dintre țări, atât în Europa cit și în restul lumii. Din păcate, asemenea tendințe răzbat pînă și în declarațiile unor șefi de state, care dau glas unor practici pe care lumea le credea de mult abandonate și care țin de ingerință, de intimidare și dictat. Asemenea manifestări contravin în modul cel mai flagrant principiilor și normelor elementare ale relațiilor dintre state, spiritului Actului final de la Helsinki al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

Pentru a restabili integritatea acestor norme și principii, Declarația de la București subliniază necesitatea de a se da o ripostă hotărâtă tuturor acestor încălcări, oricărora alte manifestări și forme de învrăjbire între popoare, de amestec direct sau indirect în treburile interne ale statelor. „Nici o țară — se arată în Declarație — nu are dreptul să dicteze evenimentele dintr-o altă țară, să se erijeze în judecător sau arbitru”. Și mai departe: „Statele socialiste aliate acordă o importanță primordială stabilității militare, politice și teritoriale în Europa. Ele pornesc de la faptul că fiecare popor hotărăște singura soarta țării sale, are dreptul de a alege singur sistemul său social-politic și economic, orinduirea de stat pe care le consideră potrivite”.

Consfătuirea de la București, prin aprecierile principiale ale statelor participante, se înscrie ca un moment de importanță politică deosebită și prin chemarea la întărirea colaborării și solidarității tuturor statelor care edifică noua orînduire. Aceasta este, evident, în interesul construcției societății socialiste, și evidențiază necesitatea respectării dreptului fiecărui stat, al fiecărui partid de a-și elabora de sine stătător linia politică, strategia și tactica revoluționară, pe baza aplicării legităților generale ale socialismului științific la condițiile concrete din fiecare țară.

Văzînd în Consfătuirea de la București un eveniment de mare însemnătate politică internațională, o contribuție de seamă la promovarea cauzei păcii și socialismului, opinia publică din țara noastră salută rezultatele consfătuirii. Poporul nostru consideră semnătura tovarășului Nicolae Ceaușescu pe Declarația adoptată, ca o garanție supremă a faptului că România, împreună cu celelalte state socialiste, cu popoarele și forțele progresiste de pretutindeni, va acționa ferm și consecvent pentru dezarmare și pace, pentru înfăptuirea aspirațiilor de pace, libertate și independență ale tuturor popoarelor europene și ale lumii întregi.

Cronicar

Viața literară

Pe Șantierul de amenajare complexă a râului Argeș

● În atmosfera de puternică vibrație patriotică și revoluționară, generată de Documentele adoptate de Plenara C.C. al P.C.R. din 27-28 iunie a.c. privind cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, Uniunea Scriitorilor în colaborare cu Consiliul Politic Superior al Armatei a organizat zilele acestea o vizită de documentare pe Șantierul de amenajare complexă a râului Argeș. Insufleteți de ideea generoasă pusă în fața creatorilor de literatură și artă de către tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, care a exprimat cu claritate necesitatea ca uniunile de creație să se ocupe mai insistenț de cunoașterea vieții, a muncii eroice a constructorilor socialismului în vederea creării unor opere reprezentative care să asigure dezvoltarea limbii și culturii românești, să slujească intereselor vitale ale poporului, scriitorii din Capitală și din țară au parcurs un itinerar de-a lungul căruia se desfășoară o clocotitoare activitate, începînd cu zona lacului de acumulare Cornetu-Mihăilești pînă în rada portului dunărean aflat în plină construcție, în apropiere de Oltenița. Scriitorii au cunoscut, astfel, în mod direct, fapte de muncă exemplare înscrise în cronică una dintre marile cititorii ale EPOCHI NICOLAE CEAUȘESCU de către oameni ai muncii veniți pe șantier din toate județele patriei, tineri brigadieri, ostași ai armatei noastre socia-

liste. Mulți dintre aceștia s-au format la școala bărbăției și cutezanței reprezentată de epopeea construcției Transfăgărășanului, a Canalului Dunăre-Marea Neagră și Midia-Năvodari. Informații deosebit de prețioase despre soluțiile constructive adoptate și eforturile pentru rezolvarea unor situații impuse de procesul construcției acestui mare obiectiv au fost furnizate de inginerul Teodor Pascu, șeful brigăzii de producție din zona portului Oltenița, de colonelul Gheorghe Popescu, de colonelul inginer Constantin Vișan, precum și de numeroși șefi de echipe și puncte de lucru.

La vizita de documentare au participat: Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Constantin Toiu, vicepreședinte, Sergiu Adam, Petre Anghel, Vasile

Băran, Cornel Brahas, Gabriel Chifu, Constantin Coroiu, Romulus Diaconescu, Daniel Drăgan, Harle Hino-veanu, Traian Iancu, Constantin Mustăț, Gheorghe Pituș, Sorin Preda, Constantin Stan, Mihai Stoian, Ilie Tănăsache, Romulus Vulpescu, Petre Răileanu, Dumitru Rădulescu, Constantin Zamfir.

Pe întregul traseu scriitorii au luat parte la o autentică lecție de istorie despre munca pusă în slujba înfloririi necontenite a patriei noastre socialiste.

Cu prilejul sezoanelor literare cu care s-a încheiat această vizită de documentare, scriitorii au răspuns la întrebările puse de militarii-constructori privind propria lor creație dedicată muncii, sentimentului datoriei față de patrie, popor și partid.

În spiritul colaborării

● Cunoscutul poet bulgar Nikolai Zidarov se află în țara noastră pentru prezentarea antologiei de poezie românească intitulată *Corăbii ale soarelui* (Editura „Naștră Kultura”, Sofia, 1989), al cărei alcătuitor, traducător și prefăcător este.

Cu acest prilej, oaspetele s-a întâlnit cu Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, Alexandru Balaci, George Bălăiță, Constantin Toiu, vicepreședinte, Ion Hobana, secretar, Traian Iancu, director, precum și cu poeți prezenți în antologie: Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Teofil Bălaj, Ion Brad,

Radu Cârneli, Andrei Ciurunga, Traian T. Coșovei, Nicolae Dragoș, Anghel Dumbrăveanu, Nicolae Dan Frunțelă, Ion Horea, Dumitru M. Ion, Toma George Maiorescu, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituș, Nicolae Preliceanu, Niculae Stoian, Petre Stoica, Victor Tulbure.

A fost exprimată deosebită satisfacție a Uniunii Scriitorilor din R. S. România, a poezilor care au participat la întîlniri, față de apariția antologiei și s-a subliniat importanța traducerilor pentru mai buna cunoaștere reciprocă a creației cuvintului din cele două țări vecine și prietene.

Eminesciana

de G. I. Tohăneanu (Editura „Facla” — 1989).

● La Biblioteca armeană din București a avut loc o seară comemorativă consacrată centenarului Eminescu. Despre opera poetului a vorbit prof. dr. Zoe Dumitrescu-Busulenga, membru corespondent al Academiei R. S. România, care a relevat liniile directoare ale creației eminesciene. În continuare, actorul Toni Zaharian de la Teatrul „C. I. Nottara” a oferit celor prezenți o lectură selectivă din lirica lui Mihai Eminescu.

CLUJ-NAPOCA

● La Biblioteca Centrală Universitară a avut loc simpozionul „Mihai Eminescu — poet pentru eternitate”. Au participat scriitorii: Ion Vlad, Constantin Cubleşan, Mircea Muthu, Horia Bădescu, Vasile Rebreanu, Doina Cetea, Negoiță Irimie, Teohar Mihadas.

TIMIȘOARA

● La Liceul de filologie-istorie din Timișoara s-a desfășurat o acțiune organizată de Asociația Scriitorilor în cadrul căreia Slavomir Gvozdenovici și Ivo Muncian au citit din creațiile lor dedicate lui Eminescu.

● În sala de festivități a Consiliului Popular din Jimbolia și la Școala din Orășoara au avut loc sezoane literare dedicate centenarului Eminescu. Au participat Mircea Șerbănescu și Aurel Gheorghe Ardeleanu, respectiv, Alexandru Jebeleanu și Mircea Șerbănescu.

GALAȚI

● La Galați, profesorii de limba și literatura română au marcat centenarul Mihai Eminescu printr-o sesiune comemorativă de comunicări, la reusita căreia și-au adus contribuția scriitorii Mircea Ciobanu și Victor Crăciun.

● Sub auspiciile Societății Filologice, la Craiova a fost organizată o manifestare literară în cadrul sec-

țiunilor: „Eminescu — poet național” și „Eminescu — poet universal”. Au fost prezentate comunicările: „Eminescu și mituri ale antichității”, „Ars poetica eminesciană”, „Eminescu și literatura populară”, „Eminescu — cultură și armonie”.

BISTRITA

● Centrul de creație și cultură socialistă al sindicatelor din Bistrița și Cănaclul literar „George Cosbuc” au organizat un spectacol omagiu dedicat Centenarului Mihai Eminescu. În prezența unui numeros public, s-au rostit versuri dedicate poetului național de către poeți bistrițeni. A vorbit despre viața și opera lui Mihai Eminescu, ca invitat la Bistrița, poetul Adrian Păunescu.

DEVA

● La Deva, în organizarea Comitetului municipal pentru cultură și educație socialistă și a Bibliotecii județene, în cadrul „Zilelor Eminescu” au avut loc: simpozionul „Centenarul nemuririi poetului nepereche al sufletului românesc” (Centrul de cultură și educație socialistă „Cîntarea României”), evocarea „Eminescu și ardelenii” (Librăria „Mihai Eminescu”), concursul de recitare a poeziei eminesciene „La trecuți-mare, mare viitor” (statuia poetului din parcul orașului), medalionul literar „Pururi tinăr înfășurat în manta-mi” (Tesația de mătase), proiecția filmului documentar „Mihai Eminescu” (Cinematograful „Patria”), sezoane literare „Eminesciana” (Liceul industrial nr. 3).

Și-au dat concursul: lector univ. dr. Ioana Em. Petrescu (Universitatea Cluj-Napoca), lector univ. dr. Felicia Giurgiu (Universitatea Timișoara), scriitorul Radu Ciobanu precum și profesorii dr. Ioan Doruș, Maria Basarab, Horia Resiga, Liviu Mălița, Traian Dinorel Stănculescu, Maria Toma Darusan, Valeria Stoian, director al Bibliotecii județene și Clemente Constantin, președintele Comitetului municipal de cultură și educație socialistă Deva.

SEMNAL

● Gheorghe Drăgan — **POETICA EMINESCIANĂ**. Studiile publicate în colecția „Eminesciana” (nr. 49) se referă la *Temciurile folclorice*. (Editura Junimea, 204 p., 9 lei).

● Liviu Leonte — **PROZATORI CONTEMPORANI, II**. În sumar studii despre Zaharia Stancu, Geo Bogza, Marin Preda, Titus Popovici, Nicolae Velcea, Eugen Barbu, Dumitru Radu Popescu, Fănuș Neagu, Alexandru Ivăsiuc. (Editura Junimea, 881 p., 15 lei).

● Alexandru George — **INTR-O DIMINEAȚĂ DE TOAMNĂ**. Roman subintitulat: „Cinci sau chiar șase personaje în jurul unui autor”. (Editura Cartea Românească, 128 p., 6,75 lei).

● Constantin Drăgan — **TRANDAFIRI DE LUMINĂ**. Povestiri. (Editura Ion Creangă, 140 p., 12 lei).

● Tudor Cristea — **PORTILE VERII**. Roman. (Editura Eminescu, 260 p., 14 lei).

● Teodor Marian — **INTOARCERE LA DRAGOSTEA DINȚII**. Roman. (Editura Albatros, 292 p., 11 lei).

● Viorica Farcaș Munteanu — **GALAXII DE FOSFOR**. Versuri. (Editura Eminescu, 84 p., 9 lei).

● Stelian Zamora — **LINGA FOȘNETUL MĂRII**. Povestiri. (Editura Scrierilor Române, 152 p., 8,25 lei).

● Miron Țic — **LUMINI HUNEDORENE**. Reportaje. (Editura Facla, 198 p., 7,50 lei).

● Mălina Cajal — **SCRISOARE CĂTRE PRIETENI**. Versuri pentru cel mic. (Editura Ion Creangă, 60 p., 14 lei).

● Tudor George — **POVESTEA LUI BOB-AURIU**. Versuri cu ilustrații de Eugen Taru. (Editura Ion Creangă, 108 p., 24 lei).

● Ion Aramă — **DETAȘAMENTUL CALINA**. Roman. (Editura Militară, 272 p., 10 lei).

● Dan Angelescu — **POEME**. (Editura Eminescu, 80 p., 8,75 lei).

● Constanța Erbeleanu — **SCRISORI**. Ediție îngrijită și comentată de Iosif Sava. (Editura Muzicală, 222 p., 21 lei).

● Corneliu Stoica — **TARA CU VAZDUH DE CIOCRILII**. Versuri. (Editura Ion Creangă, 48 p., 4,75 lei).

● Elena Moldovan — **POVESTIRI DE DEMULT**. (Editura Ion Creangă, 80 p., 9,50 lei).

● George Anania — **O EXPERIENȚĂ NEOBISNUITĂ**. Roman pentru tinerii cititori. (Editura Ion Creangă, 158 p., 6,25 lei).

● Victor Bănculescu — **ORELE ASTRALE ALE SPORTULUI**. Relații ale evenimentelor marcante din istoria sportului. (Editura Sport-Turism, 136 p., 7,75 lei).

● Victor Beda — **ARBORELE VIETII**. Documente și ficțiuni cu incursiuni în variate domenii ale cotidianului, un caleidoscop al vieții de zi cu zi. (Editura Militară, 290 p., 10,50 lei).

● Raymond Federman — **INDOITA VIBRAȚIE**. ZIMBETE ÎN WASHINGTON SQUARE. Traducerea romanelor, cuvînt înainte și note explicative de Antoaneta Ralian. (Editura Univers, 324 p., 16 lei).

● Klára Jarunková — **FRATELE LUPULUI SINGURATIC**. Traducere de Doina Alexandru. (Editura Ion Creangă, 188 p., 12,50 lei).

LECTOR

În spiritul Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R.

Centrul vital al națiunii

EXPERIENȚA dobândită de partidul nostru în cei aproape 70 de ani de la constituirea sa și îndeosebi din ultimii 24 de ani, de când în fruntea sa se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, a pus în lumină cu o deosebită putere o problemă majoră a vieții politice și a întregii societăți — aceea a caracterului legic necesar al constituirii și dezvoltării partidului revoluționar al clasei muncitoare.

La recenta Plenară a C.C. al P.C.R., conducătorul partidului și statului nostru sublinia din nou: „Rolul politic conducător al partidului este rezultatul activității revoluționare a partidului nostru, care de la înființarea sa și pînă acum, în diferite perioade grele ale istoriei poporului nostru, a adoptat o poziție principală revoluționară, de apărare a intereselor maselor populare, a independenței și suveranității țării”. Este un principiu de viață și gândire socială care decurge din realități obiective ale societății moderne cum ar fi: **poziția obiectivă a clasei muncitoare** care intruchipează tendințe înaintate ale muncii sociale, este exponenta forțelor productive cele mai progresiste: **necesitatea conștiinței de sine a acestei clase**, a unui proces de constientizare care să cuprindă deopotrivă planul gândirii și al acțiunii, partidul revoluționar realizînd tocmai această simbioză a teoriei și practicii: **schimbarea radicală a dialecticii spontan-constient** în dezvoltarea socială revoluția socialistă și edificarea noli orînduirii fiind ele însele rezultatul unei acțiuni conștiente, motivată și călăuzită științific, în lumina unor idealuri etico-filosofice devenite deziderate programatice. Partidul devine expresia supremă, intruchiparea cea mai înaltă a unui asemenea stil de acțiune, un adevărat model pentru însăși conștiința de sine a națiunii, a poporului unic muncitor.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia în **Expunerea cu privire la perfecționarea activității organizatorice, ideologice și politico-educative, în vederea creșterii rolului conducător al partidului în întreaga viață economico-socială**, din 23 iunie 1988: „Se poate afirma cu deplină temei că nici nu se putea pune problema trecerii la construcția socialismului fără un partid unic revoluționar, al clasei muncitoare, care să îndeplinească rolul de forță politică conducătoare în această uriașă activitate de transformare a întregii țări”.

Intr-adevăr, partidul a devenit centrul vital al națiunii și exercită un rol conducător nu printr-un hazard istoric, printr-un concurs fortuit de împrejurări, ci datorită faptului că el intruchipează interesele vitale ale națiunii, valorile sale definitorii, referențiale. Este un partid profund național și știe să-și asume în întregime responsabilitățile sale naționale, deoarece forța sa politică și morală provin din virtuțile, idealurile, capacitatea creatoare a națiunii. Mărturie se află peste tot în jurul nostru; nici un alt partid politic nu a făcut pentru țara românească ceea ce a făcut partidul comunistilor, pentru că nici un alt partid nu s-a identificat într-atît cu interesele, cu valorile, cu gândurile și visurile poporului român. În **Expunerea** la istorica plenară comună din 28 noiembrie 1988, conducătorul partidului și statului nostru spunea: „În istoria îndelungată a poporului român, partidul comunist reprezintă singurul partid care a pus mai presus de toate interesele generale ale oamenilor muncii, ale întregii națiuni și, cu cele mai mari jertfe, a condus clasa muncitoare și celelalte forțe progresiste, democratice, întregul popor, în înfrățirea revoluției de eliberare națională și socială, apoi a revoluției socialiste, în făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate.

Putem afirma cu îndreptățită mîndrie că partidul comunistilor a demonstrat, prin întreaga sa activitate, că reprezintă centrul vital de la care iriază lumina și căldura dătătoare de viață, conștiința cea mai înaintată a poporului nostru”.

Nu mai un partid care promovează o strategie umanistă și pașnică a dezvoltării independente a țării putea să-și asume responsabilitatea de a realiza unitatea întregului popor la scară socială și națională; unitatea valorilor de cultură, dar și unitatea dintre cultură și popor, dintre cultură și sursele ei originale, matricea spirituală și devenirea istorică a națiunii.

O strategie umanistă a dezvoltării este necesară în realizarea programelor economico-sociale, dar cu atît mai mult în sfera culturii și învățămîntului, unde principala producție o reprezintă nu ceea ce ține de lumea lucrurilor, ceea ce îmbogățește elementele tehnico-materiale ale condiției umane, ci lumea interioră a subiectului uman în proces de formare și autoformare, nu **obiectul** conștiinței, ci **conștiința** obiectului.

Nu e posibilă edificarea unei civilizații naturale și spirituale superioare fără o înaltă dezvoltare a forțelor de producție, a științei și tehnicii, dar nici fără o dezvoltare corespunzătoare a culturii și personalității umane. Sint poli de referință ai Programului partidului, iar fiecare Congres al partidului, după marea deschidere creatoare revoluționară a Congresului al IX-lea, a constituit noi și noi pași pe drumul demnității, cunoașterii și conștiinței de sine, de eforturi constructive, de împliniri îndrăznețe, de visuri și aspirații către viitor.

O STRATEGIE pașnică a dezvoltării — ca aceea pe care o promovează și o fundamentează Programul partidului — reclamă constientizarea și realizarea funcțiilor constructive, antientropice ale culturii umaniste. Cultura împotriva războiului înseamnă — astăzi, mai mult ca oricînd —, viața împotriva morții. Simbolurile perene ale culturii sînt cele care-l așază pe om la originea și, totodată,

în centrul lumii valorilor, el este cel care a umplut lumea cu sens și a înălțat marea grădina de spirit a umanității.

În concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, în politica partidului și statului nostru, este promovat un concept calitativ al progresului, un model de creștere deopotrivă cantitativă și calitativă, o nouă strategie umană ținînd seama de criteriile randamentului imediat, dar și de criteriile generale ale progresului uman multilateral. Ceea ce presupune, între altele, reintegrarea naturii în viața cotidiană a omului, protejarea și înfrumusețarea mediului inconjurător. Se impune, deci, o creștere economică în acord cu exigențele științifice și umaniste ale societății noastre. Progresul în ordinea economică a forțelor și relațiilor de producție și în ordinea socială prin omogenitatea grupurilor și categoriilor sociale are ca efect diferențierea și diversificarea polivalentă a oamenilor-personalitate în ordinea culturii. Numai astfel, cultura viitorului, ca autoconstrucție axiologică a omului și societății umane, va putea să rezolve o serie de contradicții, să depășească fenomene de criză ale omului și ale condiției umane.

Socialismul este singura orînduire ce poate realiza o **revoluție a condiției umane**, ca alternativă necesară și salvatoare față de pericolele tehnocratice dezumanizante ale civilizației de tip capitalist. O revoluție umanistă este tocmai aceea care — pe temeiul desființării exploatarei și al instaurării unei noi orînduirii —, își propune și urmărește cu consecvență transformarea revoluționară a statutului existențial și a conștiinței oamenilor. O revoluție umanistă este aceea în care toate mijloacele de acțiune, în toate sferele de activitate sînt subordonate omului, bunăstării și fericirii sale, înfloririi multilaterale a personalității sale.

Ideea lui Marx despre omul **total** al comunismului este renăscută și îmbogățită în politica umanistă a partidului și statului nostru. În concepția umanistă a tovarășului Nicolae Ceaușescu despre caracterul multilateral al reconstrucției societății și omului, despre civilizația comunistă ca o civilizație materială și spirituală superioară.

CREATIA artistică și literară, cultura în general, a constituit întotdeauna la noi cauza întregului popor și nu opera ezoterică a unei elite de privilegiați. Ea devine însă în socialism politică de partid și de stat, una din pirgurile principale ale reconstrucției societății și omului. Se creează condiții din ce în ce mai bune pentru ca toate vasele comunicante dintre experiența de viață și muncă a oamenilor și creația culturală să funcționeze optim. Îndeosebi experiența ultimelor decenii a arătat, împotriva celor ce denaturează **condiția omului de artă în socialism**, că civilizația socialistă nu îngrădește ci lărgeste și dă sensuri noi libertății de creație, favorizează diversificarea stilurilor de creație și a formelor culturale. Și aceasta, înainte de toate, prin orientarea conștientă a creatorilor către singurele izvoare autentice de vitalitate morală și perenitate a operei de cultură. Numai prin decantarea și transfigurarea valorilor sufletești ale poporului este posibilă o artă cu adevărat umanistă, aspirînd la trăinicia granitului din care e alcătuit însuși sufletul poporului.

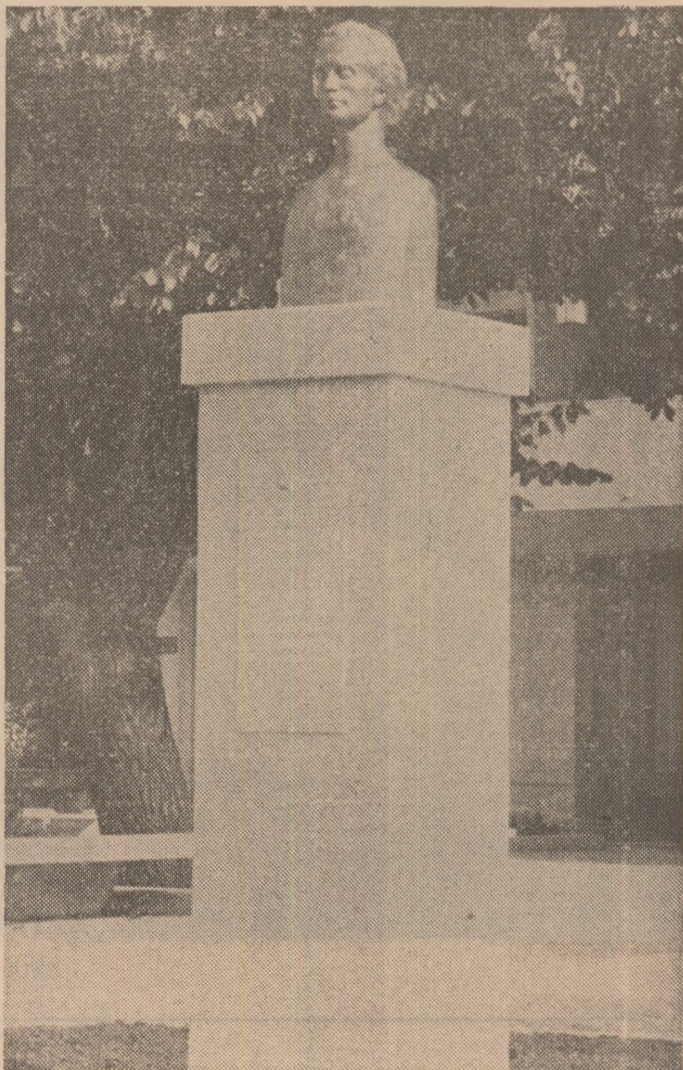
Bogățiile pămîntului și bogățiile sufletului românesc reprezintă și vor reprezenta întotdeauna izvoarele primare de inspirație, de interes și preocupare atît pentru savant, cit și pentru filosof și artist. Fiecare epocă și-a avut eroii ei favoriți, care exprimau o mentalitate, o direcție de gândire, un tip de sensibilitate. Eroul reprezentativ al epocii noastre, al societății noastre este omul muncitor, cu brațele și cu mintea, iscoditor îndrăzneț al tainelor lumii, navigator temerar pe mările necunoscutului, este omul ce asaltează cerurile din afară și dinăuntru, spre a descoperi aurul curat al adevărului și frumuseții. **Vitalitatea** artei socialiste constă în adevărul și autenticitatea sa, în transfigurarea realului uman, fără înfrumusețări și autoiluzionări, dar și fără denaturări bolnăvicioase.

Principiul rolului conducător al partidului și principiul libertății de creație sînt pe deplin compatibile, complementare și reciproc stimulative într-o ordine a spiritului care îmbină spontaneitatea creatoare cu disciplina lăuntrică și responsabilitatea morală.

Existența și acțiunea partidului unic al clasei muncitoare, rolul său conducător reprezintă condiția esențială a unității și forței întregului popor, a perfecționării în toate domeniile de activitate — inclusiv în dezvoltarea valorilor culturii. „Nu există și nu poate exista perfecționarea și dezvoltarea socialismului — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenară din 27—28 iunie — fără un partid unic al clasei muncitoare, cu o concepție revoluționară despre lume și viață, care să acționeze cu fermitate pentru unirea întregului popor, în apărarea cuceririlor socialismului, pentru dezvoltarea socialismului, ridicarea bunăstării popoarelor, întărirea independenței și suveranității țării, pentru pace și colaborare între toate națiunile lumii”.

Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul al XIV-lea în înalta funcție de secretar general al partidului reprezintă, fără îndoială, garanția supremă a continuității unui proces revoluționar — organizat și condus din chiar miezul fierbinte al acțiunii de partid unic al clasei muncitoare, al întregului popor muncitor — care ne proiectează pe căile solare ale comunismului.

Al. Tănase

● Recent, în orașul de pe Milcov, cu prilejul comemorării Centenarului nemuririi poetului nostru național, a fost inaugurat bustul său, operă a sculptorului Marcel Guguianu. În piața care-l poartă acum numele, în fața unui numeros public venit să-și omagieze creatorul de geniu, a avut loc un impresionant recital literar-muzical susținut de actrița **Leopoldina Bălănuță**, fiică a Focșanilor, și corul cameral „Pastorală”, condus de dirijorul **Dumitru Sandulachi**.

Manifestarea a fost precedată de o sesiune de comunicări științifice organizată de „Revista noastră”, în Aula „Eminescu” de la Liceul „Unirea”, la care și-au dat concursul: **Mihai Stefan Poiata**, ministrul adjunct al culturii din R.S.S. Moldovenească, prof. **Sumiya Haruya**, traducătorul romanului „Ion”, de Liviu Rebreanu, în limba japoneză, prof. **Didona Eminescu**, strănepoata poetului, conf. univ. dr. **Constantin Buse**, regizorul **Ion Popescu-Gopo**, istoricul și ziaristul **Victor Crăciun**, regizorul **Alecu Croitoru**, poetul **Florin Muscalu**, bibliofili **Ion C. Rogojanu** și **Dumitru Grumăzescu**, prof. dr. **Ion Calotă**, precum și prof. **Petrache Dima**, directorul liceului gazdă și coordonator al „Revistei noastre”.

Dinspre Carpați

Dinspre Carpați vin sunete de tulinic,
le-auri prin seară cum străbat lumina,
puternice, prelungi, cu zvon de timpuri,
impurpate sufletului mindru.

Acolo sus, din culmi în culmi s-avîntă
în arii tot mai mari peste rotundul țării,
cum urcă sevele-n copaci, cum cresc zidirile
din azi mai mult, mai mult spre viitoruri.

Și iarăși peste văi și peste dealuri,
suind și coborînd pe zarea sfîntă,
dinspre Carpați vin sunete de tulinic,
le-auri prin seară cum străbat lumina.

Oriunde te-ai afla, te simți acasă
sub raza lor și-n pacea dinspre simburî,
în rostul tău pe lume, fi-vei, fi-vei,
al patriei copil frumos și mindru.

Dumitru Bălăeț

Vedere transilvană

Amintiri glorioase-nstrunăm din noi harpe,
Dinspre lacrimi și lănci, peste ape,
De unde lauri aduc eu, poartă toga
În zare Blaga, Coșbuc și Goga.

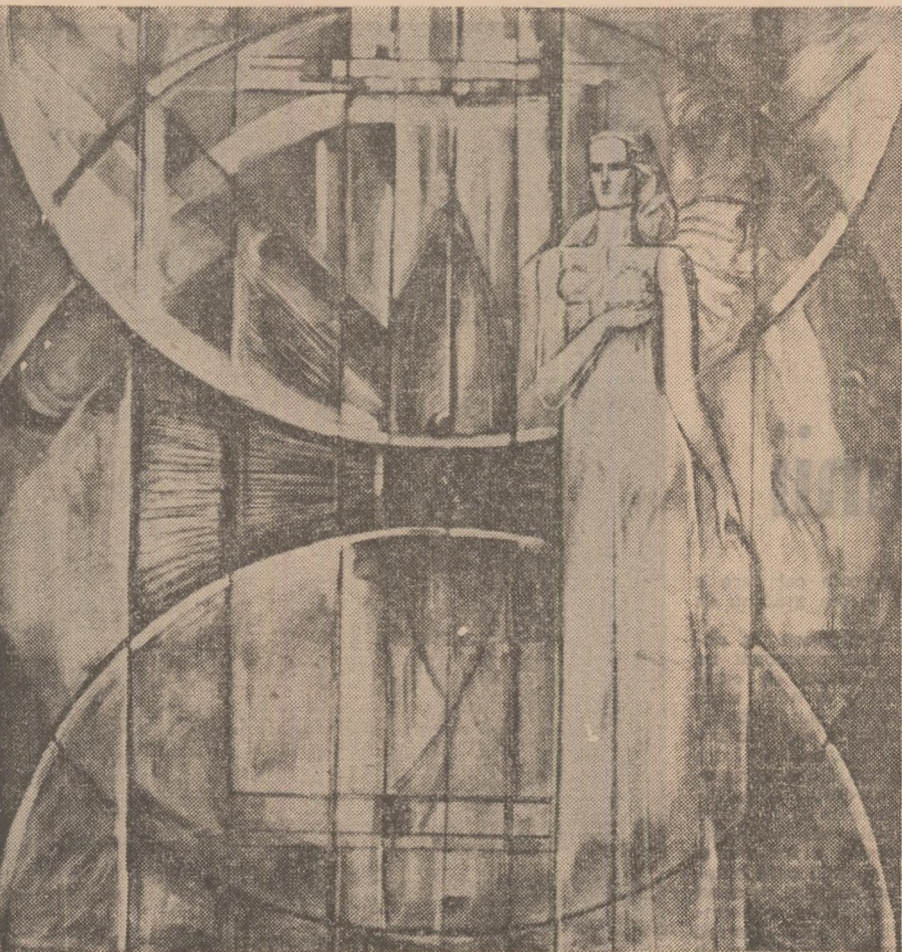
O, bronzuri cu timpla în nori,
Ce nu le rod vîntul și carul,
Pe acest meleag pururi geminător
Sînt vii Eminescu și Horea, Iancu, Cipariu...

În suflete iată monumente și imnuri,
Înălțimi mari arzînd în seninuri.

Transilvanie vrednică, a statorniciei,
Graul nostru îl suni veșniciei,
Înălță-ți stincile și-n fața gheții,
Ți-s solidare în soarele vieții.

Freamătă-ți liberă codrii și gîndurile,
În toată zidirea patriei, cînturile.

Ion Rahoveanu

GETA MERMEZE : Perspective

Tinărul poet către partid

Eu am nevoie de mai multă viață,
și mi-o dai tu, mereu, ca o fîntînă.
Și tot curajul de-a primi în fața
virtuții luminii, să-mi rămînă
în ochi temeiuri pure, de baladă.
Eu am nevoie de mai mult avînt
și mi-l dai tu, în sufletu-mi să ardă
idei fundamentale. Și, urcînd
spre piscuri, am nevoie de mai multă
iubire și-o găsesc mereu în oameni.
Căci tu, partid, ești trunchiul ce ascultă
cum curge seva dinspre tot ce sameni.
Eu sint mereu mai lacom de-adevăr
și mi-l dai tu, cu-a ta gîndire vastă,
că-n fiecare simbur e-un măr
și-n fiecare măr puterea castă
a unui neam de simburi care-și cer
dreptul la o invincibilă făptură.
Eu am nevoie de seninul cer,
de-o liniște a lui, făr' de măsură,
și pentru el luați tu, cu-atîta forță,
și demnitate, insumi lupt, muncind,
și-n trupul meu e-o nevăzută torță
care-și înalță flacăra de-argint
spre soare. Spre un soare suveran,
ca Binele Suprem, în ființare,
în mișcarea spicelor din lan,

în tilcuri strămoșești, vizionare.
Eu am nevoie de al tău cuvînt,
semn hotărît zidirii fără moarte
și tuturor il dai, întrevăzînd
în cei ce-nvingători o să-ți l poarte
un dor de împlinire. Și li-e dor
întodeauna de mărețe fapte.
O, categoric, tu, partid, ești zbor
de două mii de ani, cu aripi apte
să ducă pe-a lor aprigă vîslire
în aerul istoric, dens, astral
străvechi izbinzi spre-o nouă răsărire
pe-un munte de tăcere, pe un deal
de freamăt greu, pe-o fragedă cîmpie,
pe-un fluviu liber, pe o mare calmă.
Eu vreau să viețuiesc în armonie
cu arborii, să simt mereu sub palmă
mugurii dragi, cu-o sacră bucurie
cum își șoptesc că-n sinele-mi
se-ntimplă
miracolul. Partid, e-o datorie
a noastră, să stăm timplă lingă
timplă,
miini lingă miini, trup lingă trup,
sudoare
lingă sudoare, tineri, prinși în toate
cite-și durează tara, într-o mare
adeziune, fermă unitate.

Congresul al XIV-lea

E rostirea supremă a dreptului
de-a face politică. A libertății
de a delibera. E prilejul
fecund de a institui în istorie
ființa. Partidul — adică
poporul acesta asumîndu-și cu
fermitate
legile profunzimii — își trăiește
în deplină cunoaștere de sine
principiile. Și luptă pentru puterea lor
de a exista-n adevăruri,
de a da bucuriei de a munci
infinutudinea, de a da unității
în gînduri și fapte incandescentă
soarelui. Congresul al XIV-lea.

Încă o dată țara se adună să-și judece
devinerea esenței. Și să intre
în intimitatea viitorului, să-i imprime
forma
palmelor sale, a ochilor săi, a
inimii. Timpul, imens sanctuar,
se lasă-ntrupat în oglinzi. Din ele
patria își recucerește numirea
de sensuri. Astfel demnitatea fiecărui
pas înainte nu-i numai un act de curaj
ci-i forța gîndirii de a
hotări asupra destinului, de a-l pune
fruct în ramul istoriei. Congresul al
XIV-lea —
Congresul victoriei socialismului, al
Independenței
patriei, al triumfului ei desăvîrșit.

Dreptul la demnitate

În spice focuri de argint,
iar sevele alcătuiesc
tulpinile. Și nu ne mint
cînd ni se-alătură firesc.
Aici, în miez incins de vară,
cînd cerul e un fel de scut,
cînd e o curgere-n afară
a miezului, cînd, nou-născut
e Soarele, —și sărbătorește
țara iubitul Președinte
și-i dăruiește către creste
de aur dragostea fierbinte
a-ntregii sale ființe. Plină
ni-e inima de-atîtea rosturi
și-avem atîtea gînduri mari,

strălumiți, în avanposturi,
de-ai Comunismului lăstari.
Și-atît de trainic se imbină
principii, legi și năzuințe
încît e patria sublimă
dezlănțuire de semînțe.
Trăim, cu libertatea-n umăr
— aripă avîntată-n zbor —
și-n noi idei fără de număr
iau forma pură de izvor.
Și drept ni-i mersul înainte
spre Comunism, spre culmi visate
cît înțeleptu-i Președinte
dreptul ni-l dă la demnitate.

Ion Popescu

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU CONGRESUL

Laudă în iulie

IULIE cu cîntece din vacanța mare
și cu cercei de cireșe răscoapte
ne împarte bucuria recoltei după
datină : cu piine și sare. Cu pi-
nea și sarea de azi și de miine așezate
cu grijă pe ștergere curate, limpezite în
apă cînsită de izvor neinceput.

Adunîndu-și toate izvoarele de suflet
și de mare încredere în ziua de miine
a țării, recenta plenară a Comitetului
Central al Partidului Comunist Român,
dînd expresie celor mai alese sentimente
de înaltă stimă și prețuire, de nețărmu-
rită dragoste și profundă recunoștință
ale comuniștilor, ale tuturor oamenilor
muncii, în deplin consens cu voința una-
nimă a întregului partid și popor a pro-
pus realegerea, la cel de-al XIV-lea Con-
gres, a tovarășului Nicolae Ceaușescu în
înaltă funcție de secretar general al
Partidului Comunist Român.

Pentru cei care transeriu în cărțile lor
faptele de glorie și bucurie ale acestor
ani, această propunere înseamnă, în pri-
mul rînd, garanția continuării unui in-
ceput de drum care, mai ales după Con-
gresul al IX-lea al Partidului, a însem-
nat un drum atît de al nostru încît putem
descifra cu ușurință în fiecare treaptă
a sușului său împlinirea încă unui gînd
de bine din cele pentru care au trăit,
au luptat și, nu de puține ori, s-au și
jertfit cei mai de seamă bărbați ai ace-
stui neam.

Născut sub marea semn al Unirii ce-
lei mari de la Alba Iulia, i-a fost dat
celui dintîi bărbat al națiunii noastre mo-
derne să fie, de aproape șase decenii, în
fruntea vremurilor care au scris în con-
știința Europei și a lumii întregi numele
României cu majusculele demnității și

ale unei responsabilități pilduitoare în
fața propriei conștiințe și a istoriei.

Fie ca în cartea de aur a vremilor ce
vin toate gîndurile de bine născute din
împlinirile de pînă acum să adauge con-
turului de lumină care este astăzi țara,
caratele unor noi străluciri spre lauda și
împlinirea tuturor speranțelor oamenilor
acestui pămînt.

Că poate fi așa și că depinde numai
de noi rostul de azi și rostul de miine
al țării, putem citi în ochii copiilor și
în ochii părinților care le ocrotesc cu
nesomn și cu hărnicie bucata de piine de
pe masă și bucata de soare din suflet
și din priviri.

Laudă minilor,
Laudă minții
Cu care înalță părinții
Palatele zilei de miine.
Laudă pentru piine.
Laudă țării.
Mereu laudată
Să-i fie bucata de piine curată
Pe care ne-o împarte
de cînd ne-a născut
de taina ciudată-a aceluiași lut
Cu care și-a scris și hotare și grîne
Și case și riuri
Și tot ce rămîne
Să-nfrunte vremelnice vremi viitoare
Cu gîndul mai faptă și viața mai soare.

Laudă drumului drept
— Chiar dacă-i drumul cel greu —
Laudă drumului drept al Partidului meu,
dreptății și cînstei și muncii mereu
Laudă...

Teofil Bălaj

Muncă și iubire de patrie

PAGINA albă a foi de hîrtie este
grădina și ogrorul meu de fiecare
zi. O zi care începe odată cu lumi-
na zorilor și se termină noaptea,
tîrziu, cînd lumina altor zori se innădește
cu lumina rămasă în virful penitei, din zo-
rii celeilalte dimineți. Niciunde și nîcînd
poate, mai mult decît aici, în punctul de
presiune, dintre botul, mereu umed de
cerneală, al penitei, și rezistența cîmpului
alb-arzător al filei de scris, trupul nopții
nu s-a subțiat mai mult, uneori pînă a-
proape de dispariție. La propriu și la figu-
rat ! Pentru că doar aici, pentru fiecare
om al muncii-condeiului filamentul unui
gînd poate să devină incandescent pînă la
punctul acela miraculos de a da lumină,
de a afla lumea și a se afla pe el însuși.

Așa au făcut înaintașii, așa ne străduim
să facem noi înșine, ucenicii înaintașilor.
Secretarul general al partidului, tova-
rășul Nicolae Ceaușescu, în ampla cuvînt-
tare rostită la plenara Comitetului Cen-
tral al Partidului Comunist Român, pune-
a pe o datorie de onoare, în fața crea-
torilor de artă, urmarea exemplului
înaintașilor „care, în cele mai grele
condiții, au slujit poporul, au considerat
ca una din îndatoririle lor supreme asi-
gurarea dezvoltării limbii și culturii româ-
nești, a dezvoltării poporului și națiunii
noastre !”

Urmarea exemplului lui Mihai Emines-
cu, de pildă, marea nostru înaintas, care
ținea să sublinieze că „Munca este legea
lumii moderne, care nu are loc pentru
leneși”. Urmarea exemplului aceluia care,
în fata foi albe de hîrtie, a fost cel mai
mare muncitor al neamului său, lăsîndu-
ne nouă, urmașilor, șirul lung de capodo-
pere literare, ce-și sporesc mereu strălu-
cirea în ciuda a peste un veac de timp,
de cînd au fost scrise.

Desigur, în grădina sa de hîrtie fiecare
dintre urmași a cultivat gîndul și senti-
mentele după puterea talentului și a con-
științei sale, care nu o dată s-au dovedit
colosale, ca în cazul lui Arghezi, Blaga,
Sadoveanu, Rebreanu, Bacovia, Marin
Preda, Nichita Stănescu, ca să dăm doar
cîteva dintre cele mai strălucite exemple.
De fiecare dată însă, fie că puterea ta-
lentului său a fost mai mică, ori mai
mare scriitorul român s-a simțit și se
simte cu trup și suflet în slujba poporului
său, la modul la care tot Mihai Eminescu
ținea s-o spună, în felul său grav și plin
de credință, pînă în cea mai adîncă fibră
a ființei : „Cel mai sărac și cel mai
obscur om, iubind tradițiunile țării sale,
fiind pătruns de aspirațiunile ei, și dîn-
du-și seama despre interesele ce sint
puse în joc, va fi mereu îngrijat și me-
reu cu băgare de seamă ca nu cumva să

se consume vreun gram de putere în
zadar”.

În fond aceasta este problema principa-
lă a fiecăruia dintre noi : grija „ca nu
cumva să se consume vreun gram de pu-
tere în zadar”, din marea putere a țării.
Aceasta este tot atît de adevărat pentru
literat, cit și pentru zidar, agricultor, pă-
durar, ori cibernetician, dascăl ori pescar,
miner, siderurgist sau aviator. Ea nu
numai să nu se piardă nici un gram de
putere în zadar, ci o grijă și mai mare
încă : puterea țării să sporească, prin
puterea gîndului și a faptelor noastre !

Nu este o treabă ușoară aceasta, firește.
Cere încordare de gînd, de faptă și de
voință. Împune o continuă stare de veghe
și, nu o dată, oboseala încearcă să-și
facă loc printre țepușele puse, asemenea
fiului celui mic de împărat, între pleoape.
Nu este ușor, dar e singura cale. O cale
urmată de un popor întreg, care, printr-o
supremă și unică voință, a dorit să fie el
însuși în istorie, și a fost, în ciuda tuturor
dificultăților de care a avut parte. Tara
ne care a înălțat-o pe pămîntul strămo-
șesc „la răscrucea furtunilor care bat
aici din veac în veac și vor bate totdea-
una în aceste locuri de ispititor belșug și
de trecere a oștilor”, cum atît de dureros
și de adevărat spunea Nicolae Iorga, se
sprijină pe munca și lupta șirurilor de
generații de pînă la noi, pe iubirea lor
netărmurită față de interesele și tradiții-
le poporului român. La temelie adîncă
a zidurilor de astăzi nu se află altceva
decît dorința și voința fiecărui om al a-
cestei țări de a fi ei însuși, odată cu țara,
cu virșurile sale și ale neamului său. Sa-
crificiile, eforturile pînă la limita puterii
lor, bucuriile împlinirilor, durerile neiz-
bindirii de moment, mindria de a fi făcut
prin noi înșine averea din noi și din jur,
gîndurile curate că sub cer avem steaua
destinului nostru, neasemuitoare cu a al-
tora, toate acestea, și încă multe altele,
fac parte din ființa noastră de fiecare zi,
din felul nostru de a gîndi și de a trăi în
lume, din singele vieții noastre adevărate.
Pentru a fi vie, ca înșăși viața, opera
artistică are nevoie tocmai de acest singe
adevărat. Primindu-l cu întregul său tu-
mult din viața care ne inconjoară, trans-
mițîndu-i mai departe pulsațiile, sub ochii
cititorului, după puterea gîndului și a
simtămintelor noastre, vom avea senti-
mentul acela firesc și indefinibil că ne-am
făcut datoria. Munca și iubirea de patrie
sint datorii a căror împlinire pot da sens
unei existențe. Cu atît mai mult în ca-
zul creatorului de artă, a cărui ființă este
făcută, mai înainte de toate, din puterea
împresibilă de a iubi.

Petre Ghelmez

Demnitatea scriitorului...

ESTE deopotrivă parte integrantă, conștientă, responsabilă din demnitatea poporului, căruia îi aparține, dar și întreg care restituie demnitatea culturii și vremii lui, raporturile subtile, multiforme, nuanțate dintre parte și întreg stînd în cazul scriitorului sub semnul necontestat al istoricității și al naționalului.

Dacă înțelesul imediat al latinului *dignus* este respectul de sine, dacă acest respect de sine se gîndește în relația prezentului cu istoria, dar și cu viitorul, dacă abandonăm sensurile teleologice ale gândirii patriotice și conferim lui *ante rem* — în *re post rem* valorile dialecticii, dacă acordăm aceste valori cu realitatea social-istorică, aceea, care definește România socialistă de la Congresul al IX-lea la apropiatul Congres al XIV-lea al partidului, și cu documentele programatice care constituie armătura ideologică, dinamică, creatoare de fapt la *re* a acestui răstimp — atunci sensurile demnității individuale și profesionale se înobilează plural, ridicîndu-se la valoare de simbol, partea asumîndu-și conștient să conțină destinul întregului.

Eliberat de datoria externă prin tenacitate și eroism cotidian, poporul român cunoaște astăzi sensurile cele mai adînci ale noțiunilor de independență și suveranitate, fapt social-istoric și politic cu consecințe explozive în conștiința scriitorului, seismograf de mare precizie și acuratețe, care depistează lucid relația faptului cu mondialitatea, ca și reacția furibundă a diferitelor cercuri interesate la unicitatea lui, dar mai ales la consecințele lui în timp și în geografia economică și politică a Europei.

Iată o nouă dimensiune a lui *dignus* încalculabilă în valori active și potențiale pe care poporul o adaugă demnității creației literare. Autorul acestor rînduri a călătorit destul de mult în largul lumii ca să poată avea meru în elaborarea aprecierilor un factor ponderator și de referință care se numește comparația. Acest factor ponderator îl face să gîndească scriitorul ca pe un exponent al constantelor și invariantelor etnicității și operei creatoare a acestei etnicități specifice în complexitatea creatoare a etniilor de pe Terra, tocmai acest factor de maximă luciditate îl face să deteste ploconirea servilă față

de modele propuse din cele patru puncte cardinale, de cele mai multe ori cu substrat diversionist și destabilizator, tocmai comparația îl face intransigent la nonvaloare și la dogmatism, la conjuncturalul mărunț sau la perfidele insinuări ale șovinismelor de toate culorile și de toate speciile în spațiul spiritual românesc perfect deschis tuturor cîștigurilor pozitive ale gândirii contemporane, niciodată exclusivist, practicînd inclusivismul și paralelismul, dar mereu făcînd opoziție de structură tuturor încercărilor de a-l înstrăina de sinele său, sau, așa cum exemplar spunea în recenta sa cuvîntare secretarul general al partidului, de a-l dezideologiza.

Restituindu-și istoria națională cu un concept fundamental, printr-o amplă operă științifică a specialiștilor, restituindu-și scriitorul național — Eminescu — prin ediția națională, — restituindu-și marile valori ale culturii, — poporul român s-a întregit pe sine în demnitatea lui integrală. În acest spațiu spiritual eliberat de coșmarul frustrărilor și al minimalizărilor evoluează scriitorul contemporan, martor activ și creator de contemporaneitate, solidă cu interesele poporului său, cu devenirea lui socialistă, beneficiar al demnității naționale constituită istoricește prin arme, creație și jertfă, astăzi prin urlașă desfășurare de energie pusă în slujba umanizării tuturor structurilor economice și sociale, pentru că ce altceva facem decît umanizăm peisaj și relații sociale, muncă și gîndire, restituind sinelui fiecărui dintre noi libertatea de a fi noi înșine ?

Iată de ce consider că epoca oferă scriitorului șansa unică a unei demnități integrale, obligîndu-l să-și însușească contemporaneitatea prin cunoaștere, s-o restituie în esențialitatea ei novatoare, dinamică, creatoare de univers uman calitativ superior, deschisă viitorului pe care-l prefigurează prin ceea ce, atît de temeinic, edificăm astăzi.

Iată de ce consider că scriitorul român de astăzi a preluat cu demnitate deplină făcînd militantismului social și patriotic purtată peste secole de cărturarii acestui popor, ducînd-o spre mîine într-o societate și într-o lume spirituală care-l obligă la participare înflăcărată și la dăruire totală.

Radu Theodoru

Ramura de salcie

TATAL meu, ca oricare tîran de pe la noi, se dă cu greu călătorit din bătaura lui. Nu cred, din cite știu, să fi călcat alt pămînt în picioare mai mult de-o zi, de cînd l-a lăsat a bătrînă cu tălpile în țarină, acolo, sub dealul Urluienilor din Argeș, în pragul primului război mondial. (Ba, să nu mint, cit a ținut armata și-n continuare al doilea război mondial, a lipsit vreo șapte ani de acasă.) Nu s-a îndurat, adică, să lase bătaura singură și asta nu fiindcă ar fi avut cine știe ce acareturi, pentru care să stea cu frica-n suflet, pe la noi, oricum, oamenii au alte griji; nu-l cădea lui bine departe de casă, și pace. De-acum, că vrea, că nu vrea, îi vine și mai greu să plece.

De cu dimineață, tata m-așteaptă în prag. În satele noastre, la sfîrșitul primăverii, încă vin călușarii și joacă prin curțile oamenilor. Am ajuns și eu anul acesta, într-o după-amiază, cit să mai prind călușul. Măzut călușului — ca să spun ce-am văzut — nu mai are dinții tăiați din ceapă și nici obișnuita mască, umblă acum cu o mască de gaze (!).

Ei, trecînd cu tata, după căluș, pe la un prieten, am dat cu ochii în bătaura lui de ceva cu totul deosebit.

Prietenului meu, altfel tînăr poet și scriitor — și-n Argeș nasc și nasc scriitori ! — l-a ars, printr-o intimplare, casa, mai anul trecut. Și-a ridicat el, dimpreună cu ai lui, și cu ajutorul satului, tot în vara trecută, un pătul nou peste o magazie de scinduri, cu aplecătoarea largă, pe locul casei bătrînești. Acoperișul se ținca pe niște stîlpi groși de salcîm, înfipti direct în pămînt. Între doi dintre acești stîlpi, mi-a arătat tata o ramură de salcie, bătută în cuie.

— De cînd ai tu creanga asta de salcie ? Îmi întreb prietenul.

— Aaa, zice, păi, așa, spre toamnă am tăiat-o dintr-un zăvoi și tot atunci am bătut-o unde o vezi, între stîlpi.

Iar noi, astăzi, sîntem vrednici trăitori ai acestui măreț timp, pe aceste pămînturi de dor pe care am ridicat neasemulate zidiri, și peste care, vîl, cîntecele noastre vorbesc, — în cea mai frumoasă limbă — de-a pururi, despre înălțarea Patriei române.

Aurel Maria Baros

TRAIAN BRĂDEAN : „Cîntarea României”

Patrie

Mai presus și-adînc de cuvinte
e patria. Copiii o știu mai întii
învăţîndu-i lumina rostirii.
Mai presus de această zilnică feroare
care pe toţi ne redă dimineţilor toate
prin efortul muzical al uneltelor

de a se acorda devenirii umane
pretutindeni de ea ne pătrundem
redefinindu-ne numai prin ea
revărşaţi în cosmosul
celui mai amplu Poem
România.

Anotimpul meu

Foşneşte tiparniţa de cupru a toamnă
şi radorele florii soarelui se rotesc
după rigorile cosmice. Pace înseamnă —
Anotimp românesc.
Ochii pruncilor spală luminile
Cerului. Riuri curg. Melodios
ne-ogîndesc.
Cuvîntul de aur imi arde miinile —
Anotimp românesc.

Soare-al meu, vii exact la-ntîlnire
Eşti acelaşi. Spre tine cresc.
Ard de-aceeaşi, eternă, lubira.
Anotimp românesc.
Vin şi ploii, mă adulmecă vîntul
Uneori vreo nevroză mai muşcă. Trăiesc.
Ah, rămîne doar timpul, cuvîntul...
Anotimp fast. Norii, frunzele, cîntul
româneşte-mi vorbesc...

Fel de a fi...

Ah, prea puţin m-au învăţat poezii
Ci mult mai mult din patrie mi-e dat
Felul de-a fi, cu viaţa, al vieţii ;
De limpezimea vieţii-s vinovat.
Deschid cu singele melodioase flori
rizind de noaptea care tocmai trece
Există miine, imi şoptesc. Trec nori
spălînd coşmarul cu o ploaie rece.
Larmele străzii-mi năvălesc în singe
şi singele-mi străbate poezia...
Există miine ! Uite, poţi atinge

Cu fruntea clipa, pragul veşniciei...
Copiii află jocul. Griul crească
Fintina lumineze din zidire...
Tot ce iubesc va fi să-mi răsplătească.
Izvoare sint. Sint insetat din fire...
Mă ocroteşte felul meu de-a fi :
Căutînd ce vreau, găsesc
răscumpărarea
Acestui chin de noapte şi de zi :
Tezaurul e tocmai Căutarea.

Cartea de la Tebea

Pe cartea de lut, de la Tebea,
Nu nînge, nu plouă pieziş ;
Mormintele-s pagini aievea,
Columnă foşnînd lingă Criş...
Iar ghindele-n noi nasc cuvinte
Aici, şi în munţi şi în văi —
Etern spre aducere-aminte
Prin veac a tribunilor Săi...
Citeşte, venind de departe,
Citeşte, de oriunde revie :

E cartea de lut, fără moarte —
Istoria-i scrisă şi-aci.
De ori încotro vîntul bate
Ce-i scris i-adevăr, neînchinat...
Citeşte, în pietrele toate,
Legendă-i, cu miezul curat.
În cartea de lut de la Tebea
Nu nînge, nu plouă pieziş ;
Mormintele-s pagini aievea,
Columnă foşnînd, lingă Criş.

Cîntec la Abrud

La Abrud, pe Țigle roșcovane,
soarele cu aur din icoane
mirosînd a mere coapte-n fin
diminețile-n ciubară vin
La Abrud, prin șteampuri într-o rină
aur vechi mai singera lumină
ard cocoșii aerul zimțîndu-l

și mă duce-n munți de mină gîndul
tot copil desculț și blond și crîn
troienit pe porți din care vin
la Abrud și-n sus, , pe Arieș,
prins în hora florii de cireș
și cu tîlnic înflorat pe ie
scris acolo, dintru veșnicie...

Eugen Evu

A.I. ZĂINESCU

Iarba palidă, ceasul...

Iarba palidă, trasă,
Iarba grea, ca și cum
Un om singur la coasă,
O mănincă din pumni.

O mănincă, n-o rabdă,
Cum nici ea mai tirziu,
Miez de țipăt sau șoaptă,
Gust de cer mult prea viu.

Cum o cheamă, ce strigă,
Văi sint toate și tac,
Dar cu-o stea cit de mică,
Parcă-ar trece-n alt veac.

Și nici nume, nici glasuri,
Virfuri numai subțiri,
Iarba palidă, ceasul
Netăinuit de-amintiri.

Doină, aproape doină

Lepădare de lacrimi
Ori zidire și-n vis,
Ca muncită de patimi,
Steaua-a tot ce ni-e scris.

Ca muncită de lespezi,
Ori arată și-n glij,
Pe-ochii lumii prea repezi,
Ochii noștri prea vii.

Și-avem totul aproape,
Depărtat ni-e oricind,
Ca muncită de ape,
Steaua-a tot ce ni-e gând.

Ca muncită de aripi,
Ori zidită și-n gropi,
Umbra ei precum carii
Pe-o pădure de ploi.

Umbra ei care crește
Ori se mută-n alt nor,
Visu-a tot ce-i nădejde,
Steaua-a tot ce ni-e dor.

Auzirea visului

Dar și sudoarea-aceea roșie și sfintă,
Pe care-o picură sub lună niște maci
Tot semn că mina care scrie cîntă,
Tot semn că-i vis și, ascultindu-l, taci.

Tot semn mișcarea, clipa ce-o prenumeri
Ca și neconținute rugurile-i reci,
Zvicnirea, aripei, aceea dinspre umeri,
Tot semn cum semn e raza ce-o petreci.

Tot semn lumina și cuvîntul, gura,
O ridicare-n jertfă poate sau îndemn,
Spuză pe cer a lacrimii, făptura
Și auzirea visului — tot semn !

Mă las

în voie-acestei dimineți

Mă las în voie-acestei dimineți,
Ca pe-o colină limpede, cu soare,
Din care ceruri mișcă-amețitoare
Și lasă-un semn fîntînă de vieți ;

Lumină caldă, vis care nu doare,
Și-aceste pietre, poate-acești pereți,
O izbucnire-n ochi ca de săgeți,
Călătoria miinii către floare

Și nălcuirea inimii ca-n toate,
Căderea și-n cuvînt pe jumătate,
Fructu-asurzit de nori — dar cu ce preț ! —

Rămîne chipu-i doar ca să se-arate,
Rămii și tu, mă duc spre-o taină poate,
Mă las în voie-acestei dimineți.

VICTOR CIOBANU : Compoziție

Un altfel de cîmp

Mă uit pe cer, un plug acolo-a răsărit,
Ce ară el doar norii o vor ști,
Va ști al pîinii gol și-aproape-nzăpezit,
Un trup mai cald de care și eu mă voi izbi.

Vor ști prea pline miinile de-acum sau goale,
Vor ști și ochii care mai pleacă uneori,
Niște copii ce urcă spre fîntîni astrale
Și nu revin decît ca fulgere în zori.

Dar și așa e-atît de straniu citeodată,
Năucitor cum plugu-aceia ce-l privesc,
Că dinspre lama lui, sub talpa-i ce se-arată
Mă simt mai bun și parcă mai firesc.

I-aud prin umeri fierul răsucit și crud,
E-o arătură altfel și-un altfel
De cîmp pe care numai pace-aud,
Și mă aplec precum o cumpănă spre el.

Poezia

Dar tu există, există și-n somn,
Ții umbra parcă-a unui pom,
Scoți inima din el și-o porți
Ca pe-un izvor de dincolo de sorți.

Se limpezește-aceia greu —
Pomul — precum m-aș limpezi și eu,
Mai crește el, mai scade poate
Dar ne-ngropăm și-n vis pe jumătate.

Tot alte praguri însă, alte uși,
Alte-ncăperi cu glasul celor duși
Cei care vin doar trepte-nnumără și scot
Tot alte chei pentru alt rod.

Și e-o-mpăcare liberă, ce știm ?
Decît o taină — aproape de sublim,
Fructul ofrandă pururea și-astfel
Noi toate le-mpărțim cu el.

Tăgada ochilor mai mult,
Decît visarea goală ce-o ascult
Și-ncredințarea miinii, dinadins,
Ca-nfipt o stea pe cer, de necuprins.

Dar tu există, există și-n somn,
Ții umbra parcă-a unui pom,
Scoți inima din el și-o porți
Ca pe-un izvor de dincolo de sorți.

Și nopțile, zilele, starea

Și nopțile, zilele, starea
Aceia ca de fereastră — mirat
Doar că-n suflet o stea s-a-ngropat,
Nu i se mai știe pămîntul, culoarea,

Umblă-n ochi ca pe-un țarm scufundat,
Arde rece și grea precum sarea,
Are toată lumina și toată-mpăcarea
Unui fulger ce-n sinc-a-nghețat —

Încolo totul și toate-s la fel,
Gustul ierbii și-al pietrei pe buze,
Cerul se-nchide mai tare în el,

Toate-au fost bune și toate sint spuse,
Și nopțile, zilele, starea de fel,
O fereastră ce-atîtea văzu, nu văzuse.

Tablou

Zbor de cuci și de grauri,
Mierle-n ceață, culori,
Iarba-n jur ca de aur,
Zori căzuți din alți zori.

Iarba verde, mișcată,
Cheaguri parcă de foc,
Zbor de sturzi, clipa toată —
Cuib ce-și cată alt loc

Și cirstei, codobaturi,
Neamu-atîtor mirări,
Ceru-atît cit nu-l saturi,
Verde-n ochi și pe mări.

Ceru-atît cit se lasă
Și-adumbrește ca stînd,
Iarba verde de-acasă,
Verde-n ochi și în gînd.

Ediția princeps

plecat să se îngrijească însuși de o asemenea culegere! În consecință, Maiorescu și-a luat această răspundere pe care nu i-o incredințase nimeni (firește că nici autorul), ce putea stîrni controverse (a și stîrni). Dar simțea bine că venise momentul să prezinte marelui public opera poetului, pe care criticul îl socotea, de pe atunci, a fi cel mai mare al românilor. Din toamnă, cînd s-a înapoiat din vacanța de vară, a început să alcătuiască sumarul, adunînd apoi piesele acolo unde apăruseră și adăugînd inedite bine alese. Această decizie a marelui critic a fost și a rămas un moment hotărîtor pentru destinul operei poetice eminesciene. Pentru că apariția plachetei, la sfîrșitul anului 1883 — începutul lui 1884, a fost un adevărat șoc, lumea intelectuală românească realizînd, aproape instantaneu, marea, excepționala valoare a acestei opere care, deși receptată cumva și pînă atunci, acum se releva în toată plenitudinea. A fost o emoție profundă care creștea în intensitate, cucerind cercuri tot mai mari de admiratori (Cei mai entuziaști vor fi și vor rămîne tinerii intelectuali socialiști, care îi vor reproduce versurile în „Contemporanul“, le vor populariza și comenta, Gherea fiind, de altfel, autorul, în 1887, al celui dintîi mare studiu analitic despre opera poetului). Maiorescu exprima purul adevăr cînd îi spunea poetului, aflat încă la Ober-Döbling, convalescent la 1 februarie 1884, în acea splendidă scrisoare, model de delicatețe sufletească în încercarea de liniștire a unui mare om năpăstuit de soartă: „Acum trebuie să mai știi că volumul de poezii pe care ți l-a publicat Socec, după îndemnul meu în decembrie anul trecut, a avut cel mai mare succes, așa încît Socec stă încă uimit. În aceste 7 săptămîni de la aparițiunea lui s-au vîndut 700 de exemplare: o mie este toată ediția, și de pe acum trebuie să te gîndești la ediția a doua, care va fi reclamată pe la toamnă și în care vei putea face toate îndreptările ce le crezi de trebuință. Poeziile dale sînt astăzi cetite de toate cucoanele, de la Palat, pînă la mahala la Tîrchiștii, și la întoarcerea în țară te vei trezi cel mai popular scriitor al României“. Nimic exagerat în această din urmă apreciere care, pentru a deveni dintr-o judecată de constatare una de valoare, ar trebui să primească adaosul (subînțeles de critic) că termenul „cel mai popular“ vrea să însemne și cel mai mare. Poetul s-a înapoiat în țară la 27 martie 1884, s-a stabilit, tot prin grija lui Maiorescu, la Iași. Dar, numai aparent ciudat, placheta sa de versuri părea a nu-l interesa de fel. Lada cu manuscrise („vestita ladă teazaur“) a fost depozitată la Maiorescu, la sfîrșitul anului 1884, dar poetul nu dădea semne a se interesa de revederea, corectoare, augmîntarea sau modificarea sumarului volumului său. Încît criticul s-a îngrijit de noua ediție a **Poesiilor** apărută în 1885, probabil în același tiraj. La 7/19 septembrie 1885, jurnalul criticului consemnează: „Multă corectură de tipar (la **Poesiile** lui) Eminescu, ediția a 2-a. Acum vreo 4 coale de tipar zilnic. Astăzi întîia corectură a celor din urmă coale. Sumarul e neschimbat. Între timp mai apar, cînd și cînd, în „Convorbiri“ sau în **Almanahul societății „România Jună“** poezii noi (ultima apărută e **Kamadeva**, în numărul din iulie 1887 al „Convorbirilor“). Dar și de asta se înierjea Maiorescu, care alegea, cu gust sigur, ceea ce i se părea nimerit orin manuscrise. Boala poetului se înrăutățea, în ciuda momentelor de luciditate și speranță. Încît tot Maiorescu ia inițiativa pregătirii celei de a treia ediții a **Poesiilor**, tot la Socec, care anare în 1888. Maiorescu a adăugat la sumar încă trei poezii (**La Steaua. De ce nu-mi vii, Kamadeva**). Făcînd, firește, singur, corectura. Va fi ultima ediție apărută în timpul nefericitei vieți a neasemuitului poet. Cealaltă ediție — a patra — e din 1889, a V-a în 1890 (cu încă trei poezii), a VI-a ediție e din 1892 (cu alte noi cinci poezii). Și

ORIUNDE și oricînd am poposi în universul existenței lui Eminescu din ultimele sale două decenii de viață descoperim, protectoare și admiratoare în absolut, umbra lui Maiorescu. Dacă mă gîndesc bine, nu cunosc — în spațiul nostru literar — un alt exemplu asemănător. Și n-a fost un gest de mecenat care e întotdeauna jenant pentru beneficiar, ci actul admirativ al unui mare critic, conducător de cenacul literar care știa să prețuiască harul ipostaziat în geniu. Maiorescu a avut norocul mare al unui critic — puțini au parte de el! — de a descoperi în Eminescu această forță spirituală mult ieșită din comun și a proteguit-o imens pentru a se putea exprima și impune. Au fost destui (maladia a reapărut, poate mai malignă, de la o vreme) care i-au reproșat lui Maiorescu că nu l-a înțeles pe Eminescu, că stăruința de a-l face pe poet profesor de filosofie e o probă de cecitate, că slujbele oferite (bibliotecar, revizor școlar, redactor la „Timpul“) nu i se potriveau, că s-a dezinteresat de condiția precară a existenței poetului, că nu l-au îngrijit cum se cuvine în timpul bolii, că nu a scris studiul analitic pe care îl merita și încă alte acuzații a căror însiruire ne-ar mai lua spațiu. Toate se dovedesc a fi, din fericire, la un examen atent și drept, simple invenții răuvoitoare, în care — din păcate — s-a crezut și se mai crede pătîmas. Nu e aici locul să le descurăjăm și să le dovedesc (punct cu punct) netemeinicia. Am făcut-o, sper cu folos, de cîteva ori, inclusiv în monografia mea **Viața lui Titu Maiorescu**. Au făcut-o bine, chiar mai bine, alți critici înaintea mea și după mine. Va trebui să revin asupra „cazului“ pentru a-mi fortifica argumentele, a administra probele toate în speranța — vană? — că lucrurile se vor elucida deplin convingător.

Pînă atunci am datoria mult bucurasă de a consemna un mare, important eveniment editorial, cel al apariției recente, în condiții de fotografiere, a ediției princeps a **Poesiilor** lui Eminescu*). Drumurile literare dintre Eminescu și Maiorescu s-au încrucișat deci din nou, cu acest leș care a fost deopotrivă de adîncă istare și de mare jubilație. Cînd — în iunie 1883 — s-a produs catastrofa imbolnăvirii poetului, Maiorescu, după ce s-a îngrijit de trimiterea lui într-o casă de sănătate vieneză, s-a gîndit că e nimerit să-i adune poeziile într-o plachetă care să-l renezeinte genul. Eminescu se gîndise, desigur, să-și publice poeziile în volum (despre această intenție avem probe într-o scrisoare a Veronicăi Micle către poet) dar îi era greu să se decidă. Maiorescu spunea în prefața ediției princeps că poetul, în ciuda „stăruinței amicilor săi literari“, nu s-a lăsat „îndu-

*) **Poezii** de Mihail Eminescu, Editura Librăriei Socec, București, 1884, reapărută în 1989, la Editura Academiei Republicii Socialiste România, aparatul critic de Petru Creția. Redactor — Georgeta Mitran.

Revista revistelor

„Magazin istoric“

■ „Din multitudinea evenimentelor care au jalonat istoria poporului român, Congresul IX al Partidului Comunist Român, din iulie 1965, se detașează prin profunzimea analizei și direcțiile cardinale de dezvoltare a patriei“. Subliniind, în continuare, ampla deschidere pe care cel de-al IX-lea Congres al partidului a adus-o în viața țării, editorialul noului număr al revistei (7) — din care am citat — evidențiază faptul că în perioada istorică inaugurată în iulie 1965, epoca celor mai mărețe realizări obținute de poporul român, Epoca Nicolae Ceaușescu, societatea româ-

nească a cunoscut un complex proces revoluționar.

În lumina unor documente — de arhivă, inedite sau mai puțin cunoscute, general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu prezintă noi fapte — cu o bogată semnificație istorică — din cronica rezistenței antihitleriste a poporului român, ilustrînd deplina contopire dintre sentimentele patriotice, antihitleriste și antifasciste ale armatei române cu idealurile luptei pentru libertate, împotriva războiului și a dictaturii militar-fasciste ale întregii națiuni. Este evidențiat rolul determinant pe care l-au avut inițiativele și acțiunea hotărîată a P.C.R. de coalizare a tuturor forțelor patriotice — inclusiv ale armatei — într-un larg front de luptă antihitleristă.

În articolul **Revoluțiile moderne ale românilor**, Florin Constantin relevă semnificațiile amplului proces revoluționar, care a marcat transformarea societății românești, în etapele isto-

rice parcurse de poporul nostru în sec. XVIII—XX. Este subliniat rolul deosebit ce revine actului istoric de la 23 August 1944 care, în urmă cu 45 de ani, a declanșat Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, inaugurînd un proces revoluționar de perfectă continuitate, care a angajat România pe drumul edificării societății socialiste.

În continuare, în paginile acestui nou număr al revistei, putem citi o suită de evocări inedite datorate istoricului Radu R. Rosetti (1877—1949) și consacrate strălucitului apărător de țară și de datini care a fost Ștefan cel Mare. Prin intermediul însemnărilor istoricului și publicistului francez A. Ubicini (1818—1884), sînt prezentate noi episoade din zilele revoluției române de la 1848, evenimente cărora autorul le-a fost martor pe pămîntul românesc.

Cu comentariul și notele științifice de Eugen Preda, continuă însemnările

TRAPEZ

CCLXXXIII

1141. Zgomotul poate fi făcut și din nimic. Vi-
va, nu.

1142. Dacă trăiești mult, tot felul de lucruri devin cu puțință. (Scrisă de Shakespeare, probabil că fraza de mai sus ar fi devenit un citat celebru.) (A doua paranteză: Dar dacă a fost scrisă în adevăr și mă pomenesc fără voia mea plagiator?)

1143. Nopti calde de vară, cînd cerul foșnește cu sensualitatea unei rochii de mătase.

1144. Un kilogram de icre negre este de nu știu cite ori mai scump decît o piine. Dar piinea e sfîntă.

1145. Zăpada care cade din cer și ea purifică, fără să mistuie ca focul.

1146. Norii pot orice. Ei pot întruchipa raci care merg înainte.

1147. Cea mai jalnică stare a materiei, mai ales a celei cenușii, e năclăiala.

1148. A nu strivi corola de lumini a lumii... Cîndva, a fost opțiunea unui poet. Acum, ar trebui să devină comandamentul unui al întregii omeniri.

Geo Bogza

tot așa (cu sumarul de 72 poezii rămase de la ediția a șasea) în celelalte ediții ale acesteia, căreia temeliile le-a pus Maiorescu în 1883—1884. Și a făcut, nu e inutil de a o repeta, singur corecturile celor 14 ediții (de completările sumarului nu mai vorbim), indiferent la alte ocupații și griji destule. (După altă bibliografie, au fost 11 ediții, pînă în 1913, de care s-a ocupat direct Maiorescu. Alte 6 ediții, scoase de Socec pînă în 1936, n-au mai fost vegheate de Maiorescu.) Îndrăznesc a întreba cititorul de bună intenție dacă mai cunoaște un exemplu similar de abnegație în corvoadă, devotament și admirație? Merită Maiorescu, după toate acestea și încă multe altele, măcar o umbră de suspiciune sau de blam zvîrlit din ignoranță și rea credință? Să nu uităm că aceste ediții, succedate aproape anual, sînt cele care au impus în conștiința publică opera marelui poet. E efigia strălucitoare la a cărei configurare Maiorescu a avut o contribuție cel puțin importantă (Ediția socialistului Morțun, din 1890, cu un sumar în care alături de poezie se afla și proză sau publicistică, a preluat ecoul celei maioreștiene). Și la ediția a patra Maiorescu s-a gîndit, în sfîrșit, să publice și acel studiu despre opera și personalitatea poetului. Aici găsim acea judicioasă diagnoză și încrezătoare prognoză, care e cea mai importantă din cite se pronunțaseră pînă atunci: „Pe cit se poate omeneste pre-vedea, literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile genului lui, și forma limbei naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire pînă astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestimentului cugetării românești“.

EDIȚIA din 1883/1884 cuprinde un studiu de 61 poezii, dintre care 38 din cele 40 apărute, pînă atunci, în „Convorbiri“, șase poezii din ciclul celor șapte incredințat de poet, în 1883, lui Iosif Vulcan, apărute în „Familia“ orădeană, însă după versiunea inedită din manuscrise (nu a inclus și cele apărute în „Familia“ înainte de 1870) și 17 inedite (printre care **Glosa, Trecut-au anii, Odă în metru antic, Lasă-ți lumea, Mai am un singur dor, Criticilor mei**). E, cum spuneam, un sumar bine ales și cu totul reprezentativ pentru genul poetic eminescian. Și cit de frumoasă, grafic, e această ediție (în care, fatalitate, s-au strecurat totuși desule greșeli de tipar, în ciuda veghei lui

Maiorescu), cu vignete sensibile și desene frontispiciu care innobilează pagina, dîndu-i aripi și potențînd artistic lirismul original al textului.

Ediția fotografiată a Editurii Academiei păstrează întreaga frumusețe a originalului pe care, mărturisesc, am luat-o în mină cu emoție, aproape neîdrăznind, la început, să o folitez, dar-mite să o cercetez. Petru Creția, fără îndoială azi cel mai competent și învățat editor al poeziei lui Eminescu (aș spune și al teatrului eminescian, dacă nu aș avea mari îndoieli asupra modalității reconstituirii sau — cum să spun? — a recomunerii acestor piese de teatru din fragmente neînchipuite astfel de autor), a alcătuit un succint, inteligent și lămuritor aparat critic („notă asupra ediției“). Aici a spus tot ceea ce era necesar despre configurarea sumarului. Și, în plus, a evidențiat erorile (greselile de transcriere a textului, alterări de lecțiune, intervenții corective sau greșeli de tipar). Toate acestea sînt migălos evidenteiate și, și în dreptul lor, se oferă cititorului textul corect într-o densă secțiune intitulată bine „Corecțiuni și emendări“).

Această ediție nu e numai un act de gingașă bibliofilie. Este un important eveniment editorial și cultural (**Doina** e aici, potrivit sumarului original, la locul ei, în dreptul locului de numerotare 51) național. Și cum ea a fost publicată în cîntea centenarului dispariției fizice a poetului, în anul pe care — de acum — ne-am obișnuit să-l numim „anul Eminescu“, e parcă o dreaptă satisfacție să constat că — printre altele — cea mai frumoasă carte a acestui lustru e tocmai această ediție bibliofilă care reproduce — cu fidelitate și în excelențe condiții grafice — ediția princeps Maiorescu a **Poesiilor** nemuritorului poet. E un omagiu pe care editorii de azi (și cultura noastră în genere) îl datorau lui Eminescu. Cum să nu fim recunoscători celor ce s-au îngrijit să-l înfăptuiască? Să sperăm că tirajul va satisface cerințele (deocamdată nici cel ce scrie acest articol nu și-a putut procura un volum), încît toți cititorii interesați (toate bibliotecile, inclusiv — dacă nu în primul rînd — cele școlare) să-și poată bucura, în reculegere, ochii cu această carte de seamă.

Z. Ornea

zilnice inedite ale lui Victor Slăvescu, consemnînd desfășurarea evenimentelor dramatice din toamna anului 1940. În avanpremieră editorială, sub titlul **Nici o picătură de forță morală nu se pierde în zadar**, sînt publicate fragmente din studiul monografic pe care Z. Ornea îl consacră unei controversate figuri politice de la sfîrșitul veacului trecut și primele decenii ale secolului nostru, Constantin Stere (1865—1936).

Ion Popescu-Puțuri, într-un nou episod din serialul **Pe urmele strămoșilor**, prezintă într-o densă contribuție viața și faptele regelui Mitridate VI Eupator al Pontului, personalitate politică renumită a vremii sale (sec. II—I î.e.n.), evocată de mulți istorici și scriitori de-a lungul timpului, între care marele dramaturg francez Jean Racine i-a închinat o celebră piesă de teatru.

R. V.

AR trebui să adaug : și al unui om cu umor, mult și de bună calitate. Este vorba de matematicianul Grigore Moisil, personaj central într-un curios roman epistolar : **O familie ca oricare alta** *). Roman indirect, bineînțeles. Viorica Moisil publică acum scrisorile trimise sau primite de ilustrul ei soț în perioada 1930—1962, după ce, în 1979, publicase o biografie a matematicianului (**Un om ca oricare altul**). Ambele titluri trebuie înțelese pe dos. Eroul lor nu-i deloc un om ca oricare altul sau nu în toate privințele. E, dimpotrivă, un om excepțional, un om învățat și, cum zice autoarea în postfața cărții, **un om de bine**. Îmi place această formulă veche, folosită din ce în ce mai puțin în limbajul actual. Un om de bine este, înainte de orice, un om moral. Este, apoi, un om pentru care adevărul există. Un om, în fine, care **face bine** pentru că respectă el însuși valorile umane și are o mare iubire pentru valorile spiritului. Omul de bine este, deci, omul inteligent și bun care detestă egoismul, infumurarea, prețiozitatea și toate celelalte vanități care alterează comportamentul unui individ și fac din el un tip indezirabil.

Din legendele care continuă să prolifereze în jurul numelui său și, acum, din scrisorile publicate, înțeleg că Grigore Moisil, a fost, cu adevărat, nu doar un om foarte învățat, dar și un om de bine. Pentru el însuși, pentru familia, prietenii, elevii și pentru știința pe care a ilustrat-o (matematica) într-un mod strălucit. Nu l-am cunoscut personal, dar l-am auzit de multe ori vorbind în adunările universitare și, ori de câte ori lua cuvîntul, Moisil spunea ceva ce stîrnea în jur mai multă înțelegere și mai mare bunătațe. Cum să nu-l simpatizezi, cum să nu-ți faci plăcere să-l ascuți ? Era în ceea ce suna un umor fin și un apel la rațiune. Mai multă îngăduință, domnilor, mai multă ironie... Avea un stil sincer, fără a fi brutal, de a respinge și un mod foarte subtil de a deplasa o pro-

*) Viorica Moisil, **O familie ca oricare alta**, Ed. Cartea Românească, 1989.

Portretul unui om de carte

blemă gravă, prea gravă, într-un registru mai simplu, mai suportabil. L-am ascultat vorbind, pe cînd eu eram un tînăr asistent și el era deja un mit în lumea universitară bucureșteană, într-o mohorită, crispată sedință sindicală pe la mijlocul anilor '60. Nu știu ce misiune sindicală avea Grigore Moisil, dar, cum zic, l-am auzit ținînd un scurt discurs, în replică la un alt discurs, lung și plicticos, presărat din cînd în cînd cu amenințări la adresa oamenilor de învățămînt... Cînd s-a ridicat omul acesta mai degrabă scund, cu o față ușor asimetrică, impondabilă cu un nas de o formă indefinită, s-a făcut mai întîi liniște, apoi, după primele propoziții, s-a făcut mai multă lumină în marea aulă de la Drept. Nu exagerez, am avut această curioasă senzație că spațiul s-a lărgit și pe fețele sindicaliştilor sever admonestați pînă atunci a apărut o pată de lumină... Scurtul discurs al omului de spirit s-a încheiat printr-un ris eliberator, nu al lui (ca orice spirit ironic știa să pară serios), ci al asistentei... Nimic n-a mai rămas din admonestările oratorului dinainte, cu mintea dură și vorba lemnosă... Iată, mi-am zis atunci, cum spiritul poate învinge agresivitatea prostiei inflexibile...

Aflu din intimitatea scrisorilor ceva mai mult despre acest matematician-filozof. Credeam că vine de undeva, din Moldova, acum aflu că s-a născut la Tulcea și a copilărit la București. Prin tatăl său, numismatul Constantin Moisil, se trage dintr-o veche familie de cărturari ardeleni, din zona Năsăudului, preoți, profesori, luptători memorandiști. Are rude peste tot, o armată de unchi și de veri, răspîndită în lumea universitară și științifică, de la Constantin Dăicoviciu la Tudor Bugnariu. Prin alianță, familia se lărgeste și, bine consolidată, familia cultivă un sentiment de solidaritate între membrii ei. Grigri, cum îi spun părinții, frații, prietenii, alege matematica și la 20 de ani își ia licența, la 24 doctoratul, în 1931 (la 25 de ani, deci) este numit conferențiar la Universitatea din Iași, iar la 30 de ani (în 1936) este profesor... În 1939 este titularizat la Catedra de calcul diferențial și integral. O carieră rapidă, strălucită, în fond normală pentru un om ca el, cu multă știință de carte.

Eroul este însă un tînăr care, ajuns la Paris cu o bursă modestă, caută un hotel ieftin și un restaurant și mai ieftin, vrea să intre în societatea matematicienilor și reușește. Corespondența începe de la această etapă a vieții sale și prezintă interes la lectură, pentru că arată cum se formează și cum trăiește un intelectual român în anii '30 și '40... Și, alături de el, o familie de intelectuali care traversează vremuri tulburi (evenimente politice din deceniul al IV-lea, războiul, schimbările sociale de după 1945...). Are dreptate îngrijitorul ediției să socotească această carte un roman de familie. Grigri este, repet, un fiu bun, cuminte, hotărît să cîntească numele tatălui și al strămoșilor

săi... Scrie des acasă și cere, Imperios, să i se răspundă. Mama, Elena, este și mai exigentă, așteaptă informații precise despre viața tînărului parizian și-i dă sfaturi sănătoase : să se îmbrace bine, să mănînce cumpătat, să nu se surmeneze... Tînărului îi place să danseze și frecventează balurile, ceaiurile, petrecerile franco-române, dar nu neglijează nici matematicile. Vizitează pe Paul Lévy, vede pe principele Louis de Broglie, așteaptă sosirea la Paris a italianului Volterra, sprijinitorul său, merge la seminarii și ține comunicări ce se bucură de lauda profesorilor... Ține la curent familia cu succesele sale și, mai în glumă, mai în serios, se gîndește la opera lui capitală („Grigoris Moisilis opera omnia“). Nu-i un spirit aerian. Se gîndește serios la cariera lui, vrea să devină profesor și reușește. Știe să cultive relațiile, familia îl sprijină și el însuși, tînărul matematician, dă indicații pe cine să **piseze**.

Scrisorile au haz și dau vești și din sfera vieții banale. Tînărul matematician vrea să-și cumpere, la indemnul repetat al mamei, o pălărie, ezită, apoi zice că „am cap destul de bun, ca să nu se uite lumea la pălărie“. Dă informații despre timp : „o vreme timpită, frig moale și norioș“. Se duce, împreună cu prietenul Nae Theodorescu, la un congres la Clermont-Ferrand și, cînd ține comunicarea, în sală nu sînt decît 7 oameni... Matematicianul nu este dezolat și anunță victorios : „Băut azi un pahar de champagne pentru congres“. La seminar sînt, tot așa, trei participanți, dintre care doi români. Discuțiile sînt aprinse, românii se țin bine. Matematicianul vizitează o crîsmă pe care o frecventase mai demult Verlaine și nu-i impresionat. Pe 25 mai 1931 se urcă în Turnul Eiffel și merge în Montmartre să-și ia adio de la Paris. La Roma citește „I vegetariani dell amore“ de Pitagorici, trece printr-o pauză sentimentală și face o pauză intelectuală. Sperase să obțină, prin fundația Rockefeller, o prelungire a bursei pentru a studia în Germania, dar diligențele lui și ale maestrului Voltterra rămîn fără rezultat. Anunță cu ironie înfrîngerea : „Dorința maestrului de a mă stabili în capitala matematicii tedesce, între o halbă, un vals o nemțoaică blondă și o mie de matematicieni, pe scurt în Göttingen, devine astfel o dorință nerealizată ca nerealizabilă. Perioada americanizantă a cecurilor cu firma «Chase Bank» se termină. Se termină într-o oarecare cameră de hotel și o halbă oarecare“.

LA Iași, unde fusese numit conferențiar, cunoaște lume nouă, încearcă să se adapteze, reușește, inteligenția locală îl primește cu simpatie. Mama îl sfătuiește, în continuare, să facă mișcare pentru a evita inestetica burtă, profesorul de matematică promite și cere parale pentru a-și achita datoriile gospodărești. Iubește Iașul sentimental și poetic, dar strecoară în scrisori și cite o maliție : „Iașul cu vil bune

și femei frumoase, cu babe indiscrete“. Ne amintim că, în scrisorile lui, G. Călinescu, strămutat și el cam în același timp în Capitala Moldovei, este cu mult mai intolerant cu leșenii... Într-o dimineață matematicianul își anunță telefonic familia că se însoară și chiar trece la fapte... Mai tirziu se desparte și în 1939 cunoaște pe Viorica Constanțe. Scrisorile, din această perioadă, redevin interesante. Grigri este îndrăgostit și scrie în fiecare zi, în tren, în restaurant, în pădure călare pe un copac doborît... Nu ezită să scrie acele propoziții absolute, mistice pe care le scriu, de regulă, îndrăgostiții, care vorba aceea, își pierd uzul rațiunii. „Viața mea nu este decît un virtje pur“, anunță el, sau : „Te port într-o primăvară, care nu e decît o impletire aeriană de culori și lumină“... Începe să creadă în ingeri, se duce la Te Deum, are semne inițiatice și numește obiectul său erotic : „Tu, rugăciune și binecuvîntare“... Aceste discursuri amoroase sînt sincere, patetice, profesorul de calcul diferențial și integral vorbește de **iluminare și revelație** și socotește că dragostea este cea mai mare realizare, de pînă atunci, a vieții sale... Nici vorbă, în scrisori, de amor academic, ci de o omenescă iubire care-i dă încredere în el și-l face mai bun... Nu-și pierde umorul. La Sînești, unde este concentrat, tinerii ofițeri dansează cu fetele gazdei, în timp ce, „noi ceilalți“, adică oamenii mai așezați, beau un pahar de vin „care uneori e bun și alteori e mult“. La Cernăuți bea doi tapi de bere și promite să fie cumpătat. E detașat cu compania lui la țară și, în mijlocul naturii cîntate de poeți, cunoaște această experiență infernală : „O ! Muzica greierului pisălog și a ciinilor conștiințioși ! Latră, că parcă ar semna de prezență la fiecare lătrat. Sînt ciini corecți care latră din curte, sînt ciini entuziaști care te așteaptă și te latră în mijlocul drumului, sînt ciini perversi, care se dau pe lingă tine mișcînd din coadă și nu te latră decît de aproape. O, ciine, tu, prietenul omului, cit de mult te asemeni cu ceilalți oameni prieteni. Cit de variat ești ca psihologie și cum latră, mereu, mereu, mereu latră ! O, tu, ciine ! Plăcut e să simți ritmul mistic, descătrînat de orășenească putoare. Să nu-ți miroase-n odaie decît a lut proaspăt pe jos și var pe pereți și amintiri de vițică tînără în curte, totul cu urme de bușuic. O, viață campestră, ce inutile neplăceri împui deșuchiatelor noastre habitudini olfactive. Plăcut e somnul pe patul tare, în viața aspră și plină de purici. Simți corpul tău cum reînvie, cînd te doare pe dreapta și pe stînga. Oribile imbiert de somiere, cit îmi lipsiți“.

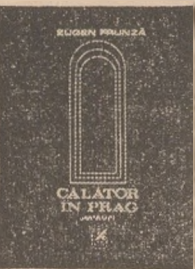
Profesorul cu obiceiul așa de sever citadine, se transferă în 1942 la București și în 1946 este numit ambasador la Ankara. Trebuie să poarte frac, țîlindru, să-și prezinte scrisorile de acreditare, să facă vizite și să primească vizite protocolare. Începe să-i placă. Scrisorile sînt din ce în ce mai rare și mai telegrafice... Călătorește mult, acum și mai tirziu, și din puținele rînduri pe care le trimite acasă aflăm că s-a purtat, printre străini „neînchipuit de cuminte“. Lună, 3 iulie 1961, n-a mîncat decît 1 sandwich cu icre, unul cu șuncă, una carne „gătita cu de toate“, una sticlă vin și o singură bere. Asta la Leningrad. A doua zi, dă din nou lista de bucate : somon, una friptură de vițel (cu sos), 250 gr. vin, două sticle bere... Înțelegem că matematicianul ține o dietă severă și raportează loial familiei ceea ce consumă... Dar notele gastronomice arată că dieta este destul de largă și matematicianul, decis să slăbească, nu prea are șanse.

Portretul spiritual și moral iese, repet, indirect din aceste scrisori. Grigore Moisil este, nu mai încapе vorbă, un spirit superior, un om norocos, sociabil, încrezător în vocația lui, fără a fi arrogant, infumurat după obiceiul pămîntului. Știe multă carte și se remarcă de tînăr, de foarte tînăr, dar nu se observă în epistolele sale nici un semn de intoleranță față de profesorii și colegii săi. Știe că matematica este folositoare, dar el face matematică din plăcere. E bucuros că e profesor și-i place, spune el undeva, să stea de vorbă cu copiii pentru că îi place seriozitatea lor... A voit să schimbe ceva, în matematici și anume (mă folosesc de informațiile date de Viorica Moisil) : să treacă de la o matematică a cantității la o **matematică a structurii**. Oamenii de specialitate înțeleg mai bine cit și cum a reușit Grigore Moisil să facă acest lucru. Ceea ce deduc eu, citîndu-l eseurile și corespondența, este că acest om foarte învățat stimează inteligența altora și iubește fără prefăcătorie valorile vieții. Mai este ceva : scrisorile arată că matematicianul are simț epic. Știe să povestească și-i place să pună o idee într-o poveste. Asta confirmă ceea ce unul dintre foștii lui studenți mi-a spus zilele trecute : că a auzit un curs de logică matematică **povestit** de Grigore Moisil... Care va să zică, Moisil povestea logica matematică așa cum Noica a povestit mai tirziu pe Hegel...

George Muntean

Eugen Simion

Experiența formelor fixe

DACĂ interesul pentru sonet a putut părea o vreme la Eugen Frunză unul relativ obișnuit, ca și în cazul multor poeți contemporani de la noi, apariția în 1980 a unui volum compact cu asemenea producții (**Tirziu**) a fost de natură a-i releva o preocupare statornică în această direcție. Surpriza a fost cînd în 1983 avea să vină cu volum de glose (**Înfinitul din preajmă**), realizînd astfel o performanță tehnică unică în literatura noastră, dacă nu și în spații culturale mai largi. Sînt acolo 10 astfel de piese, cele 800 de versuri ale lor parcurgîndu-se cu real interes, ele relevînd la autor o disponibilitate neobișnuită pentru formele fixe ale poeziei. E drept, există o formă de sonet, numit **retrogradus**, în care fiecare vers are un înțeles oarecum de sine sătător, apoftegmatice intrucitva, poezia putînd fi citită și de jos în sus, ca glosa. Într-o măsură, dar din acestea Eugen Frunză n-a scris în mod deliberat, încît aplecarea lui către glosă (specie fără tradiție la noi, cunoscîndu-se numai cea, exemplară, a lui Eminescu) se cuvine înregistrată ca un act liric ieșit din comun.

Scriitorul nu s-a mulțumit cu atît (desi izbînda lui n-a prea fost luată în seamă)

*) Eugen Frunză, **Călător în prag**, Editura Cartea Românească, 1988

și acum ni se înfățișează cu o nouă surpriză : un volum întreg de gazeluri*). Sînt 102 asemenea piese, a căror tradiție e iarăși destul de firavă în România (Eminescu a compus în 1873 cunoscutu-i Ghazel, iar Coșbuc altele vreo trei), ca și în alte părți. De proveniență orientală (în arabă **ghazal** semnificînd poezie lirică, erotică), probabil indo-persană, de unde a trecut în arabă, turcă etc. și apoi în literaturile europene, prin orientalistul-diplomat Joseph Hammer, care a tradus pe la începutul secolului trecut, în germană, **Divanul** lui Hafiz, impresionîndu-l pe Goethe și pe alții, tipul respectiv de poezie a fost abordat, totuși, mai mult accidental. Deși nu presupune dificultățile glosei, rondelului sau sonetului, realizarea lui implică o anume rigoare, de care poeții mai noi fug, ei nemairezînd, cum zice Frunză, că doar „rigoarea / își impune parametrul / abolînd nendurătoarea / luptă dinlăuntrul vetrii.“ Format dintr-un număr variabil de distihuri (de la 5 la 15, Eminescu extinzîndu-le la 20, iar Frunză scriînd cele mai multe gazeluri în cite 4 asemenea unități strofice), în care fiecare al doilea vers al celor următoare primului are aceeași rimă (schema fiind : aa, ba, ca, da etc.), acest mod de versificare constituie totuși, un corset în care e greu să-ți găsești confortul și fluența expresivă adecvată. De unde, abordarea lui ca simplu exercițiu de virtuozitate.

Asumîndu-și aceste reguli, Eugen Frunză le-a folosit cu pricepere și a realizat o carte de versuri care-l reprezintă. Constrîngerea tehnică a avut mai întîi efecte asupra limbajului. Diversificat încă prin experiența sonetelor și a gloselor, acesta își lărgeste aria de cuprindere și flexibili-

tatea, deopotrivă prin obligațiile rimei și metricii, ca și prin amplificarea conținutului tradițional al gazelului. Inițial, acesta celebra dragostea, în general plăcerile bahice și meditația filozofică liberă, Goethe lărgindu-l sfera către social, iar la noi Coșbuc imprimîndu-i chiar o dimensiune militantă : „O luptă-i viața : deci te luptă / Cu dragostea de ea, cu dor“. Scriînd un număr impresionant de gazeluri, prin forța împrejurărilor, autorul noului volum abordează aspecte ale iubirii, ale dragostei față de pămîntul natal și față de oamenii lui, cu care confraternizează firesc, întocmai ca în mai vechile sale poeme, creionează elegii sau schițează gesturi polemice, își ridică glasul contra diverselor primejdii contemporane etc., ricanînd uneori ironic, precum în această piesă, amintînd întrucitva de Topirceanu : „În rochie de seară elegantă / coboară zlua mea cărarea-n pantă. // Mă uit în urma ei cum își mlădie / solarul trup de tînără bacantă. // Cu pași mărunți coboară-n valea nopții, / grăbită ca o dragoste vacantă. // S-a dus destrăbălata, nu mai vine... / Și noua zi ? O biată supleantă“.

Evident, cele mai multe gazeluri cîntă trecerea timpului și căldura iubirii tirzii, învaluită de umbrele amintirii, pierderea iluziilor și împăcarea cu rosturile firești („Ne facem datoria către timp / năluca dîndu-l mască de real“). În tot, o experiență tehnică limită, un adaos cald la vechile teme, o liniște nouă și un suflu al inevitabilei tristeți, sînt aspectele mai de seamă ale acestui volum al lui Eugen Frunză, poet intrat de mult în altă vîrstă decît cea în care a fost fixat o vreme.

Viața și cartea

ORICUM s-ar intitula (**Supraviețuiri, Sonatine, Ficționarii**), prozele lui Radu Cossașu sînt un amestec de ficțiune și memorialistică, autorul putînd fi considerat, alături de Radu Petrescu, C. Olăreanu, M.H. Simionescu, Alexandru George, Florin Mugur (din **Ultima vară a lui Antim**) și, într-o oarecare măsură, Constantin Ţoiu, unul din precursorii noii proze de după 1980. Un studiu atent al cărților lui (primele **Supraviețuiri** datează din 1973) ar dezvălui probabil și ce datorează ele prozei pe care au influențat-o : căci este absolut evident că înriurirea literară trebuie privită ca un schimb reciproc avantajos, în care precursorul nu numai dă, ci și primește. Pînă una-alta, să remarcăm că factura nuvelistică a prozei lui Cossașu, indiscutabilă la începutul ciclului de **Supraviețuiri**, pierde treptat teren în fața biograficului. Dacă **Logica** mai păstra aparența de autonomie a textelor succesive, prin titluri, **Cap lîmpe** (Cartea Românească), nu de mult apărută și promt comentată de Mircea Iorgulescu într-un număr din aprilie al „României literare” este de-a binelea un volum cursiv de memorii, unde aproape singurul procedeu înșelător este folosirea persoanei a treia. Dar această pudoare de ordin gramatical nu poate ascunde faptul că autorul se lasă tot mai pe voia evocării propriei vieți sau, mai exact, a unor episoade din ea.

Cap lîmpe reia firul cam de unde l-a lăsat **Logica** : îl aflăm pe tînărul reporter cu veleități literare în vara lui 1961, după ce l-am părăsit în cartea dinainte cu un an mai devreme, adică în 1960, cînd i se tipăreau, în sfîrșit, reportajele intitulate **Energii**. Dacă **Logica** fusese nu chiar infern, dar, mă rog, purgatoriul, istoricește deloc necesar, pe care autorul îl străbătuse după revoluționarele lui debuturi (similare cu ale poetului din romanul lui Kundera), **Cap lîmpe** înfățișează ieșirea la lumină, deci paradisul, cînd, republicat, solicitat din nou de reviste și edituri, și mai ales bine plătit, el cade (preț de cîteva zile) pradă euforiei libertății artistice regăsite. Însă așa cum negrul infern era mai degrabă un purgatoriu cenușiu, nici paradisul nu e de-adevăratelea, euforia dovedindu-se mai curînd o euforie (dacă mi-e îngăduit să mă joc si eu puțintel cu cuvintele în maniera lui Cossașu), o iluzie ce lasă pe limba scriitorului (mă refer la instrumentalul lui specific) un gust foarte amar. Tema secretă din **Cap lîmpe** (titlu ironic) este aceea că

Radu Cossașu, **Cap lîmpe**, Editura Cartea Românească, 1989

bucuria unei „pagini bune” nu e dată numidecît scriitorului în mod automat împreună cu îngăduința de a tipări. Mai contează și ce, și cum, nu doar să. Tonalitatea amintirilor este aceea identificată de Iorgulescu prin răsturnarea titlului unui roman bine știut lui Cossașu (fiindcă autorul se numără printre preferații lui) : nu cartea risului și a uitării, ci cartea (su)risului și a amintirii. Tragediile sînt bufe peste tot în proza lui Cossașu. E drept, că latentele dramatice ale întâmplărilor nu lipsesc (cum ar putea lipsi ?), ba chiar ating în **Logica** pragul de sus, amenințînd cu prefacerea calitativă, dar autorul, spirîrî caragialesc, se opune din răspuțeri acestei prefaceri, pe care, mai cu o glumă, mai cu o anecdotă, o amină. Verva lui ineputabilă stilistic este un alt motiv al menținerii dramei în regim comic și ludic. Originalitatea lui Cossașu trebuie căutată acolo unde, bariera ridicîndu-se o clipă, frîna uitată neîtrasă, textul ia forma unui monolog sui-generis sclipitor, aiuritor (teribil, **mon cher** !), vesel-disperat, plin de referințe ca burta chitului de pești, a cărui turăție verbală este așa de mare încît nu permite furiei să explodeze, ținînd-o în suspensie, ca într-o mașină centrifugă.

EXISTĂ mai multe exemple în **Cap lîmpe** pentru acest aspect al prozei lui Cossașu. Cel mai impresionant literar se cheamă (de data aceasta autorul a simțit nevoia unui titlu) **Poemul durerilor de dinți**. Brusc, după ce a consumat prima zi din noua perioadă (fastă) a vieții sale (sapte vaci slabe, sapte vaci grase) cutreierînd Bucureștiul, ca Leopold Bloom Dublinul, scriitorul fericit și bogat se urcă într-un tren de noapte, împreună cu o domnișoară care bate spre ultima tinerete (companie oarecum întîmplătoare), și se duce la Bicză să caute o fată cîndva iubită, de care-l apucase dorul (libertatea scrisului aduce cu sine tot felul de dorințe) : o găsește, dar ea e (tocmai acum) chinuită de o groaznică durere de dinți, un abces nenorocit care are altă logică decît aceea a istoriei (și personale) a protagonistului. Tot capitolul este captivant și frenetic (încă de la urcarea în tren tensiunea crescuse alarmant), toată partea, mai corect spus, căci sînt mai multe capitole ce se varsă în poemul stomatologic final. Din tren, protagonistul ajunge pe platforma unui camion, care transportă în colonie un pian (sub care se ascunde de teama controalelor). Astfel de detalii senzaționale (ca din filmele lui Wajda) sînt nenumărate. În birtul încă nedeschis citește prima pagină din **Înfrin-**

gerea lui Fadeev în vreme ce o tînără femeie face curățenia matinală, fiind apoi descoperit de un fost tovarăș de santier, un brigadier (îl cheamă, desigur, Săvulete), de care fuge (la propriu) ca să n-o piardă pe cea după care venise și care (de necrezut dar adevărat) își face taman acum și taman acolo apariția... Nu mai spun cum e cu maseaua umflată. Să amintesc doar că și în Tolstoi există un moment crucial în care o durere de dinți încronează așa zicînd o dramă. E greu de știut dacă întîmplările (toate ori unele din ele) sînt pe de-a-ntregul reale. E posibil ca naratorul să mai și viseze (fantezeze) pe parcurs. Ritmul trepidant, umoristicul și palpitantul fac dificilă aprecierea gradului de realitate al textelor.

Că Radu Cossașu știe cum se stăpînesc „furiile” textuale (mitologice, desi numai pe hirtie), ne-o arată capitolul jocului de pocher (în **Logica**, fusese o belotă). E un capitol construit perfect și care are de toate : psihologie, inconștient, competiție, stil, hazard, logică etc. Jocul oferă trama pentru existențialul cel mai pur (ca la Malraux). Cititorul fiind fascinat (dacă nu speriat) de încordarea și de neprevizibilitatea jocului, omul de meserie simte, citind aceste pagini, cită tehnică întră în alcătuirea lor. E o piesă de virtuozitate, care iese sau nu iese, căci tehnica, în artă, ține așa de mult de intuiție, încît nu posedăm nici un algoritm. Și, ca si cum n-ar fi destul, protagonistul pleacă din casa prietenilor unde avusese loc epopeica partidă împreună cu un istoric, ceva mai în vîrstă, în care descoperise pe tatăl iubitei lui de la Bicză : coborîrea în doi a celor nu mai știu cîte etaje este, iarăși, o pagină de proză magistrală (ar fi o idee să inventarieze cineva astfel de **topoi** din romanul actual : m-am gîndit, citind scena din Cossașu, la coborîrea pe trepte din **Cvintetul melancoliei** al lui Olăreanu, dar și la atîtea peripatetizări în doi de la Ţoiu care deține un patent — nu o rețetă ! — a unor asemenea situații narrative).

Cînd m-am referit la legătura dintre proza lui Cossașu și aceea a generației '80, am avut în minte și alte lucruri decît impregnarea ficțiunii de către memorialistică : de pildă, intertextualitatea. Se poate vedea bine cum Radu Cossașu a pornit **Supraviețuirile** sale de la folosirea livrescului ca referință (cărțile de căpătîi ale autorului) și a ajuns la o intertextualitate de tip optzecist (cînd cărțile au intrat în carte). **Cap lîmpe** (ca și **Logica**, de altfel) conține în finalul unor capitole o așa numită **Bibliografie de tipar** (sau de mină), adică extrase din **Energii** și alte

lucrări tipărite de Cossașu în anii pe care-l evocă ori scrise și tipărite mai tirziu sau deloc. Încet-încet, covorasul intertextual începe să-și teasă motivele. Vedem cum personajele din prozele anilor '60 ies din biografia scriitorului ca să intre în amintirile de acum, într-un circuit închis : viață-ficțiune-memorialistică și retur. Cel care trăiește, cel care-și aminteste și cel care scrie (pe paliere diferite, desi neconținut comunicante printr-un sistem de scări răsucite ca niște cochilii de melci) sfîrșesc prin a se identifica. Totuși nu e nimic gratuit în această procedură. Tehnica nu e doar o coajă exterioară. Cărțile lui Cossașu au devenit tot mai mult cărțile unor cărți : dar existențialul a rămas indisolubil de această metaliteratură.

Se pune o problemă de principiu, care-mi umblă prin cap mai de mult, dar pe care noua cartea lui Cossașu o face, într-un fel, coaptă spre a fi discutată. Un anumit procent (nu pot preciza cît) din dramatismul spectaculos al acestei proze, din farmecul ei angosant, se datorează faptului că unii dintre noi cunoaștem (recunoaștem) situații și oameni. Dar, oare, în lipsa acestei experiențe comune, deci peste cîva timp, ce se va întîmpla ? Cu alte cuvinte, ca să fie deplin savurată, lectura **Supraviețuirilor** (și mai ales a **Logicii** și a **Capului lîmpe**) pretinde posedarea minimală a unui cod. O dată uitat, pierdut acest cod, cum vor reacționa cititorii ? Textul lui Cossașu nu conține doar un intertext, ci și un subtext. Dacă intertextul are o cheie la îndemîna cititorului cultivat (Caragiale, Cehov, Anatole France etc.), subtextul are una la îndemîna omului care a trăit epoca din aceste proze. Un întreg vocabular al epocii de ieri e pe cale să nu mai fie inteligibil. Conotația ideologică a cuvintelor a dispărut sau s-a schimbat. Desigur multe romane (și la distanțe mari de timp, toată literatura) comportă acest risc. Ceea ce-l face intrucitivă mai sesizabil la Cossașu este faptul că stilul însuși al scriitorului este impregnat de aceste conotații, altfel spus, că epoca trece în cărțile lui începînd de la nivelul epidermei, al expresiei verbale imediate. Efectele stilistice cele mai tipice lui Cossașu sînt în mare parte tributare convenției dintre autor și cititor. Și dacă pielea îmbătrînește înțil, e normal să ne întrebăm cu îngrijorare cit de tare se va rida o literatură care, acum și nouă, ni se pare de o neprețuită prospețime și vigoare.

Nicolae Manolescu

Prepeleac

Pielea de porc (2)

■ **ACCEPTAREA** imposibilului e uneori din plin răsplătită. Resemnata mireasă a porcului se convinge singură de acest lucru, — și ce răsplată !... Noaptea, mirele ei cu rit și codiță își lepădă pielea și se prefăcea în Făt-Frumos ! Și cit combătuse, sărmanul, handicapat, ca porc...

S-a spus despre pielea respingătoare a acestui animal că ea reprezintă, în basm, condiția pămîntescă, forța, vitalitatea firii. Se poate. Așa o fi. După cum alți eroi din povești au alte caracteristici minunate în care le stă puterea. Femeile însă fac descori, în aceste cazuri, gafe (gafe ?) monumentale. De pildă, Dalila, care îi taie în joacă lui Samson, părul. Războinici cumpliti, — domoliți, îmblîziți, otrăviți de farmecul unei muierușii și care zac în iarbă moleșiți, îmbolnăviți, amețiți de dulci șoaapte de amor și de mingieri...

Prost sfătuită, — deși s-ar putea spune și invers, — fata împăratului aruncă pe furis în foc detestabila armură a soțului ei, dorindu-și-l uman, doar uman, în culmea frumuseții sale bărbătești. Și toate se surpă într-un sufocant miros de șorici bine pirliți. Palate, bogății, fericirea. Și ea privește în jur, mirată. Totul să depîndă de o piele de porc ? De grosolanie, de bestialitate ?... Piele, care, de fapt,

era un blestem. Băboiul, vrăjitoarea, preschimbată în scroafa cu cei doispe godaci, îi ascunsese printre aceștia, prefăcut în purcel, pe tînărul împărat, cu gîndul să-i ia împărăția.

Și, totuși fidelitatea, devotamentul iubirii vor întrece în forță, și chiar și în vigoare, pielea de porc. Dar cine are tăria de a iubi astfel ? Cine nu preferă, mai ieftin oricum și mai la îndemînă, învelișul călît în noroi al lacomului patruped ?

FĂT-FRUMOS își ceartă soața pentru imprudența ei și o încinge peste mijloc cu cercul de fier ce nu va plesni decît cînd îl va atinge el cu mina dreaptă. Numai așa se va elibera pruncul zămislit, iar cercul înseamnă aici o condamnare pe termen lung, o carceră, o suspendare a vieții, pînă ce mediul moral va redeveni propice. Și pleacă Făt-Frumos, se retrage asemenea **Lucaferului** în lumea sa pură și inaccesibilă.

O singură recomandare concretă, aruncată în grabă : dacă va avea totuși nevoie de el, să-l caute la mănăstirea de Tămie.

Văzîndu-se „așa de nenorocită și horopsită”, fata nu știa ce drum să apuce. De părinți îi era teamă. De „șugubeața defăimare a oamenilor”,

nu mai vorbim. Disperarea te învață să lupți. Dragostea, și ea, din deznădejde crește. De mănăstirea aceasta de Tămie însă nimeni n-are habar. Nici sfînta Miercuri, nici sfînta Vineri, nici sfînta Duminică, aceste bune, energice „Dame ortodoxe” ori căpitănese din Armata Salvării. Doamne de inițiativă, active, deși în vîrstă, gata oricînd să sară, să ajute. La sfînta Duminică, totuși, apare un strop de lumină, sub înfățișarea ciocîrlanului schiop ce tocmai trecea în zborul său penibil. Noroc cu el ! El știa, el cunoștea adresa, că pe-acolo „îl purtase dorul și-și frînsese piciorul”.

Și ciocîrlanul pe sus și fata pe jos, încet-încet ajung unde trebuie. Înzestrați cu cele trei daruri făcute de surorile **Miercuri, Vineri, Duminică** : furca de aur ce torcea singură, virtelnița și cloșca de aur cu pui.

— **Iaca, mănăstirea de Tămie !** — o anunță ciocîrlanul, un notar cu vorbire rurală. **Acelea se află Făt-Frumos, pe care-l cauți tu de atît amar de vreme. Nu cumva ți-i cunoscut ceva pe aici ?...**

Cum să nu. Podul cel minunat ! Bogățiile ! Palatul babei și moșului unde trăise fericită cu Făt-Frumos ! Să nu se bucure prea repede, îi pune în vedere însoțitorul, n-a scăpat de pericole. Apoi o duce la o fîntînă și

îi zice să aștepte acolo, dîndu-i și instrucțiunile necesare, ce să facă ea cu furca, virtelnița și cloșca de aur... Vine slujnica să ia apă. Vede furca magică și dă fuga la stăpîn-sa să-l spună. Aceasta „era vicspea care înălbișe pe dracul”, zgrițturoaica, Talpa iadului care voise să-l depozedeze pe Făt-Frumos de împărăție. O obligă pe fată să-l vîndă furca vrăjită, apoi virtelnița, lăsînd-o în schimb să petreacă o noapte și încă o noapte în odaia soțului ei, căruia avusese grijă mai întîi să-i toarne ceva în lapte, să doarmă, să nu mai știe de nimic.

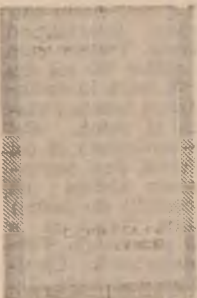
Pînă ce un slujitor credincios observă și-l previne pe Făt-Frumos, iar cînd apare a treia oară hoanghina cu laptele ei otrăvit, el își zise-n gînd în dulcele, clasicul stil al lui Nichita Stănescu : **Acest lapte nu se mai bea. Și se făcu iarăși că doarme...** Atîta doar că noaptea aceasta, a treia, fata o „cumpărase” în schimbul Cloștei de aur cu puii ei scînteietori, ea, care purta în pintecul strașnic încins în cercul de fier progenitura lui Făt-Frumos.

...Atunci, **zbuciumata drumeață, căzînd iarăși în genunchi lîngă patul soțului ei, se îneca în lacrimi, spunînd iarăși cuvintele acestea : Făt-Frumos ! Făt-Frumos ! Fie-ți milă de două suflete nevinovate, care se chinuiesc de patru ani, cu osînda cea mai cumplită, și întînde mina la cea dreaptă peste mijlocul meu, să plesnească cercul și să se nască pruncul tău !...**

Și cercul cedează și pruncul se naște și înțelesc odată cu el. Iată cum o iubire dreaptă, cinstită, credincioasă învinge (chiar și în realitate) o infernală piele de porc.

Constantin Ţoiu

Un debut

CA La Fontaine. Aurel Dumbrăveanu este *maitre des forêts*, adică: silvic. La noi, fenomenul este destul de frecvent: Radu Cârneli, Gheorghe Pituș sunt silvici care scriu poezie. Dar, pe cînd ei și-au părăsit frumoasa ineletrnicie, Aurel Dumbrăveanu se mai află încă în exercițiul funcțiunii; poezia sa resimțindu-se apăsător de mediu pădurăresc și de sufletul oamenilor lui. Inclusiv de metehnele vînătorilor. Mărturisirea se face direct, într-un decor somptuos: „E a culorilor maiestoașă sărbătoare / pentru sufletul meu silvic de silvan, / cînd apare cel mai falnic răsărit de soare / sus pe piscul unui munte transilvan”.

Intitulată **Confesiuni lirice**, cartea sa are o construcție originală și inteligentă. Unei poezii sentimentale și compuse în ritm riguros clasic îi urmează un poem reflexiv, în ritm controlat liber care parcă ar completa în cuget ceea ce poezia premergătoare rostea spontan. În simțire, Poate tocmai de aceea, poemele care le completează pe celelalte în meditație sînt intitulate **Acord**. Sînt astfel 17 **Acorduri** la cam tot atîtea poezii de mărturisire sentimentală. O ironie fină leagă poemele între ele.

Iată un exemplu: „Rond solemn: bujor și laur / dinspre început de vară, / Vas de porțelan sau aur / către care mă-ntorc iară / de din suflet în afară”, — este preambulul sentimental, la care meditația de autoironie face, în **Acord I**, următorul comentariu: „Toate lucrurile-și au secretul lor / ca și scrisul care ni se pare nespus de blind. / Secretul de a scrie e să ne ferim de cuvintele tocite / și de o sintaxă rău înțeleasă. / Cei ce vor să poetizeze prea mult / își frîng eforturile, scăpîndu-le printre degete” etc.

Cartea se citește cu plăcere, autorul avînd printre altele și talentul de a cîștiga sufletul cititorului. Latinescul **ui pictura poesis** este, aici, învederat de o sărbătoare a culorilor. O poezie e intitulată **Culori**, alta **Cerul de topaz**, alta **Roșii**, altele **lalele**, alta **Stampa**. Codrul este colorat ca o pictură pe cînd culoarea toamnei pare singurîndă.

Într-o poezie de aleasă frumusețe se spune: „De frunze arborii se dezvelesc / și apa albă ruginește-n ciuturi — / În toate-ale vieții desluse / finalul unor foste începuturi”. La care, însă, autoironia din **Acord IX** spune: „Erudiția celor ce disprețuiesc pe alții / trebuie rostită cu jumătate de gură / pentru a evita re-mușcărilor...” etc.

În acest punct și contrapunct dintre sentiment și rațiune, uneori ludic, alteori serios, se creează, asadar, un fel de dialectică pitorească sui generis care ne face să simpatizăm cu poetul. Se spun, desigur, și gratuități în acest joc cu două tăișuri dar principalul e că el ne prînde.

Acesta e cadrul în care se desfășoară confesiunile lirice ale poetului Aurel Dumbrăveanu. Dar fondul lor este, nu rareori, grav. Poezia **Vis de cîmpie** ce deschide cartea este o elocventă replică la **Plugul** lui Arghezi, prin aderența fierbinte la brazda străbună. Altundeva, **Doina** este adusă în plină actualitate: „Niciodată, niciodată / nu a fost ca o mireasă / doina țării mai cîntată / ca și azi la ea acasă.” Este invocată apa care ajută la belșugul țării. Viitorul este privit cu ochi liniștit și fericit: „O! Va fi mai frumos ca niciodată! / Amurgurile mai strălucitoare”. Sînt cîntate casa părintească, liniștea satului (ca la Blaga), holdele. Sînt invocați martirii ardeleni.

Confesiuni lirice este o carte de debut cu certe valori artistice și civice. Cu o pronunțată culoare națională. Cu vocația cîntecului dar și a meditației. Dacă, poet înzestrat, Aurel Dumbrăveanu va evolua consecvent cu sine, pe linia ascendentă a acestor calități, bucuria va fi nu numai a lui ci și a noastră.

Al. Andrițoiu

* Aurel Dumbrăveanu, **Confesiuni lirice**, Editura Facla, 1989.

Refuzul unei vîrste

pe cititor și în nici un caz să-l provoace. Simplu și prietenos în modul de a scrie, dispus oricînd să-și divulge intențiile, poetul plătește pînă la urmă prețul pe care îl plătesc toți oamenii generoși: cîștigă simpatia spontană a celor din jur, dar este repede uitat. Poezia sa, adevărată și înviorătoare, ca o adiere de primăvară, nu lasă urme adînci în conștiință. Coman Șova nu știe (sau nu vrea) să întretină acel necesar conflict între el și cititor, prin care mesajul devine un eveniment memorabil.

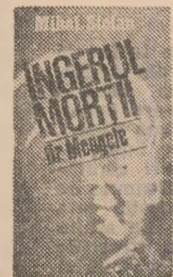
Și totuși, cit de plină de farmec și de binevenită este o asemenea poezie, eliberată de ambiția durabilității! Ea reprezintă un fel de sărbătorire a clipei, o manifestare cu adevărat gratuită. Versurile lui Coman Șova sînt lipsite de calcul. Poetul pare să le scrie cu o nua pe suprafața unei ape, dintr-un elan de moment. El se comportă ca un etern adolescent, refuzînd să ia act de faptul că a devenit matur. Autorul ilustrației de pe copertă (Radu Corciova) a dat dovadă de intuiție desenînd un măr cu codița ruptă, dar legat de creangă cu o sfoară. Și la Coman Șova se poate sesiza această aminare a continuării ciclului vital.

Cele mai multe dintre poeme sînt de inspirație erotică și exprimă, într-o manieră tinerească, beatitudinea: „Eram unul al altuia pînă la cer, / cerul se-ntrupa din vorbele noastre, / marea cu toate valurile ne repeta numele; / cînd verzi, cînd albe, cînd albastre...” // Fericiti priveam depărtări nevăzute, / trupurile noastre; coaja aceluiași ou, / numai nisipul tăcea, absorbîndu-ne, / în marea mării ecou”. (Numai nisipul tăcea). Intrînd peste timp în rezonanță cu poezia lui Nicolae Labiș, poezia lui Coman Șova sugerează aceeași trăire plină de ardore, aceeași incandescență a sentimentelor. În replică la cunoscutul vers „Eu nu mai sînt. E-un cîntec tot ce sînt.”, în care se legitimează pierderea identității, printr-un fel de dizolvare în actul dragostei, în poemul **Aici și acum și oriunde** se proclamă, dimpotrivă, înființarea eului prin dragoste: „Iar ai venit și iar sînt”. De fapt, ambele reacții — și uitarea de sine și intensificarea conștiinței de sine — reprezintă moduri complementare de a marca profunda tulburare pe care o produce dragostea în sufletul unui om.

Coșmarul poetului îl constituie trecerea la o altă vîrstă. Într-un poem — **Și această zi** — chiar este povestit un asemenea vis înfricoșător și noi ne dăm seama că este înfricoșător chiar dacă poetul

*) Coman Șova, **Căderea fructului**, Editura Eminescu, 1989.

Proza

mișcîndu-se pe traiectorii uneori imprevizibile, alteori senzaționale. Bogata listă de titluri ale cărților acestui foarte înzestrat observator al omului așa cum este el, cum poate fi, cum nu trebuie să fie, cuprinde radiografierea de caz, reconstituirea de evenimente (gravele secundare ale cutremurului din 1977), „lecturi” proprii asupra unor enigme de interes major și, întotdeauna, semnificativ.

Îngerul morții — Dr. Mengele,* recenta carte a lui Mihai Stoian, este una dintre aceste reluări, recitiri, reparcurgeri de traseu, de la cauze la concluzii, a unui subiect din întinsecă arhivă a celui de-al doilea război mondial, în ceea ce a avut mai atroce acest mîcel: uciderea omului lipsit de apărare, crima instituționalizată, ca politică a statului fascist, transmutarea în teritoriu asasinatului organizat a uneltelor destinate salvării

*) Mihai Stoian, **Îngerul morții** — Dr. Mengele, Editura Albatros, 1989.

bravează, prefăcîndu-se că asistă ca un spectator la ceea ce i se întîmplă: „M-a absorbit și această zi de 17 / precum m-a absorbit / o altă vîrstă / peste noapte. // Acum stau confortabil / ca într-un șarpe boa / și plin de curiozitate / aștept / să văd / ce se întîmplă”. Nu, nu s-a întîmplat așa cu adevărat, a fost doar un vis. Poetul nu a fost absorbit peste noapte de o altă vîrstă, ci a rămas — prin candoare — adolescentul dintotdeauna.

Ca dovadă — el la cunostință, cu o bucurie de descoperitor, de vechi adevăruri filosofice: „Ceea ce văd / nu-i adevărat, spațiul dintre mine / și ceea ce văd, mințe, / spațiul dintre mine / și ceea ce nu văd, / ascunde”. (Ceea ce văd). Se manifestă, în asemenea scurte poeme, și o predilecție — care poate fi sesizată și în cărțile precedente ale lui Coman Șova — pentru exprimarea aforistică. Unele pasaje chiar pot fi decupate din volum ca aforisme de sine stătătoare. Iată un exemplu: „viață e un zbor / spre soare / cu aripi de ceară”. (Și mai află).

Există și situații în care poza de adolescent insubordonat nu-i stă bine poetului: „Noi ne iubim, o știe toată lumea, / înlănțuiți pe ploaie și ninsoare — / noi ne iubim fără să cerem / de la dirigă aprobare”. (Iubire de adolescenți). Chiar și în eventualitatea că acest discurs la persoana întîi plural este atribuit de autor unor personaje lirice și nu reprezintă propria sa declarație, tot simțim în timpul lecturii o notă falsă. De asemenea, în inevitabila condică de sugestii și reclamații care însoțește o nouă carte trebuie să înscrim și observația că unele versuri suferă de declarativism („Dacă nici azi / nu poți să vii / te mai aștept / o singură / viață”, P.S.), iar altele amintesc prea direct de stilul poeziei lui Nichita Stănescu („Iubita mea de vorbă bună, / iubita mea de timp

tirziu, / iubita mea de împreună, / de-albastru și de castaniu”, **De-albastru și de castaniu**; sau: „În brazde busuiocul creștea amirosind, / Să fii, să fiu, să fim în neînd.”, **Albastrul de deasupra**). Dar acestea sînt incongruențe nesemnificative în masa volumului — fluentă, pură, transparentă. Coman Șova este de obicei el însuși, nelăsîndu-se perturbat de formulele lirice la modă sau de mesaje obscure venite din propriul său subconștient.

Aceasta nu înseamnă că poezia sa rămîne mereu la suprafața lucrurilor, că este doar voioasă și lipsită de griji. Uneori, din jocul de transparențe se infiripă, parcă în joacă, dar reușind totuși să ne provoace un frison de neliniște, un fel de viziuni nocturne, indefinibile: „Vin călare pe-ntuneric, / cu trompe de-ntuneric, / cu aripi de-ntuneric, // Fragili și invincibili se nasc din preajmă / cu umede trompe / să bea singe cald / din trupul somnului...” **Fragili și invincibili**).

Demnă de remarcat este și gravitatea de rugăciune prin care se caracterizează unele poeme, de exemplu cel intitulat **Pe mine cel adevărat**: „Pe mine cel adevărat de nimeni cunoscut / caută-l / Fără reazem sînt dacă nu mă găsești. // Sînt în aripa muntelui de gheață, / sînt în umbra cuvîntului / de toate zilele rostit / și în toate viețile știut. // Nu mă cunosc dacă nu mă cunoști, / pe mine cel adevărat de nimeni cunoscut / caută-l”.

Coman Șova este o prezență luminoasă — chiar dacă nu orbitoare — în peisajul literaturii noastre de azi. Poeți ca el întretin interesul pentru poezie și contribuie la păstrarea unei relații de comunicare firească între autori și cititori.

Alex. Ștefănescu

MARCEL CHIȚAC: **Primăvara în crîng** (Galeria Eforie)

O anatomie a memoriei

vieții omului, între care cercetarea medicală.

De la bun început, autorul își asumă o misiune plină de dificultăți. Prima constă în existența a numeroaselor scrieri, pe diferite meridiane ale lumii, despre Mengele. Ca și în cazul incendiatorului antic condamnat la uitare, dar neuitat nici după milenii, „îngerul morții” de la Auschwitz a continuat să fie subiect și obiect al memoriei publice și la aproape o jumătate de veac de la detonarea sinistrelor lagăre de concentrare și relevarea tainei de dincolo de gardurile de sîrmă ghimpată și din camerele de gaze. Concepția arhipelagului nazist al lagărelor morții a fost îndelung și detaliat denunțată de judecata de la Nürnberg, procesul continuînd și ramificîndu-se decenii de-a rîndul, fără a răspunde totuși întrebării fundamentale: cum de a fost posibil? **Îngerul morții** se situează în zona acestei tragice enigme, care este mai mult decît încercarea de descifrare a unei biografii de asasin. Din avalanșa de documente despre Josef Mengele, din cascada de senzaționale informații contradictorii, dînd uneori imaginea unui personaj ubicuu, Mihai Stoian alege mecanismul socio-uman, decelază procesele apariției tipului fascist, conduita acestuia, un fel de naștere, apogeu și decădere a unei psihologii a crimii.

Deși are ca punct de început sfîrșitul lui Mengele, în legătură cu moartea căruia autorul nu are dubii, cartea reconstituie coșmarul Mengele într-o construcție captivantă ca lectură, sinuoasă și

imprevizibilă ca evenimente. Mihai Stoian, informat și scrupulos ca de obicei, nu se lasă intimidat de ceea ce este un subiect „mondial” și pășeste dezinvolt în sălile procesului de la Nürnberg, strasnic păzite de „M.P.” cu albele lor căști, în jungla braziliană, umblă prin misterioasele filiere de schimbare la față a granurilor naziste, pătrunde în sumbre „rogate personale” în care, în vecinătatea unor confuze granițe și logiuri latino-americane, foștii SS-iști, înarmați pînă în dinți, încearcă să se apere de vînătorii de fasciști...

Dar **Îngerul morții** are mai mult decît acest scenariu al faptului în mișcare. Cartea este o compoziție inteligentă și inspirată, asociînd evenimentului meditația asupra istoriei. Reamintînd tragicul bilanț al holocaustului fascist, în care una dintre cele mai atroce pagini o constituie masacrarea a șase milioane de evrei, cel mai mare genocid din toate vremurile, Mihai Stoian face, totodată, o anatomie a memoriei omului contemporan care și-a cîștigat și-și apără demnitatea prin facultatea de a nu uita, a se împotrivi fascismului, rasismului, revanșismului, irentismului. Analiza lucidă a mecanismelor întinericului fascist este însoțită, pe tot parcursul unui text dens, scris cu fervoare și cultură, de un nu mai puțin lucid „memento” — apel la vigilență și respingere a oricăror compromisuri cu ideologiile subumanului. O carte interesantă, vie și necesară.

Platon Pardău

La răspîntia dintre secole

CAMIL Petrescu, ale cărui afirmații categorice și cam în răspăr față de opinia curentă au părut deseori extravagante cînd nu erau decît lucide, credea în 1936 că „într-un fel ori altul Duiliu Zamfirescu va lua tot mai mult aspect de culme izolată”, posteritatea urmînd a-l așeza pe autorul **Vieții la țară** printre valorile de primă însemnătate ale literaturii române. În cei 15 ani care trecuseră de la moartea lui, menționa justițiar Camil Petrescu „nici un studiu, nici o afirmare hotărîtă n-a venit să arate cu cit a depășit Duiliu Zamfirescu epoca sa. Pe cînd Eminescu și Caragiale s-au desprins cu netezime ca valori clasice ale literaturii românești, celelalte două monumente culminante și cu totul de același preț, Alex. Davilla și Duiliu Zamfirescu, stau și astăzi în penumbra neconsacrării, căci a recunoaște meritul pe jumătate e a nu-l recunoaște deloc. Confuziile de valori care în timpul vieții i-au făcut să fie ținuți cam în afară de conștiința literară, rezervată unor vedete care s-au răcit de atunci, dăinuie și astăzi. Dar **Poeziile**, **Scrisoarea pierdută**, **Vlaicu Vodă** și **Viața la țară** (poate alături de ele și **Apus de soare** prin măreția concretă a lui Ștefan cel Mare) sunt nuclele în care s-a legat mai temeinic sensibilitatea scrisă românească”. Situația avea să se modifice în scurtă vreme, dar într-un chip neașteptat, publicarea corespondenței dintre Duiliu Zamfirescu și Titu Maiorescu antrenînd o spectaculoasă scoatere a scriitorului din „penumbra neconsacrării”, însă nu în primul rînd ca prozator, ci în ipostaza de întemeietor al genului epistolar în literatura noastră. „Adevăratul lui destin nu e de ordin poetic, epic sau dramatic, ci epistolar. Publicarea corespondenței lui cu Titu Maiorescu și a celei cu N. Petrașcu și Iacob Negruzzi a integrat în literatura noastră un nou

gen literar, genul epistolar, dîndu-i dintr-o dată un reprezentant de valoare” — va scrie E. Lovinescu în 1943, după ce mai înainte Mihail Sebastian și Șerban Cioculescu analizaseră în același sens și cu mare entuziasm corespondența lui Duiliu Zamfirescu, atîta cîtă fusese pînă atunci publicată (de I.E. Torouțiu și, apoi, de Em. Bucuța).

În știutele dramatice condiții culturale postbelice, opera lui Duiliu Zamfirescu a avut același destin ca întreaga literatură a „trecutului”, un trecut și o istorie ce trebuiau rescrise, remodelate, prefăcute în conformitate cu vederile zilei — ignorare, prezentări deformate și parțiale, manipulări, anexare abuzivă etc., specifice dogmatismului fiind alergia la adevăr și încrederea absolută în posibilitățile mistificării. Nu insist, deși în istoriografia noastră literară contemporană există tendința de a se apăsa, oarecum melodramatic, asupra unor aspecte și fapte desigur șocante, pierzîndu-se însă din vedere **procesul**, rareori descris și radiografiat în așa chip încît să i se evidențieze mecanismele și spiritul, nu diferitele manifestări particulare; fapt este că abia în a doua jumătate a anilor '60, într-un climat ce se anunța promițător, începe (sau reîncepe, ca în legenda Meșterului Manole) și noua valorificare a personalității și operei lui Duiliu Zamfirescu. În 1967, Al. Săndulescu publică un volum de „corespondență incedită” și tot el, în 1969, scoate o micro-monografie de uz școlar, în același an fiind tipărite și studiul, fundamental și în multe privințe innoitor, al lui Liviu Petrescu (din vol. **Realitate și romane**) și o masivă monografie a lui Mihail Gafița. O altă monografie, redactată încă din 1944, a lui G.C. Nicolescu, avea să apară postum, în 1980, după ce cu un an înainte fusese editată buna **Introducere în opera lui Duiliu Zamfirescu** a lui Ioan Adam. În 1970 a fost inaugurată o ediție critică a **Opere**-lor lui Duiliu Zamfirescu, îngrijită pînă la volumul al IV-lea (1974) de Mihail Gafița, apoi de Ioan Adam (vol. V, 1982, vol. VI, 1983) și Al. Săndulescu (vol. VII, 1984, vol. VIII, 1985), acestea din urmă cuprinzînd corespondența scriitorului. Și tot Al. Săndulescu scoate acum, într-o utilă colecție a Editurii Sport-Turism, o „narațiune biografică”, o „biografie jalonată geografic” a lui Duiliu Zamfirescu *).

Cercetător atent și prob, specializat parcă în revelarea activității unor scriitori aflați încă în raza de acțiune a prejudecăților critice de autoritate (el a editat, să ne reamintim, și **Eseuri**-le lui Paul Zarifonol, anul trecut, prilej pentru o binevenită discuție despre un autor socotit de Camil Petrescu — iar Camil

*) Al. Săndulescu, **Pe urmele lui Duiliu Zamfirescu**, Editura Sport-Turism.

Petrescu I — drept „spiritul critic în genere”), Al. Săndulescu este probabil cel mai bun cunoscător pe care îl avem astăzi al vieții și operei lui Duiliu Zamfirescu. Lucrarea lui de acum e (încă) o dovadă în acest sens, fiind greu de presupus că va fi avînd fisuri sub aspect documentar. **Pe urmele lui Duiliu Zamfirescu** nu e totuși o biografie de factură universitară, năzuind să epuizeze informația existentă, în bună parte consolidată și îmbogățită de Al. Săndulescu însuși; genul, de altfel, este pe cale de dispariție, dar nu fiindcă s-ar fi demodat ori pentru că am fi ajuns la o inflație de asemenea mercu necesare lucrări, ci pentru simplul și izbitorul motiv că nu prea mai are cine să-l întrețină. Nu „schimb de miine” nu au editorii și istoricii literari, ci „schimb de azi”, fiind lucru evident că un Petru Creția, un Z. Ornea, un Nicolae Gheran și alți citiva sînt de fapt niște eroici **franc-tireurs**. Al. Săndulescu s-a conformat profilului colecției și a încercat să dea o imagine vieții lui Duiliu Zamfirescu avînd ca fundal **locurile** prin care a trecut scriitorul și ale căror ecouri în opera și biografia lui sînt mai mult sau mai puțin descifrabile. Iar viața lui Duiliu Zamfirescu îngăduie de minune o asemenea, cum își numește cu exacitate cartea Al. Săndulescu, „biografie jalonată geografic”. Viitorul autor al **Vieții la țară**, născut cu un an înainte de Unirea Principatelor, copilărește la Focșani, își face studiile la București, lucrează în magistratură la Hirșova și Tirgoviște, este jurnalist în Capitală, intră în diplomație și stă apoi la Roma, la Atena, la Bruxelles, călătorește mult, revine în țară după 18 ani de absență, în timpul primului război mondial ajunge la Odessa, se întoarce în țară la Iași etc., pentru a-și sfîrși viața tot într-o călătorie, la mănăstirea Agapia, în vara anului 1922. Al. Săndulescu evocă, fără vane ambiții de literatură, dar mereu sugestiv și cu o bună dozare a informației, atmosfera de epocă a orașului de pe Milcov, apoi a Capitalei din ultimele decenii ale secolului trecut, sprijinindu-se, uneori substanțial, și pe textele lui Duiliu Zamfirescu însuși (corespondență, publicistică, poezie, proză), dar și pe date istorice. La fel procedează și în privința celor aproape două decenii de existență petrecute de scriitor în străinătate. Sînt avansate și o serie de ipoteze în vederea stabilirii unui portret („oroarea de mitocan”, o anumită rigiditate în relațiile publice, ținuta tot mai scorțoasă ce-l va duce pe Duiliu Zamfirescu la susținerea unei fan-teziste descendente din împărați bizantini, disponibilitatea sentimentală și erotică, nonconformismul, patriotismul elevat și statornic, „naivitatea” tactică etc.), insuficiente, totuși, pentru a contura un

personaj. Al. Săndulescu aduce, apoi, precizări și corectează opinii nefondate în chestiuni pînă acum rămase tulburi (relațiile dintre Duiliu Zamfirescu și Macedonski, prețuirea arătată lui Eminescu), de explicații și îndreptările sale urmînd să se țină seama în orice viitoare biografie a scriitorului. **Pe urmele lui Duiliu Zamfirescu**, carte delectabilă și instructivă, este un mare pas în această direcție.

De va scrie ori nu Al. Săndulescu biografia lui Duiliu Zamfirescu, nu se poate ști. Dar „materialul” atît în lumina ediției de **Opere**, care a scos la iveală publicistica, memorialistica și corespondența, cît și a cărții de acum a lui Al. Săndulescu, rămîne să-și aștepte interpretul. Duiliu Zamfirescu a fost un personaj extraordinar. Omul a fost departe de a avea o personalitate schematică, scriitorul și-a depășit în multe privințe epoca, publicistul, diplomatul și politicianul se remarcă prin dirza și curajoasă susținere a unor puncte de vedere proprii. Într-un fel, despre Duiliu Zamfirescu se poate scrie plasîndu-l încă mai hotărît „la răspîntia dintre două secole”, cu expresia lui Al. Săndulescu însuși. În biografia lui se reflectă trei sferturi de veac de istorie românească, și nu doar la nivelul evenimential ci — poate în primul rînd — în planul schimbărilor rezezi de mentalitate socială, intelectuală și morală. Numai șase decenii despart, de pildă, **Insemnarea de călătorie** a lui Dinicu Golescu de impresiile comunicate din Italia de Duiliu Zamfirescu; dar ce distanță uriașă de perspectivă, de înțelegere și de atitudine este între cei doi! Pentru marelui logofăt, ce descoperea cu frisoane și vafele de cîntă o Europă complet restructurată de revoluția franceză (deși la 14 iulie 1789 Ludovic al XVI-lea notase în jurnalul său un singur cuvînt: **nimic**. Era ziua, devenită simbol universal, a luării Bastiliei!), călătoria era o inițiere și un prilej de zguduitoare criză de conștiință, în vreme ce Duiliu Zamfirescu, venit din România de după Unire și Independentă, este pretutindeni în Europa ca la el acasă, bucurîndu-se de privilegii, instruindu-se, trăind cu incintă normală vizitele în mari muzee, neezitînd în avea păreri critice despre un spectacol, despre o festivitate, despre moravuri care-i displac, o atitudine, fără, perfect normală. Și, poate, o viitoare biografie va avea de explorat tocmai această caracteristică a personalității lui Duiliu Zamfirescu, om nu atît bătos și lipsit de tact, cît exprimînd, adesea foarte reliefat, un anumit spirit al vremii lui. Cartea lui Al. Săndulescu anunță și această schimbare de optică, de mult necesară.

Mircea Iorgulescu

Proza

Biografie și transfigurare

NEUITATELE AMURGURI este o carte a amintirilor de neșters, din copilărie, din adolescență, din primii ani ai maturității, al începutului unei cariere. *)

Romulus Diaconescu a proiectat un ciclu romanesc avînd, în bună măsură, un model narativ în romanele lui Duiliu Zamfirescu despre neamul Comăneștenilor.

În **De veghe pentru învingători** era descrisă istoria unei vajnice familii de țărani din nordul Olteniei, de pe Valea Amaradiiei, care a luat parte, cu fiecare generație, la marile evenimente ale țării: „Zavera” lui Tudor Vladimirescu, luptele pentru independența țării, din 1877, primul război mondial, Reconstituirea este realizată de unul dintre cei mai tineri descendenți, Liviu Cartianu, student la București, în anii 196... reîntors în sat, la Băleni, la chemarea de urgență a bunicului. Acesta ține să-i încredințeze „jurnalul” unui frate al său, ce, cu ajutorul întregii familii, reușise a avea studii superioare. El ajunsese gazetar la București și trăise experiența de ziarist pe front, la începutul secolului nostru. Pasiunea acestui Andrei Cartianu, intelectual de obîrșie țărănească și care trăise în Capitală, din plin, „drama dezrădăcinării” — în felul gîndit de sămăntoristi, de Sadoveanu și de Cezar Petrescu — face obiectul romanului **De veghe pentru învingători**.

În **Neuitatele amurguri** regăsim pe Liviu Cartianu ca tînr „corespondent special” al unui ziar pentru tineret din Capitală, reîntors în Tirgul Jaleșului (nume evident fictiv), acolo unde își făcuse studiile liceale.

Bun prilej pentru scriitor de a schița o monografie a orașului de provincie în

*) Romulus Diaconescu, **Neuitatele amurguri**, Editura Scrisul Românesc.

deceniul al șaptelea, surprinzînd aspecte sociale numeroase într-o viziune nostalgică ori critică dar mereu lucidă și creionînd tipuri umane variate: ziaști, profesori, medici, funcționari ș.a. Romulus Diaconescu are talentul de a sintetiza biografii reliefînd semnificația unor destine.

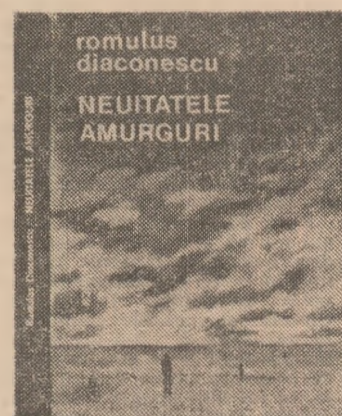
Cartea are o compoziție echilibrată, începe și sfîrșește în același loc — spitalul — topos simbolic pentru a evoca tema vieții și a morții. Structural, alternează planul nostalgic al amintirii copilăriei la sat și al adolescenței de licean („neuitatele amurguri”) cu planul realului — unde se produc conflicte sociale provocate de orgolii, incompetențe, abuzuri. Liviu Cartianu este tipul ziaristului curajos care se decide să înfrunte orgoliile, comoditățile, temerile unor personalități locale dintre care mai proeminentă este aceea a doctorului Damian Ocnieru, directorul spitalului raional care, abuzînd de funcția sa, încearcă să pună piedici activității unui tînr cercetător, Eugen Urșanu, ba, mai mult, să pretindă că este creatorul unui medicament pe care, de fapt, l-a experimentat, cu muncă și sacrificii îndelungate, Urșanu.

Romulus Diaconescu scrie fără complexe față de noutățile aduse mai de curînd, în naratologie. Atitudinea sa este îndreptățită de conținutul și mesajul cărții, pentru care firescul relatării, realismul notației, autoritatea naratorului omniscient sînt procedeele cele mai adecvate.

Cititorul va găsi pagini de analiză veridică și personaje interesante, unele pitorești, altele tipice pentru momentul evocat, urmîrînd, de pildă, desfășurarea unei sedințe sindicale, petrecerea sărbătorii cîrstovului (cu hore, tarafuri de lăutari, echipe artistice, excursionisti), plimbările în parcul de provincie, idilele

romanticoase, conversațiile unui tînr ziarist cu foștii săi profesori, vizita etnografilor în zonele pitorești ale regiunii.

Tablouri de natură aduc, cu ecouri din poezia simbolistă, motivul literar al parcului: „În parc, efervescența vegetală se potolise, un galben apăsător coborise peste arțari, fagii se acoperiseră cu bronz, însă prin ferestre mari răzbăteau depărtările albastrii. Frunze ruginii cădau neconținut, după o plutire incertă, pe aleile pustii ale parcului și trozneteale ca niște suspine ale copacilor se prelungeau în ecouri depărtate...”. În paralel, este evocată grădina de țară, într-o imagine stilizată în care se simte rafinamentul unei literaturi ce a trecut prin retorta „poeziei chthonice” interbelice (cu Pillat, cu Adrian Maniu). „...Cînd venea sorocul plecării, în fiecare seară mergeam în grădină cîva timp și o priveam sub razele palide ale lunii pline. Era aproape golită: vreții uscăți ai castraveților, haracii strîmbi [...] părul cu frunzele lui mărunt și foșnitoare sub briza nopților transparente, răcoroase, gardul din lăstăriș uscat, negru și știrb. Gîndul de a nu mai vedea astfel grădina, în acele nopți cu lună, imi șerpua în corp ca un fior și aș fi rămas acolo ore în șir dacă răcoarea nopții nu m-ar fi zgîlțit, găsindu-mă în casă. Apoi, prin lumina furtive și palidă, zăream pădurea, imensă și mută, iar în depărtările pierdute, iarăși munții”. Scriitorul conștientizează faptul că „tablourile de natură” sînt, de fapt, stări de spirit, „ceea ce le unește este sentimentul”. Ca din mituri, se profilează imaginea satului natal spre care năzuiesc să se întoarcă toți cei plecați pentru studii sau activități urbane. Satul Băleni din care se trag Cartienii devine mereu mai mult nu doar un spațiu real ci și unul legendar, ce produce asupra celor plecați (ca Liviu Cartianu) o ade-

vărată fascinație — cu „fiorul ascuns al acestor locuri, cu întrebările fără capăt și chinul eternei reîntoarceri”.

Cititorul înțelege, din subtext, că există aici destulă transfigurare și multă autobiografie sublimată în artă, că autorul își face o datorie de conștiință din a încredința trăinicieii paginii tipărite, memoria neamului său: „Cîndva, nu mă îndoieste, va trebui să dau seamă despre trecerea Cartienilor prin vremuri. Fiindcă, dintotdeauna, ceilalți trăiesc prin amintirea cuiva...”.

Oricum, autorul a știut să țină cum-pănă dreaptă între autobiografie și literatură, intuiția artistică ajutîndu-l să-și depășească memoriile, pentru a scrie un foarte sugestiv roman.

Adriana Iliescu

BUCHARESTI

VALENTIN TĂNASE : Vizită de lucru

CĂREI împrejurări anume mi s-a datorat prima imagine văzută de pe balconul de la etajul unu al unui bloc de pe strada Bateriilor, este greu de spus. De unde și prima curte, ca o chemare la joacă a stăpînului ei, Emil, cel cu care m-am întrecut cu tricicleta de pe dealul Spirii pînă în jos, spre Izvor. Alături de vizual vine de se așează și olfactivul, în sensul că sigur îmi lămuream dominica după mirosul din bucătăria comună și după aparatul de radio marca „Pionier” care, din simburile modest al citorva lămpi, declanșa muzică și glume la „Unda veselă”.

Dacă din primii cinci sau aproape șase ani nu mă pot fâli cu imagini consistente despre copilărie, mutarea într-un bloc nou, mobilarea lui — sărăcăcioasă la început —, noile cunoștințe, jocurile de pe Aleea Circului și jucăriile cumpărate acum de la magazinul de vis-à-vis, mirosul de mortar proaspăt și de nou, în general tot ceea ce se poate spune despre copilărie, toate la un loc sînt imagini făcute să-mi prilejuiască o viroasă aducere aminte cu o valență sentimentală aparte. Toate exercițiile din primii ani ai vieții mele (asemănătoare cu a altora născuți în preajma anilor '60), mersul la școală cea nouă ascunsă parcă în parc, jocurile din curtea asfaltată a aceleiași școli, filmele văzute la cinematograful cel nou, în care la început am intrat cu teamă reținută în mîna caldă a mamei mele, inotul la strandul și el nou și aflat de asemenea într-un parc cu pomi tineri și cu alei de-abia conturate, dau seamă acum despre soarele copilăriei mele.

Rovăzute și completate, aceste imagini se încarcă precis cu valoare conjugată de simbol și de zîmbet.

Bucureștean, deci locuitor al Bucureștilor m-am simțit, poate, prin anii '70, cînd făcusem, cu uriaș efort și în pantaloni scurți, încercarea extrem de dificilă și afectată a trecerii prin centrul Capitalei,

din Piața Romană pînă la Universitate, deosebit de atent la impresia pe care o lăsam să se întrevadă în ochii trecătorilor ce clipeau repede pe lângă umărul meu. Încetul cu încetul am învățat să-mi ridic privirea de pe filele cărților împrumutate de la biblioteca răsărită într-un bloc, tot nou, în fața Parcului sportiv „Dinamo” și să văd locul de unde, într-o dis-de-dimineată pe care n-aș dori-o nîcicui, a căzut o grindă peste niște flori aruncate în grabă pe stradă cu cîteva minute înainte de trecerea mea prin acel loc. De la acea dimineată, urmare a unei cred că prima din viață nopți nedormite în întregime, am început a observa altfel orașul, ascultînd cu totul și cu totul altfel strigătul ceasului deșteptător aflat pe marginea recamierului. Anii de stagiatură și anii de navetă care au urmat m-au obișnuit a desluși onest și limpede intrările și ieșirile Bucureștilor, pristolul sever de arhitectură de pe noile bulevarde tăiate în istoria Bucureștilor, noul decor ridicat aproape în fiecare cartier al Bucureștilor celor Noi.

VOCILE pe care strada le aruncă împreună cu graba din pliscurile vrăbiilor în dimineața orașului nu sînt melancolice, ci tumultuoase. Continuul du-te vino al lifturilor, curgerea în sus a scărilor rulante din mai toate stațiile de metrou, șirul de autobuze, troleibuze și fel de fel de colorate autoturisme încep de la centru, deci din inima țării, ziua de muncă a marelui oraș. Grădinile, parcurile, copacii drepti ca pentru paradă străjuind alei și străzi de-acum largi derulează pe parbriz unele dintre cele mai interesante rezolvări de urbanistică românească.

Aflat în pridvorul Cîmpiei Române, Bucureștii (Cetatea Dimboviței, Cetatea lui Bucur) și-au împărțit o vreme cîntecul de a fi Capitală sau scaun de domnie cu Tirgoviștea. Aprigul Vlad Țepeș, Basarabi, Cantacuzini, Brâncoveni au construit în

perimetrul Curții-Vechi, în zonele Lipsani, Șelari, magazinul Victoria, Muzeul de istorie a municipiului, Piața Unirii. În 1692 s-a tăiat prima Uliță Mare, Podul Mogoșoaiei de acum un veac, Calea Victoriei de astăzi. Călătorii poposiți în zădudul orașului se mirau de casele de pantă mărunță, innourate și fără pic de ieșire în bulevarde și piețe largi. Eminescu descrie astfel în manuscrisul „Geniului pustiu” romanul unei nopți în cîmpie: „Floaia cădea mărunță pe stradele nepavate ale Bucureștilor, ce se trăgeau strimite și noroioase pînă noianul de case mici și rău zidite, din cari constă partea cea mai mare a așa-numitei Capitale a României, Tropîiam pînă bălțile de noroi, ce te împrășeau cu apa lor cea hleoasă, îndată ce aveai cutezarea de-a pune piciorul c-un pas înainte”. Iar Tudor Arghezi, de pe celălalt versant al desăvîrșirii limbii române, plimbîndu-se prin cuprinsul Bucureștilor, observă: „Capitala României, așezată pe Dimbovița, în poziția cea mai defavorabilă unui mare oraș, iarna, vînturile de stepă curg neconținut peste ei; vara, praful îi întunecă perspectiva, norii grei de pulbere alternînd cu un noroi necunoscut altor capitale”.

Necunoscînd nici „ura față de străini, nici teama de cele sfînte”, bucureștenii și-au construit o Capitală într-un raport ciudat, dat de suma blocurilor rigide cu cîteva etaje și de casele tip vagon, cu verandă sau seră. Oricît de rea îți va fi privirea și oricît de strepezit zîmbetul, nu poți fi decît de acord cu adevărul din rîndurile prăfuite ale unui ghid de acum fix o jumătate de veac: „Ieșit din simburile modest al citorva uliți cu case mărunte și prăvălii sărace, grupate în jurul cetății care era Curtea Domnească; treptat întins pînă a acoperi o suprafață egală aproape cu a Parisului, Bucureștii păstrează astfel în întreaga lor ființă nu numai imaginea grăitoare a vicisitudinilor suferite, dar ceva din voința de a fi din care s-au ridicat. [...] Sub raportul ritmului constructiv, ca și sub acel al rînduiei urbane, anii din urmă au însemnat pentru București un efort de adaptare la condiția de Capitală a unui stat cu 18 milioane de locuitori. Sub raportul arhitectonic, pe de altă parte, tentativa de împămîntenire a unui «modernism» nu întotdeauna bine inspirat. Alinieri de vechi străzi; tăieri de noi artere de comunicație; cartiere întregi răsărite peste nopți și altele dispărute la fel — sub ochii noștri uimiți un oraș nou e pe cale de a lua locul orașului patriarhal al tinereții noastre.”

Cu toții am asistat la prefacerea „orașului patriarhal” în pregnantă începere de primăvară a strălucirii unei capitale moderne. Alături de vechiul miez „cen-

tral” s-au lipit sate — ei bine da, sate ! — care, înșirate de-a lungul unei străzi mai importante, întotdeauna doar cu două benzi de circulație, au hotărît să completeze planul de acum cincizeci de ani al orașului aflat pe atunci la întretăierea a două axe fundamentale: Calea Victoriei, bulevardele Ana Ipătescu, Magheru, Bălcescu, 1048 (de la nord la sud) și bulevardele Republicii, Gh. Gheorghiu-Dej (de la est la vest).

Mergînd astăzi nu cu bastonul, ci cu metroul prin București, ambreiezi pe un fâgaș de bulevarde așternut peste harta total proaspătă a fostelor periferii: Pantelimon, Balta-Albă, Berceni, Cocloc, Apărătorii Patriei, Crîngăși, Pipera. Intrarea în funcțiune a albelor transoane de monumentalitate ale metroului bucureștean leagă toate degetele rășchirate de podul palmei centrale a Marelui Oraș. Un oraș care sîrșit, poate privi drept în față Europa prin complexitatea și amploarea zidurilor aproape total împlinite. La acestea se adună cele peste o jumătate de milion de apartamente bucureștene mobilate cu grijă și cu bucurie și cu emoție, așa cum am făcut-o și eu cînd am simțit prima reparație în mină. Ele, toate aceste ziduri, sînt expresia colorată a vocației și a experienței noilor constructori. Oriunde în țară, la Craiova, la Tirgoviște, la Cluj-Napoca, la Satu-Mare, la Constanța, la Buzău, la Iași, la Focșani, la Soveja, la Moneasa, la Otopeni, la Rimnicu-Vilcea, la Vidra și la Voineasa coloanele de beton și sticlă ascund sacrificii și nobilă dăruire fără de precedent. Nici cînd în țară nu s-a dat cale liberă noului, zvelteții, albului. Fără de precedent este răscolirea mentalității, a ogoarelor, a orașelor de pe harta sentimentelor noastre românești ca de acum douăzeci de ani, cincisprezece ani, zece ani, ca de ieri încoace. Călătorul, poposit în Gara de Nord după șase, șapte luni de plecare din oraș, este dezorientat negăsind stația autobuzului acolo unde o lăsase. Într-un timp, nu relativ, nu ar fi corect, extrem de scurt, kilometrii se transformă într-un nou peisaj, care la rîndul lui se transformă într-o nouă grădină, care la rîndul ei se transformă nesilit în alte grădini de căldură și de răcoare și de odihnă.

DE pe balconul vesel — așa cum cred că stau și colegii și prietenii mei din Colentina, Floreasca, Militari, Calea Moșilor, Titan, Crîngăși — văd dosarul ondulat de istorie al Bucureștilor, primul oraș din lume iluminat cu lămpi de petrol, observ curcubeul descris de noua eliberare a Dimboviței. Îmi amintesc că, plimbăreț, coboram pe podul aflat în fața farmaciei din stația tramvaiului 8 și mă stringeam de necaz că grija mamei mele mă afla lingă ulti-

Stația de metrou Gara de Nord

Cartierul Cringași văzut de pe noul pod Grant

mele trepte ce dădeau în oglinda orașului. Astăzi noile maluri ctitorite de-a dreapta și de-a stînga descoperă poduri arcuite solemn, insule pline de grădini înmiresmate, stilpi traforați cu artă. Apa, limpede și argintie ca începutul de primăvară, reprezintă semețele clădiri din vecimătate. Ea se zbate calm printre pereți ca de faianță, răsufîind ușurată într-unul dintre cele mai mari lacuri ale țării, la Văcărești. Acum, fără să vreau, văd praful înșurubat de tramvaiele înguste ale copilăriei și din nou pe mama, care îmi spunea că acel galben uleios ce se scurgea îndărătnic la vale pe Dimbovița, înghițea pe toți copiii neascultători.

Din 1987, Dimbovița a început să se gîndească serios la ieșirea la mare a Bucureștilor. Ea va întinde mina Argeșului, într-un exces de tandrețe și de spectaculos, la vărsii, Porții Albe, Midiei, Năvodarilor. Dar ca ea liniștită să susure din Cringași pînă în Berceni a fost nevoie de: 180 milioane metri cubi de excavații, 14 milioane metri pătrați de protecții și apărări de mal, 86 milioane metri pătrați de diguri. Anual, spre Capitală vor trece 25 milioane de tone de mărfuri; vor fi construite două porturi; vor fi irigate zeci de localități; aproape 4,5 milioane de locuitori vor sorbi apă rece pentru ca mai apoi să se involbureze în diferite parcuri și stranduri care se vor construi și ele, ca de la sine, nici o grijă! De la Cornetu-Mihăilești pînă către lacul Văcărești, oamenii și autobasculantele definitivează conturul Capitalei.

IN luna martie a anului 1975, la o adîncime de cîțiva metri, sute de constructori au început să izbească la unison pentru găsirea altei noi embleme a Bucureștilor: metroul. Nu sînt multe țările care se pot mîndri cu o astfel de realizare: în mai puțin de cincisprezece ani, 50 de kilometri de metrou, gîndit și realizat în România! Ridicîndu-mă de pe o bancă aflată undeva pe mijlocul incinerării, ca la Luvru sau ca la Ermitaj, cîștinete farurilor unui nou tren. Stațiile curg calm, ca literele pe un pergament, și fără să vreau le murmur numele, negreșind niciodată, căci nu seamănă una cu alta. La Paris, formidabilul spirit cartezian îți dă o siguranță a orientării ce numai metroul bucureștean ți-o mai suflă la ureche. Deasupra barei elegante pe care-ți ții mina, fără să vrei, în zumzetul difuz, îți oprești privirile pe planul integral al tronsonului ales de tine. Coborînd în stații, găsești necesare și calme indicatoare care te poftesc spre Universitate, spre răcoarea Parcului Tineretului, spre o plimbare la șosea, spre furnicarul piețelor și

al bulevardelor animate. Ieși din gura metroului și-i privești pe oamenii care, cu bun simț, se așează în dreptul scărilor rulante. În timpul orelor de vîrf, în timpul meciurilor duminicale, nimeni nu se îmbrînțește, nimeni nu strigă, nimeni nu se enervează. Ceasurile electronice îți decupează minuțios timpul pe care-l parcurgi în lungul liniei albe așteptînd bătaia de aer a trenului. Vocea suavă îți pătrunde printre gînduri nelăsîndu-ți nici un moment de plictiseală sau descumpănire. Am înțilnit tineri ca mine și mai ceva decît mine care, atunci cînd le ceri o informație și ei stau pe scaunele de plastic, se ridică politicos în picioare. Am înțilnit tineri cu steaguri roș-albe, vișinii, roș-albastre, care vorbesc în așa fel încît să se audă pe ei înșiși, nu să audă întreg vagonul. Iată că o construcție monumentală impune o ținută îngrijită, respect și bunăcuviință.

Metroul bucureștean, spre deosebire de altele, miroase a nou, a civilizată. Este o sărbătoare insinuată cu bunăștiință de oamenii muncii de la Întreprinderea Metrou București, feroviarilor vechi și iscușiți. De jos, de la subsolul stației Piața Unirii 1, camerele de luat vederi instalate în punctele cele mai aglomerate urmăresc creșterea și descreșterea fluxului de călători. Trenuri speciale sînt puse în mișcare la orele de vîrf și dirijate spre unde este nevoie. De pe un panou cit un ecran de cinematograf sînt observate, prin becuțele galbene și roșii (aceste două culori calde au devenit parcă simbolul metroului bucureștean) toate trenurile aflate în cursă. Pe alte panouri la fel de întinse și de detaliate este urmărită alimentarea cu energie electrică a fiecărei stații. Cîtă ordine, curățenie și lumină în jurul nostru! Dar și cîtă muncă și pricepere pentru ca, de exemplu, trenul să funcționeze cu energie doar o jumătate din parcurs, restul venind din inerție. Sau ca, alt exemplu, trenurile să oprească simplu și exact în dreptul peronului. Sau ca Întreprinderea Metrou București să dea în exploatare anual peste 4 kilometri de cale rulantă, adică de două ori media în aceeași unitate de timp în lume.

Competența românească și-a spus cuvîntul și aici. În ultimii cincisprezece ani, una din bijuteriile arhitectonice ale Capitalei a pășit, cum se spune, de pe planșetele arhitecților de-a dreptul în realitate. Și a pășit, este de datoria noastră să o recunoaștem, cu fruntea sus.

AM locuit, împreună cu părinții, în strada Bateriilor 1, bloc 1, și apoi toată copilăria și adolescența în Șoseaua Ștefan cel Mare, 15, bloc 15. Am locuit singur în Bulevardul 1 Decembrie 1918, bloc U 25 și în Șoseaua

Cringași, blocul 5. Sînt născut și crescut în apartamentele cu multe și necesare dependențe ale unor blocuri. Am zburdat pe alei, m-am jucat de-a v-ați ascunselea prin parcuri (Parcul Circului, mai ales, dar și Floreasca și Tel). Eu și marea majoritate a congenerilor mei ne-am mutat mai apoi, singuri sau cu noile familii, tot în blocuri. De aceea mi-e greu să concep că aș putea trăi altfel și chiar cînd o fac, o fac cu greutate, ca orice orășean venit pentru cîteva zile sau săptămîni într-un sat turistic.

Îmi place să mă plimb singur pe străzi. Îmi place să cunosc istoria străzilor pe care singur mă plimb. Totuși, nu am teribilismul de a semăna în auzul nu știu cui pasaje și hărți și denumiri din trecut, pe care îl au mai mult cei nenăscuți în Capitală. Elocvent, denumirea se așează ca o mînușă peste aspectul cel nou al locului delimitat armonios de ea. Se poate observa cu ușurință că vechi toponime au altfel de rezonanță astăzi, cînd nu mai înseamnă locuri gîfite la periferia orașului, locuri unde ajungeai cu destulă bătaie de cap și aglomerație.

Se știe foarte bine că bugetul de timp al omului modern este mult mai redus decît acum cincizeci sau o sută de ani. Soția unui prieten de-al meu din Militări, ingineră la una dintre fabricile răsărite în ultimii zece — cincisprezece ani pe platforma Pipera, pleacă de acasă, de la etajul unu al unui bloc cu patru etaje și de lîngă cei doi copii ai ei, cu o jumătate de oră cel mult înainte de începerea programului.

Vecinul de la patru, muncitor la o mare întreprindere bucureșteană coboară și el pînă la centrul „Nufărul” cu auto-servire. Îl pasionează arta fotografică și este înscris la centrul de creație și cultură „Cîntarea României” din sector. Simbăta și duminica se duce să inoate vreo oră la complexul de sănătate.

Un alt vecin, de la o scară alăturată, taximetrist, îmi spune că umblă cu un ghid al Bucureștilor în torpedou. Unde ieri, alaltăieri știau că te întîmpină un loc viran, astăzi s-a ridicat o stradă întreagă. Tot el mi-a declarat un lucru de care ne-am izbit și noi: în timpul lucrărilor de construcție a tronsonului Piața Unirii — Pipera al metroului bucureștean, circulația se făcea anevoie pe anumite străzi. S-au modernizat, s-au tăiat acolo unde a fost cazul bulevarde întregi. Accesul Gara de Est — Gara de Nord, prin Moșilor este mult de tot eliberat și repezit de noul bulevard Dacia de la întretăierea cu Calea Moșilor (vechiul Pod de Afară) pînă în dreptul străzii Ștefan Furtună. Și drumul va fi continuat deodată cu noua rezolvare a zonei Buzzești — Titulescu.

Orașul nostru crește pe zi ce trece, mai simplu, mai deschis, mai zvelt, mai elegant. Piața Victoriei, încovrigată de tramvaie ieri, alaltăieri, renaște pur și simplu. Marile platforme industriale sînt asanate sub ochii noștri de platforme la fel de întinse de răcoare. Astfel, la capătul șoselelor Pantelimon, Iancului și Muncii, reasezate parcă, se deschid porțile uneia dintre cele mai noi și mai frumoase zone de agrement, avînd în centrul său de atracție complexul alb-argintiu numit „Lebăda”. Același lucru se întîmplă și la capătul șoselei Antiaeriană, spre Măgurele, Bragadiru, Clineni. Satelor, pînă mai ieri satelor, Voluntari, Giulești, Dobroiești, Cățelu, Otopeni li se face semn cu arătătorul îndoit să se alipească Bucureștilor, deveniți astfel o adevărată și din mers enciclopedie. Muncitorii locuiesc acum în apartamentele lor, în atîtea camere cam cîți membri de familie sînt (fiecare bucureștean pulsează ca o venă în atriumul său de 15 metri pătrați, aceasta este media pe cap de locuitor). Ei locuiesc în blocurile aflate la întretăierea dru-

murilor dintre complexul agro-alimentar și întreprindere. Pentru ei, deci pentru noi toți, au fost construite imense cartiere, aproape orașe întregi cit Ploieștiul, s-au săpat alei în parcuri, s-au ridicat școli, spitale, cinematografe, teatre, librării, complexe agro-alimentare, centre de creație și cultură „Cîntarea României”. În întreprinderile înalte atate în ultimii ani se lucrează în halate imaculate, așa se intră și așa se iese din schimb.

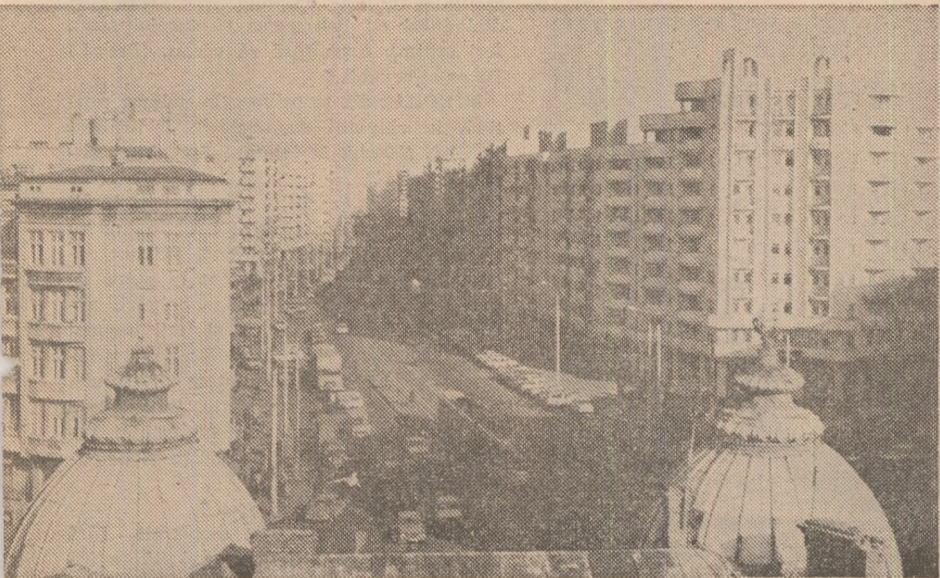
Desigur, un oraș în plină și remarcabilă transformare are nevoie de timp (nu mult!) pentru a-și muta întreaga populație în case noi, pentru a-i asigura fiecărui cetățean camera sa și pentru a-i oferi fiecăruia, la sfîrșit de săptămînă, biletul de teatru sau de cinematograf. Dar astăzi, mai mult ca oricînd, Bucureștii și bucureștenii se pot mîndri cu toate facilitățile pe care le are o mare metropolă. Iar miine, trebuie s-o stim cu toții, vor apărea alte, mereu alte construcții aflate acum la pichetare, sau la nivelul unu, sau la finisare, parcuri și cartiere întregi în cascade, uriașe săli de sport, de teatru, muzee demne de o adevărată și vie Capitală a României.

METROUL, noua albie a Dimboviței, Calea Dorobanți, Șoseaua Colentina, Pantelimon, Iancului, Alexandriei, Olteniței, axa Ștefan cel Mare — Mihai Bravu, Calea Văcărești, Calea Rahovei, cartierele Cringași și Aviației, Calea Moșilor, Bulevardele 1 Mai, Banu Manta, Parcul Tineretului, Palatul Sporturilor și Culturii (la înălțarea căruia și eu, licean bucureștean în 1973—1974, am adus cîteva ore de muncă patriotică), Casa Pionierilor și Șoimilor Patriei, Spitalul Municipal, Vitan-Bîrzești, Policlinica sectorului 2, Spitalul „23 August”, hotelurile din miezul Capitalei, plombele cu care s-au obturat cariile din noaptea aceea (despre ea nu vrem să ne mai amintim dar, arătînd slăbiciunea Orașului, a declanșat redimensionarea cerută de secolul următor), hotelurile de lîngă Casa Științei, sediul Televiziunii, Aeroportul Otopeni, Casa Republicii și Bulevardul Victoriei Socialismului, precum și tot ceea ce se va construi mîine, nu mai tîrziu. În Noii București arată uriașă, pătimașă și voluntară vitalitate a unei metropole moderne. Ce s-a înălțat impunător în anii Epocii noastre — care poartă numele președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, — demonstrează civic apărtenența la nou, exprimă în forma scurtă a unei legende lupta pe care o ducem în contra efemerului.

Sîntem încă în plin șantier, vedem acest lucru de la fereastra camerei noastre. Drumul noului se cere pavat în continuare dar pînă acum am învățat să auzim altfel ciripitul din pomii diminutii, clipocitul curat al riului, chiotul copiilor prin parcul ce pornește chiar de la casa scării unde locuim.

Aflați în continua cîmpie, Bucureștii s-au scuturat de monotonie, au știut să iasă din solul arid și dușmănos și să străbată azi cea mai mare parte a unui an într-o luxuriantă zvelțețe. Dovadă prezența noastră în dosul perdelelor unei camere noi, cu confortul la cheie. Bucureștii de azi, cu modernitatea lor robustă nu mai sînt doar un nod de drumuri încîlcite între centrul și estul Europei, nu mai sînt doar „o sinteză de elemente diferite ca esență și stil”. Ei au devenit altceva, un soi de deschidere a unui an școlar cînd, alături, pe băncile noi din clasa curată, proaspăt zugrăvită, se așează o garoaafă roșie. Deci, împreună cu noile, mereu noile sale construcții, cu grădinile și parcurile sale, cu oglinzile de ape, Bucureștii cei de astăzi proclamă mileniul trei!

Nicolae Ilescu

Calea Moșilor — azi

George GENOIU

Viața în conexiuni

PRIMUL TABLOU Decor unic

O volieră ca un clopot de sticlă prin care transpare vegetația unui muzeu de științe naturii, înzestrat cu plante, animale și păsări exotice; copaci — monumente ale naturii și păsări cîntătoare. Este un mic paradis în care se aud voci de copii gălăgioși ce se minunează de ceea ce văd. Banda sonoră este un personaj foarte important în desfășurarea evenimentelor.

ANDA (preocupată să tempereze rumoarea vizitatorilor, părăsește masa unde lucrează o temă de cercetare. Avansează spre rampă. Se așterne liniștea...): Cu unele gânduri pe care țin să le mărturisesc dumneavoastră, stimați oaspeți, aș vrea să încheiem vizita la muzeul nostru de științe naturii. (Își caută ideile, cuvintele.) Mai întâi aș dori să fac o precizare: destinul ființei omenești nu poate fi conectat în mod profund cu restul universului, însă materia din care este alcătuit fiecare dintre noi este legată în mod intim de procese care se petrec în intervale imense de timp și la distanțe în spații enorme! Soarele nostru este o stea din generația a doua sau a treia. Tot materialul stîncos sau metalic, fierul din sînge, calciul din dantură, carbonul din genele noastre au fost produse cu miliarde de ani în urmă în interiorul unei gigante albe. Sintem alcătuiți din materie stelară. Conexiunea noastră atomică și moleculară cu restul universului este reală. Cu alte cuvinte, sintem rupți din siele și trăim la marginea universului, cum ne-a demonstrat Carl Segan într-un fascinant serial de televiziune. (Sună telefonul.) Mă scuzați! (Telefonul continuă să sune. Ridică receptorul. Revine.) A fost o conexiune greșită... (Apelul telefonic revine. Insistă. Ridică receptorul. Tăcere. Revine.) Probabil, cineva mă controlează să constate dacă sînt la datorie. După cum vedeți, sînt... sînt în clopotul meu de sticlă. Dar, să continuăm... O grădină ca aceasta, pe care ați vizitat-o, cum să vă spun eu, nu este numai un spațiu, ci și o măsură a timpului, timpul în care se naște, se dezvoltă, apoi moare fauna și flora. Adică, viața de la naștere pînă la moarte. Este un loc unde omul își poate înțelege mai bine trecerea prin universul știut. Aici se poate înțelege mai bine cum trec zilele, cum se succed anotimpurile și anii, cum se scurge viața. Grădina aceasta poate fi echivalată și cu o măsură a timpului. Timpul care nu mai revine niciodată. Omul este un grădinar. Toți sintem grădinari mai mult sau mai puțin incușiți.

Grădina aceasta are voci și priviri ascunse, ce nu se lasă auzite și deslușite decît de omul singur. Numai în singurătate putem să privim grădina mai atent, să-i ascultăm respirația și să-i înțelegem rosturile... Încercați să veniți și singuri, din proprie inițiativă... Grădina este un spațiu de refugiu și de reculegere, un loc de taină și de refacere lăuntrică. (Sentențios.) Aici, putem să-l judecăm cu dreptate pe cel ce ne fură timpul, cea mai cumplită înșelătorie într-o viață de om... La urma urmelor, toți sintem niște hoți de timp și de destine... Noi înșine ne furăm timpul și ne facem vinovați de inerțiile ființei. Dar în noi este și puterea de a schimba totul, de a începe mereu de la capăt... (În șoaptă.) Vă fac o destălnuire... În această grădină cresc florile de vis... Numai cine are ochi să le vadă le descoperă. Ați înțeles?... Numai aici cresc florile de vis... Vă mulțumesc pentru atenție!... La revedere! (Aplauze, rumoare, vizitatorii părăsesc grădina pe un fond muzical, în deplină ambianță cu tihna specifică locului. Se așterne liniștea. Revine la masa de lucru, unde studiază o lamă la microscop. Deodată, se declanșează zgomotul puternic al unor avioane cu reacție, sirena salvării, alarma pompierilor, telefonul. În volierele muzeului agitație. Strigă.) S-au pornit toate! Viața în conexiuni... (Gest de lehamite. Ridică receptorul.) Da! (Strigă.) Sînt aici! Nu plec nicăieri! Da, da. După cum știți... Casa, masa numai aici. Ca de obicei cu grădina mea... Bine! Te aștept! (Virajele avioanelor. Continuă să strige.) Imposibil să aud ceva!... Zgomotul este infernal! La revedere! (Lasă receptorul. Respiră profund, își masează templele. Încearcă să se liniștească. Soarbe dintr-o ceașcă de cafea. Aprinde țigara. Dintr-un dulap

scoate o sticlă. O privește tentată să-i guste conținutul. Se resemnează numai cu mirosul. Duce sticla în dulapul respectiv. Din stradă se aude zgomotul unui agregat de mare tonaj. Se infuriie. Formează un număr de telefon. Prezintă ocupat. Încearcă de cîteva ori. În sfîrșit...) Cu tovarășul prim-vicepreședinte... (Așteaptă.) Bună ziua! Anda Cosmin la telefon. Mă surprinde gentilețea secretarei dumneavoastră! De obicei, mă chestionează în fel și chip. Secretarele din ziua de azi au devenit un fel de ingeri păzitori ai cabinetelor directoriale. În cazul dumneavoastră văd că s-a schimbat ceva. Adică, e normal, vreau să spun... Înțeleg! Aveți o secretară nouă. Alt stil... Mă scuzați că vă deranjez, dar ceea ce se întîmplă în zona grădinii este o crimă. Pompierii, salvarka, reactoare și sirene, agregate de mare tonaj... (Disperat.) Înțeleg! Dar mi-ați făgăduit că se vor respecta intervențiile aprobate în comitetul executiv... M-ați însărcinat să răspund de protejarea mediului înconjurător... Cum să răspund?... Interdicțiile aprobate nu s-au respectat niciodată. Din contră, aș putea să spun că sînt sfidate. Tulburăm metabolismul!... Viața în conexiuni?! De acord, dar fauna și flora?! Ce facem?! (Zgomotul se accentuează.) Nu vă mai aud! Zgomotul a devenit insuportabil! Bună ziua! (Agitație între viețuitoarele din voliere. Consternată, așază telefonul în furcă. Alege o caseiță cu muzică silențioasă pe care o amplifică în grădină. Un concert de vioară de Enescu în care se antrenează și trîlul păsărilor. Se așază din nou la masa de lucru privind viața prin microscop, după ce și-a șters lacrimile și repetă gestul de masare a templelor... În repetă uși laterale apare un bărbat care așteaptă să fie observat. Pauză prelungită, pe fondul concertului de vioară.)

MIRCEA (părăsește tocul ușii, dispăre pentru un moment, apoi revine. Aruncă o pietricică în partea opusă, lovind peretele de sticlă. Anda tresare și privește spre locul unde s-a produs impactul.): ...Eu sînt făptașul.

ANDA (se ridică de la masa de lucru și privește în tăcere spre oaspete. Pauză prelungită.): ...Ne înțelesesem să nu mai vii. Să nu mai vii niciodată!... Te-am rugat să mă lași în pace!... Ți-am dat de înțeles că nu mai exist... (Pe un ton poruncitor.) Te rog să pleci! (Pauză. Pentru sine) ...Am nevoie de liniște.

MIRCEA: Mi-ai poruncit și altădată să plec. Am înțeles și te-am părăsit... Am vrut să fie așa cum ai hotărît tu: pentru totdeauna... (Pauză.) Și totuși, am revenit. Nu știu de ce!

ANDA (categorică.): Ți-am spus foarte clar că tot ce a fost între noi trebuie să se uite definitiv... Definitiv, ai înțeles?

MIRCEA (oftează profund.): Definitiv... Foarte simplu de spus „să se uite totul”. Pînă azi a fost ce-a fost, de mine, gata...

Te rog să mă crezi că în anii trăiți împreună ți-am aparținut numai ție.

ANDA (izbucnește într-un ris nervos): Numai mie?!... Tu, bărbatul unei singure femei? (Risul continuă.) Numai al meu?! Cîndva am crezut că poate fi așa. Ulterior, mi-am dat seama că mă aflu în eroare. Sub masca celibatului totdeauna se ascunde un Don Juan.

MIRCEA: Dacă eu sînt Don Juan, înseamnă că tu ești Domnișoara Pogany. Semeni cu Domnișoara Pogany.

ANDA (privindu-l cu dispreț.): Te detest! Știi foarte bine că te detest!... Nu există alternativă.

MIRCEA: Există!... (Privind spre statuia din prim plan.) Există „Pasărea mălastră”.

ANDA (Precizare): O simplă imitație. Am reconstituit-o ca un simbol. Emblema muzeului.

MIRCEA: Înțeleg!

ANDA: Precum domnișoara Pogany, am ochi oftalmici. Ca de obicei, m-ai flatat pînă la jignire.

MIRCEA: Iar tu, ca de obicei, ești ne-cruțătoare cu semenii. Dar, mai ales, cu persoana mea.

ANDA: Cu tine totul s-a sfîrșit, Mircea. Orice provocare, chiar subtilă fiind, este sorbită eșecului.

MIRCEA: Și totuși... (Pauză.) Mai există și iertarea.

ANDA: Nu înțeleg!

MIRCEA: Nu vrei să înțelegi. Te cunosc foarte bine.

ANDA: Tu?! Tu mă cunoști pe mine? (Pauză.) Chiar crezi că mă cunoști?

MIRCEA: Presupun! Știi foarte bine că sînt un ghinionist de profesie. (Pauză.) Am ascultat odată un cîntec. Încerc să rememorez din text: „Greu m-ai blestemat părinte, e-am fost tînar, fără minte” (Oftează.) Sînt un ghinionist irecuperabil...

ANDA: Din acest punct de vedere semănăm. Cu o deosebire... Eu nu mă lamentez. (Pauză.) Niciodată nu mi-a trecut prin cap să spun cuiva că sînt ghinionistă. Zodiacul meu mă privește în exclusivitate. Pentru mine nu sînt numere cîștigătoare. M-am consolată de mult cu acest adevăr! Dureros, dar este adevărul meu. Și tu, Mircea, ai fost un număr necîștigător, deși aș fi dorit să fie invers... Tu ți-ai pus întrebarea de ce am pierdut? (Pauză. Cu aplomb.) De ce? (Pauză.) Spune! (Pauză.) Fiindcă ești egoist. Te gîndești numai la tine, la viața ta... Mai mult decît atît, te supraestimezi! Te crezi un geniu neînțeles... În realitate ești un...

MIRCEA (Pauză): Un ratat... Vrei să spui că sînt un ratat (Pauză.) N-am dreptate?

ANDA: Nu! Am vrut să-ți spun că ești un cabotin euceritor. (Mircea ride surprins de caracterizare.) Un cabotin diletant însă. Îți lipsește măiestria ca să poți dobîndi performanță. Îmbrăcăminte extravagantă, după moda tinerilor, veșnicul fular alb aruncat peste umeri, borsalina, zîmbetul de reclamă, amabilitate. Cu orice preț, neînțeles și compătimit de societate.

Domnul Mircea, euceritorul, conviețuiește cu semenii în armonie și bunăvoință, dar și cu promisiunea că va publica o capodoperă...

MIRCEA: De ce ai simțit nevoia să mă pui la stîlpul infamiei?

ANDA: Fiindcă nu-mi ești indiferent. (Pauză. Mircea schițează nedumerirea.) Te detest!

MIRCEA: Știu! (Pauză.) De ce?... De ce mă detești?

ANDA: Fiindcă ești circotas... Nu te simt bărbat, deși puteai să fii... Îți lipsește ceva, nu știu ce anume, dar îți lipsește!... (Pentru sine.) Poate că și eu sînt o femeie exagerată. Îți lipsește, știi ce-ți lipsește, Mircea? (Pauză.) Harul de a proteja o femeie... Este o criză de protecție evidentă. Protecția mediului înconjurător, spre exemplu... De fapt, este vorba de o criză morală. Femeile din ziua de azi nu se mai pot bizui pe bărbați. O criză socială mai gravă decît criza economică, de energie sau de materii prime.

MIRCEA: Mă uluiești! (Pauză.) Ca de obicei, riguroasă... Prea riguroasă!

ANDA: Îți displace, nu?!

MIRCEA: Dimpotrivă! Consecvența ta mă fascinează...

ANDA: Chiar?! (Pauză.) Cale de întoarcere nu există... Ne pierdem timpul (Pauză.) Cine sînt eu pentru tine?

MIRCEA (uluit de întrebare): Iată o interogație neașteptată. (Pauză.) Ce însemni tu pentru mine?! (Pauză.) O unică femeie... O nemaiîntîlnită femeie... (Gînduri pentru sine.) ...Ești o poveste, ca o taină, ca un păcat pe care am să-l duc odată cu bătrînețea. Am să-l port ca pe o plăcută povară.

ANDA: Ești în stare să vrăjești cuvintele... Sînt obșnuită. (Pauză.)

MIRCEA: M-ai judecat cu asprime.

ANDA: Ți-am spus că te suspectez de cabotinism... Viața te-a determinat să fii duplicitar, să trișezi... Povara vieții tale este mai apăsătoare decît atracția farmecului meu. Mă rog, să respect regula jocului. Adică, aparent frivola sau aparent naivă. Aparențele și alternativele sînt la modă în ziua de azi. Te respect cît îmi ești șcf. După aceea spatele și cotul... Interesul este alternativa care sfidează adevărul... Aparențele și alternativele fac parte din strategia existenței.

MIRCEA: Chiar așa să fie?!

ANDA: De ce te miri? O femeie simte prin toată ființa ei adevărul vieții... Pădurile Amazoniei se defrișează. Le-au invadat braconierii. Fabrica de oxigen a planetei se află în prăsejdie. Amazonia ne dă semne că viața Terrei se află în pericol. Amazonia poartă nume de femeie; menține viața pe pămînt. Amazonia este o ecuație în viața noastră destul de complicată. Mai sînt și păsările invadatoare din împărăția nordului: goelanzii argintii care ne infestază viața... Vai! Am spus să ne temem de păsări! (Pauză.) Crezi că sînt anacronică?

MIRCEA (Pauză. Surprins de întrebare): Ești imprevizibilă! Este cu totul altceva. Tu, de fapt, ești o provocatoare... O ființă incitantă... Te-a înzestrat natura cu harul să stîrnești eriniile gîndului.

ANDA: Ți-ai propus să mă recucerești?

MIRCEA: Nicidecum!

ANDA: Poate, te-am judecat greșit... (Reflexivă) Erinile gîndului...

MIRCEA: O expresie care face parte din arsenalul lingvistic al cabotinului. Recunosc!

ANDA: Ești sincer?

MIRCEA: Nu știu! Pentru tine, cuvintele mele sînt o posibilitate de a ironiza sau de a minimaliza interlocutorul.

ANDA: Te-am prevenit că, din punctul meu de vedere, aparențele și alternativele sînt la modă. Prefer ipotezele decît „certitudinile” dogmatice. Confuzia și stagnarea îmi repugnă. Cel puțin confuzia îmi bulversează metabolismul. Mă indispuce și mă determină să înlocuiesc probitatea dialogului cu insinuarea și suspiciunea... Îmi schimb firea fără să vreau. (Pauză.) De ce ai revenit?

MIRCEA: Să te privesc în voliera captivă, în clopotul de sticlă unde trăiești fericită. (Pauză. Insinuant.) Ești, într-adevăr, fericită?

ANDA (categorică): Sînt fericită! Îți mărturisesc sincer că sînt fericită pentru că trăiesc în această grădină. Privesc cerul și stau de pază. Trăiesc în stare de veghe, să nu mă invadeze goelanzii argintii. Goelanzii sînt ca și unii oameni care infestază viața morală; ne murdăresc și ne viciază sănătatea sufletului... Restul, teme de conversație. Sînt sătulă de vorbe, de sfaturi, de sugestii și reclamații. Sînt sătulă de definiții și dispoziții fără conținut.

MIRCEA: Ce vrei să spui?

ANDA: Tu mi-ai dat dispoziții fără conținut. (Joacă ultima carte.) Să te iubesc!... Să te respect!... Să te divinizez! Pe tine, un suplinitor de profesie. Un expert în știința de a fi suplinitor.

MIRCEA: Ca de obicei, ești imprevizibilă. Crezi că era momentul să persiflezi

DALIA ELENA BIALCOVSCHI : Natură statică

Viorel DIANU

Recreația s-a terminat

statutul meu real de suplinitor ?

ANDA : Te rog să mă scuzi !
MIRCEA : Atît am realizat. N-am putut ajunge decît pînă la această treaptă. Știi bine că sînt în stare să predau toate disciplinele școlare. Am făcut față tuturor inspecțiilor.

ANDA (vine spre el.) : Sînt convinsă ! (Privire admirativă.)... Încă ești un bărbat seducător, ineztrătat cu abilitate.

MIRCEA (Pauză. Derutat) : Te privesc și nu-mi vine să cred !

ANDA (grățioasă, superbă) : Ce anume nu-ți vine să crezi, dragul meu ? (Pauză. Simulează un gest de tandrețe.) A fost odată un bărbat și mai multe femei...

MIRCEA : Ești diabolică, Anda !

ANDA : Sînt o femeie normală ! (Pauză. Revine la starea de odinioară : categorică și sentențioasă.) Nu pot să suport lășitatea !

MIRCEA : Nu cu am fost acela care a provocat despărțirea... Tu m-ai alungat !...

ANDA : Trebuie să-ți mărturisesc sincer că nu te-am iubit niciodată. Concubinajul nostru a fost o experiență și atîta tot... Poate și nevoia unui partener de conversație. Mi-a convenit, drept să-ți spun, statutul tău de celibatar.

MIRCEA : Probabil și cel de suplinitor.

ANDA : O nuanță de prost gust...

MIRCEA : Scuză-mă ! (Pauză.) Pentru că m-ai făcut laș, dă-mi voie să te întreb ceva... (Pauză.) Ai fi consimțit să ne căsătorim ?

ANDA (surprinsă de întrebare) : Sinceră să fiu, nu mi-am pus această problemă. Știam totul despre tine de la matusa Dora. De fapt, ea te-a adus la mine. De departe, într-un fel, dacă citim cu atenție arborile genealogice, sîntem rude. La început m-a stînjinit diferența de vîrstă dintre noi... Cu timpul, te-ai făcut agreabil... Însă, cunoscîndu-te mai bine, mi-ai devenit dizgrațios... S-ar putea să fiu capricioasă sau obsedată de un cocor... Un cocor de ierftă care nu s-a mai întors.

MIRCEA : Nu înțeleg !

ANDA : La despărțire, trebuie să-ți mărturisesc faptul că ți-am ascuns un adevăr...

MIRCEA : Numai unul ? !

ANDA (pauză) : Domnișoara Pogany nu minte... Păstrează taine, dar nu minte. Pasărea măiastră este ca o icoană a mărturisirii... Destăindîndu-ne, înălțăm adevărul din ființă spre înseninare și lumină lăuntrică. (Pauză. Se privesc în tăcere.)

Mircea, nu mă pot căsători niciodată, pentru că sînt legată de un bărbat.

MIRCEA (uluit.) : Tu ? !

ANDA : În anii de liceu m-am cunoscut cu un coleg... A fost o căsătorie de taină. Eram copii, ne certam din orice : fleacuri, banalități... Eram singuri. A lipsit ceva care să ne sfătuiască... O hotărîre pripită și ne-am risipit... Nu mai știu nimic despre el... Am tot așteptat să fiu citată într-un proces de divorț... În zadar ! Îi port numele. Cu atît am rămas de la el și cu prima dragoste, care nu se uită niciodată...

MIRCEA : Așadar, ai o imaginație bogată ! (Anda ride pentru a-și deruta interlocutorul.) Nu te cred !

ANDA : Te privește !

MIRCEA : Domnișoara Pogany știe să fabuleze (Pauză.) De fapt, tainele tale nu sînt ascunse în suflul tău, cum spunea... (Pauză.) Tainele tale sînt ascunse în grădină.

ANDA (se minunează) : În grădină ? (Ride frenetic.) În această grădină ? !

MIRCEA : Crezi că nu știu ?

ANDA (devine circumspectă) : Ce anume ? ! (Pauză.) Ce anume știi ?

MIRCEA (Pauză.) : Mi-a spus tanti Dora și fiul ei, Tino... Sînt taine lăsate în uitare. Au rămas ascunse. Viața unei familii lasă destule urme știute sau neștiute...

ANDA (intrînd în joc) : Enigmele unor vieți trăite, vrei să spui...

MIRCEA : Vezi că știi !

ANDA (continuînd jocul) : O crimă tănuită. Probabil de aceea te-ai întors. Te simți vinovat...

MIRCEA (uluit) : Anda ! Ce-ți trece prin minte ? ! Nici în glumă să nu rostești astfel de vorbe despre mine... Am suferit destul ! Am fost un rebel, un superficial, dar nu m-am simțit în stare, nici măcar să gîndesc, c-aș putea ucide un om. Eu să ucid un om ? !

ANDA : De ce te disculpi ? Eu nu sînt instanță de judecată. Tu ai presupus că în grădină sînt ascunse taine...

MIRCEA : Poate sînt ascunse bijuterii de familie sau opere de artă... Vremurile au fost cum au fost... S-au prădat averile oamenilor...

ANDA (bănuitoare și acuzîndu-l cu vehemență) : Vasăzică ai revenit cu un scop anume... Grădina ascunde o taină pe care vrei s-o dezlegi... (Pauză.) Ucigașule !

MIRCEA (derutat) : Eu ? ! Eu, ucigaș ? !

— CORTINA MUZICALĂ —

C ALEA Oituzului era blocată (veșnicele lucrări de canalizare), așa încît trebuia să se abată pe străduțele laterale, în a căror țesătură necunoscută se afundă repede cu totul. Nu avea nădejde să-l scoată la lumină decît întîmplarea. O întîmplare în voia căreia se lăsă însă împăcat. Conducea liniștit. Recunoștea că labirintul acela, prin misterul conținut, își avea partea lui de frumusețe. „Ai greșit... era bine s-o fi luat la dreapta... oprește și întreabă !” l-ar fi îndemnat altădată Sonia. Și, întrebînd, se infunda mai rău... Acum asculta numai de propriu-i îndemn, se orienta după inspirație, așteptînd să-i apară un reper știut, după care i s-ar fi deschis drumul.

Orașul nu era atît de mare și nici nu-l străbătea pentru prima oară, încît să se sperie că nu-i va da de cap. După vreo zece minute de bătănelă oarbă și calmă (totuși, cit de calmă ?) își dădu seama, brusc, că instinctul îl purtase spre locul căutat, fiindcă ajunsese la școală, la Felicia. Revelația îi provocă o amețelă ușoară. Se consideră frustrat. Cum așa ?... l-ar fi plăcut să mai rătăcească pe străzi. Sau, în orice caz, să fi nimerit într-alt loc și abia după aceea să se fi îndreptat înapoi, limpezit și cu un puls pe care și l-ar fi putut controla după dorință. Rămase nemișcat în mașină, să se adune, să-și recapete poziția normală... se uită la ceas : fără un sfert. Era bine. Nu avea nevoie să se grăbească. Își din mașină, se duse la portbagaj, își imbrăcă alai-delon-ul, luă pachetul... mai verifică o dată ușile, să fie încuiate... tatona... poziția aceea, pe care și-o dorea el, degajată, senină, bărbătească, întîrziea s-o dobîndească.

Intră în școală. Pace... Ar fi vrut să vadă pe cineva, să primească încuviințarea să treacă mai departe. Curînd, izbucni soneria și coridoarele se umplură de larmă. Așteptă, nehotărît. Fără voință, stîngher, rușinat, mirat.

— Pe cine căutați ? îl întrebă o învățătoare care se apropie de el.

— Pe tovarășa de la a III-a C.

— Nu vine la cancelarie... o găsiți în clasă.

Urcă scările, la etaj ; pe hol se feri din calea copiilor, să nu-l lovească, să nu-i smulgă pachetul din mînă, cu goana lor... le cerceta încordat chipurile : s-o alegă, dintre toți, pe Felicia, să nu cumva să treacă pe lângă el fără să-l recunoască... Ajunse în fața clasei, auzi glasul învățătoarei. „Gata... în recreație !”, se dădu la o parte din ușă. Copiii se năpustiră afară. După primul val, al băieților, ieșiră, pe rînd, fetele, din ce în ce mai rare, pînă ce șirul lor se termină. Ușa rămase deschisă... Încercă să atragă atenția învățătoarei. „A, domnu Brumaru !...”. Fu chemat înăuntru.

Felicia stătea cuminte, într-a treia bancă, pe rîndul de la perele. Se ridică în picioare, cînd îl văzu, dar nu se clintî de la locul ei.

— Vino ! o incurajă tovarășa.

Se apropiară amîndoi de catedră. Așteptau tăcuți, ca la judecată.

— N-am adus nici o supărare, în acest trimestru... raportă învățătoarea, în conținutul eleviei. Am avut o purtare bună, n-am lipsit de la școală, ne-am scris temele frumos... Felicitări ! încheie, acum în numele ei, zîmbindu-le afectuosă.

— Vă mulțumim, doamnă ! Săru'mina... Fromitem că n-o să vă supărăm nici pe mai departe.

O conduse pe fetiță spre banca ei, îi așeză pachetul în pupitrul, „Îl desfaci acasă !”, îi ținu paltonul, să-l îmbrace și, luînd-o de mînă, se îndreptă spre ieșire.

— Stăm numai recreația asta și ne întoarcem, ceru el voie.

Învățătoarea consimți și îi petrecu, îngăduitoare, cu privirile. Coridorul, scara elevilor își mai potoliseră freamătul ; acesta îi întîmpină însă și îi coplesî de îndată ce ajunseră în curte. Unde să găsească un loc liniștit ? La mașină... vrea la mașină ? Nu... nu se aude soneria și întîrzie de la oră... să supără tovarășa. Avea dreptate. „E calculată ca tine !”, ar fi spus Sonia... Se retraseră în unghiul pe

care-l făcea clădirea, construită ca un L. Aici părea să fie mai puțin zbucium. Rămaseră față în față, cu minile virite în buzunare. Tropăiră amîndoi, de cîteva ori, pe loc.

— Ți-e frig ?

Fata își lăsase (își uitase ?) fesul și mînușile în clasă. Iar el nu se gîndise. ori nu fusese atent, „ca toți bărbații”.

— Nu... nu e iarnă-iarnă.

Pe de altă parte, el se bucură. Fără fes pe cap (sau căciulă, ce-o fi avut), îi putea vedea nestînjinit părul mătăsoș, pieptănat cu cărare, panglicile învalte, fruntea... De sub fruntea aceea, ochii căprui îi aruncau din cînd în cînd priviri scurte, cercetătoare... pe sub sprincene. Din vorbe nu-i afla gîndurile. Nici din gesturi... „Dacă-ți seamănă...”.

— Plecați undeva în vacanță ?

— Pe mine mă trimite la țară... Mami cu dumnealui n-au vacanță.

Dumnealui... N-o învățaseră, n-o obișnuiseră să-i zică omului ăla tată ? N-o sileau ? N-o amenințau ?... Întrebările curgeau cu înversunare, de parcă el chiar ar fi vrut ca Felicia să... Dar fata îl potoli lute „surescitarea” cu o uitătură scrutătoare

— Cum se poartă cu tine ?...

— Dumnealui ?... bine.

— Iar mami ?

— Mami e mami !

Răspunsul curmă alte întrebări și păru a pecetui cu totul convorbirea, deși fata nu urmărise probabil asta. Rămaseră amîndoi tăcuți mai multă vreme, tropăiră iarăși din picioare ; îi străbătea un frig neostenit... altul decît frigul iernii. Fiecare ar fi vrut și n-ar fi vrut să reînnoade discuția... Să repare prin vorbe ceea ce... Stiau pesemne că nu se va repara nimic ; nu găseau ce să-și spună. El întinse (ori intenționat să întindă) mîna, să-i cuprîndă umerii... un gest frînt. O cunoștea : nu i-ar fi plăcut efuziunile sentimentale... și în privința asta îi semăna.

O elevă din preajma lor își chemă colegii :

— Haideti la jocul Iarbă mare !

Mai multe fete se strînsă în grabă, trîgînd după ele și cîteva băieți, și se aranjară în cerc ; începură să cînte și să bată din palme. Era un joc gales și sever, născocire a minții copiilor, în care firea lor, expansivă și neînduplecată, se putea dezvălui nestînjinită. În acest joc, fiecare era răsplatit după merit. Cîte un copil ieșea în mijloc, sărînd într-un picior după ritmul cîntecului celor din cerc, iar la sfîrșitul cîntecului, împărțea recompense și pedepse.

Iarbă mare,

Iarbă mare,

Floare de cicoare,

Spune-mi pe cine iubesti —

Un sărut să-i dăruiesti.

Iar pe cine nu-ndrăgești —

O pedepsă să-i gasești.

Recompensa era aceeași — o sărutare pe obrazul celui iubit, dar pedepsele se schimbau, după cît de inventiv și de aspru era cel din mijloc. Acesta se oprea în dreptul cuiva și... stăi într-un picior ! sau : lip, lip ! două palme, sau : du-te-n clasă !... Cercul se îngroșa, înghesuindu-se în joc și fetele din clasele mici, ispitite de sărutarea aceea ori așteptînd înfiorate o pedepsă... Iarbă mare, iarbă mare, floare de cicoare...

— Prinde-te și tu ! o îndemnă el pe Felicia, dorînd s-o vadă veselă, copilărindu-se.

— Sînt prinsă în jocul ăsta... cu tine.

P LECARĂ din colțul lor, o luară printre copii... încotrova... Pași rari, discordanți, în comparație cu pașii celorlalți, sprinteni, neastîmpărați. Ajunseră la chioșcul de dulciuri. Era îngrămădeală pe nepolitane. Întîzînd mîna cu zece lei peste capetele copiilor, el ceru vinzătorului să-i dea un pachet.

— Sînt bune ?... Ia vezi !

— Am să văd acasă... o să le mănînc după masă.

— Îți rămîn și pentru acasă...

— Chiar dacă... Acum stăm de vorbă. Își căutară deci alt loc, „să stea de

vorbă”. Să se asculte în tihnă... Nimeriră lingă cișmea. După napolitanele acelea, copiii erau de bună seamă insectați. Se împingeau să ajungă la jetul de apă, se stropeau, se scoteau din rînd... El simți că-l cuprinde incetul cu incetul o sete devoratoare, absurdă în miez de iarnă și fără să fi mîncat nimic de aseară, avu un impuls să se amestece în înghesuiala copiilor, să se întindă (cum făcuse la chioșcul de dulciuri) și să bea pe deasupra lor ori să-i dea la o parte, dacă nu s-ar fi dat singuri, îi era sete... o sete de om mare. Probabil că Felicia înțelesese ce se petrecea cu el (sau așa crezu el) fiindcă își scoase din buzunarul paltonului paharul de plastic, se apropie de cișmea și rugă un băiat să i-l umple. Sorbi două înghițituri... fusese numai sugestia... fu gata să arunce apa, dar se răzgîndi și privi spre el.

— Vrei ? îl întrebă, cu un semn abia schițat.

— Aș gusta și eu o dată...

Și, firește, apa era rece... nu se putea bea pe nerăsuflate... se mulțumi și își potoli setea cu puțin.

Soneria răsună de trei ori, în reprize lungi, poruncitoare. Trupul Feliciei se scutură de un frison scurt pe care nu și-l putu stăpîni. El, în schimb, se dovedi bărbat în toată firea și își reprimă emoția pînă la capăt. Petrecură ultimul minut privind copiii : zbențuiala lor se intrerupse, grupurile răsirate se adunară într-o masă compactă, traseele dezordonate ale celor mai expansivi se orînduiră, intrînd în matca firească. Ușa școlii sorbea trupurile agitate, nesățioasă.

O luară și ei într-acolo. În fața scărilor, fata se opri fermă.

— La revedere, tată !

— Merg cu tine pînă sus.

— Lasă... mă duc singură. Ajung mai repede.

Dacă învățătoarea și-ar petrece recreațiile în cancelarie, ca toată lumea, ei ar avea de cîștigat acum încă un minut sau două... Și ar putea, în acest răstimp, să-și spună tot ceea ce nu reușiseră înainte. Ce obicei, se înfurie el, să stai și în recreație pe capul copiilor ! Îi venea să urce, să-i ceară socoteală învățătoarei... Cîteva întîrziții se apropiară în goană de intrare.

— Hai, Felicia, grăbește-te... îți face tovarășa observație.

— Spune-i că e cu mine ! îi strigă el, din urmă, băiatului care alergea pe scări. E cu mine...

Așa ! Răsufliă mai liniștit. Acum erau în regulă. Mai puteau întîrzie : învățătoarea va afla că... Obținuse răgazul pe care îl jînduise. Se bucură ca de o mare izbîndă. Cîteva clipe în plus, cu Felicia, erau tot atîtea priviri în plus, tot atîtea cuvinte, eventual. O cercetă, să-i citească în ochi recunoștința. Însă fata nu părea defel incintată de stratagema lui.

— Tată, ce i-ai promis tovarășei ?

— Ce ? se prefăcu el că nu înțelege.

Fata nu găsi necesar să-i amintească. De altfel, era sigură că el nu uitase. Urcă primele două trepte, șovăind și, totuși, convinsă că aceea care trebuia să facă gestul despărțirii era ea. Se întoarse : era tot atît de înaltă acum cît tatăl ei. Îl îmbrățișă. Corect, înfrîindu-și efuviile inimii. Așa încît să fie bine. Apoi o luă pe scări, în sus. Pășînd egal, treaptă după treaptă. Ajunse în cadrul ușii.

— Felicia...

Își întoarse fața. Îl asculta.

— N-ai vrea să-ți petreci o parte din vacanță cu mine ?

Ei, iată un lucru de care, iarăși, nu trebuia să se arate surprinsă.

— Vreau... desigur.

— Păi, atunci...

— Obține tu învoirea de la mami și... voi fi de sărbători cu tine.

Erau înțeleși. Intrînd în școală, ea își reluă urcușul, vitează, fericită că aceasta putere o avea de la el. Iar, în ce-l privește, el se socoti de asemenea foarte mîndru de judecata lui, chibzuită și prevăzătoare.

O baladă tragică despre eroism

OPERA scenică **Piticul din grădina de vară** a Teatrului Național din Craiova are amplitudinea și pasiionalitatea unui oratoriu. Dumitru Radu Popescu a creat o piesă baladescă vibrantă, iar Silviu Purcărete a conceput-o scenic într-o structură polifonică, dându-i grandioare.

Lucrarea e o tragedie modernă. Caracteristicile care-i conferă acest statut genologic se află în celula dramatică fundamentală, în conflictualitate, natura eroului, atmosferă, univers moral. Situația tragică e și aici, ca totdeauna, fără ieșire: Maria, tinăra femeie încarcerată pentru activitate comunistă clandestină, e condamnată la moarte. Literatura a exploatat prin secole acest subiect terifiant: așteptarea din ultimul ceas. Dar eroinea de față va adăsta nouă luni, timpul zămislirii unui copil; venirea lui pe lume o va înălțura pe ea din lume. În dispozitivul tipologic funcționează arhetipuri clasice aflate în polaritate: **eroul** care se sacrifică pentru un ideal, semnificând atât cazul istoric al luptătorilor pentru libertate cit și aspirația omului spre o conștiință autentică — în care Georg Lukács vede „fondul tragediei” — precum și „un refuz al lumii” (Sartre) din partea unei individualități revoltate de nonconformitatea lumii sale; și **căldul** care reprimă insurgența, supunând eroul supliciuului, apoi executând sentința capitală. Catastrofa tragică e declanșată de fatumul istoric.

Destinul tragic al eroinei e determinat de credința ei morală, care-i dictează atitudinea esențială. Dramaturgul n-a schematizat însă coliziunea punind în înfruntare idei, ci a elaborat, cu lirism, cu sarcasm, cu reverii duioase, o ipostază a instinctului matern într-o circumstanță violent contrariantă. De aici și tragicul conflict interior al mamei; el se cumulează cu un conflict exterior, ce o opune opresorilor. Opțiunea ei altă de dureroasă e a unui om lucid și se săvârșește în deplină libertate de conștiință, deși eroinea se află în cea mai odioasă coercițiune. Aici apar, cu intensă frumusețe, maturitatea lirică a conștiinței tragice (Lukács) și natura elegiacă a impresiei poveștii. Paroxisme ale tensiunii dramatice, monologuri răscolitoare, reprezentând confruntări senine cu sinele, oroarea (principiu tragic cardinal — după Seneca) provocată de cruzimea tortionarilor, încheierea atât de înduretată — avind „tristețea majestuoasă” pe care o cerea tragedia Racine — suspan-surile ce punctează climaxul tragic, uciderea sălbatică a unei femei nevinovate, intervenția legii care deternează pentru o clipă fărâdelegea, omorirea enigmatică a unui sadic sinistru — dau o excepțională ambianță.

Potențind cu vigoare aceste elemente definitorii, spectacolul dă relief și unor componente originale ale tragediei: sarcasmul și ritualicul. Ca și în modelul shakespearian, pe care-l cultivă adesea, autorul introduce scene de un comic dezlănțuit (alteori văluite), în care ironia la adresa poliștilor sanguinari, administratorilor corupți, prelatului mistificator, doctorului decăzut, călăilor fără nici un scrupul, milițarilor impotenți, e feroce. Silviu Purcărete i-a descris — poate excesiv caricatural — ca o turmă, cind frenetică și cind abulică, de șobolani ce mișună neliniștiți și chițăitori. Tortionarilor sint bestiali și mărginiți. Regizorul n-a ezitat să-i arate în exercițiul lor; nu i-a cruțat prin convenționalisme sce-

nice. Sugestiile sint cumplite. Ei apar numai împreună, certându-se și zgîrindu-se, spionându-se cu ochi tulburi, distrându-se la chinul victimei, ricanind, făcând glume idioate, disprețuindu-se între dinșii, afișind orgolii derizorii, dedându-se la orgii de o veselie lugubră cu deținutele de drept comun, amenințând, torturând, mințind, avansind cu insolentă, retrăgându-se cu spaimă, obtuzi și gregari. O echipă excelentă de configurație acestui grupuscul ridicol și oribil: Ilie Gheorghe, ca director al închisorii (Iros), Remus Mărgineanu (Berceanu), Ion Colan (Stambuli), Valentin Mihali (Oprițescu — ducind însă mereu cu el, fără noimă, două geamantane în care, spre sfârșit, aflăm că avea comăci), Valeriu Dogaru (David — cel mai fioros), Angel Rabacoc (Izidor), preot militar lovit de bulimie, sub a cărui sutană e cămașa verde. Purtătorul de cuvânt al zeflemiei dramaturgului e nebunul Pasăre, soldat reformat, slujbaş cu spălarea singelui după execuții, cel trimis, în batjocură, de oficiali cu porunca — „Plimbă piticul” (de porțelan, din grădina închisorii). Piticul e martorul mut al grozăviilor, zeitate decăzută, mică divinitate chthonică, poate memorie obscură a pământului. În factura realist-poetică a piesei, Pasăre e simbolul unei năzuințe spre înălțare peste marginile acestui univers zăvorât; singurul bărbat adevărat în închisoarea de femei; cretin ori simulind cretinitatea, bufon care-și poate îngădui a-i persifla pe stăpînii săi în chip abil; și poetul-făran, care aduce zvonurile diafane ale poeziei populare, ale animismului și naturismului tipice gândirii mitice. Extraordinara lui personificare, cu aceste multiple funcțiuni, de către Tudor Gheorghe, îl transformă într-un erou de altitudine. Nebunia-l infirigurată de lirism și de umor e întreruptă de o scenă concludentă, în care inteligența vie a personajului se autodezvăluie, cu vanitate virilă și cutezanță.

Ritualicul e inserat în tragedie prin esențe pure: efectuarea unei purificări cu apă, o cuminecare în ceas de restricție; nuntirea Mariei cu Pasăre, sub o

pinză albă; celebrarea misterului nașterii, ca o apoteoză a biruinței omului asupra vicisitudinilor. Caracterul ritualic, evocind liniște și blindețe, resemnare mioritică în fața implacabilei morți dar și atât de românească neînduplecare în păstrarea cugetului curat, are suport și în coruri. Sint trei nivele corale ale tragediei: femeile din închisoare, bocind morții, asistind, într-o tăcere grea, la ceea ce i se întâmplă Mariei, trimițând, spre planul întâi, pe bătrina Sevastița (o apariție austeră, dar de o bogată emotivitate, în interpretarea reușită a actriței Leni Pința Homeag, ironică, afectuoasă, puternică, imprecativă, atoașteștiutoare, „arhibabă”, cum spune unul din nemernici, el evocind, astfel, fără vrere, un arhetip al ancestralității), pe țigancă Zambila, remarcabilă prezență scenică (Mirela Cioabă, glumind în mod deosebit, dar sacrificându-se și ea, cu generozitate, pentru a aplica **pedeapsa**, ca și Pasăre, în limitele împrejurării date); și o țigancă tinăra, mută, fără nume (Mirela Zamfir). Acest cor funcționează, într-un fel, ca în tragediile antice, participând fără a putea devia cursul acțiunii, dar ajutând la înțelegerea mai adâncă a conexiunilor dintre oameni și faptele lor, la înblinzirea vremelnică a fatum-ului, la încurajarea eroinei. Al doilea cor — un anti-cor — e al paznicilor tăcuți și crunți ai temniței, care participă la crudele deșănțări ale schingiuitorilor și alcătuiesc plutonul de execuție. Al treilea cor, pe care-l auzim dar nu-l vedem, e susținut de glasuri bărbătești impunătoare și are o valoare de requiem; sint fragmente din **Carmina burana** de Carl Orf, mulate cu inspirație pe circumstanța piesei, de un efect impresionant. Răsună ca o preamărire a curajului eroinei și ca o elegie funerară. Izbucnirile acestui cor au patimă și ele vaște.

Maria e intruchipată divers, cu suptele, de Diana Gheorghian, debutantă în acest art artistic pe scena profesionistă. Distribuția ei e nimerită și arată încă o dată că încrederea în tinerii valoroși trebuie acordată fără reticențe și tăr-

gănări. Temperamentul o ajută să realizeze pătrunzător zbaterea. Iar buna formație profesională, clipele de așezare interioară. Demersul artistic al interpretului e intrutotul fixat în tiparele rolului. Ea compensează incertitudinile, sau neelaborarea stărilor, ori exaltarea salturilor de la o atitudine la alta, fără necesarele articulații de reflexivitate, prin trăiri ardente și o febrilitate a mișcării potrivite rolului. E, într-adevăr, ca imagine scenică, o tinăra femeie surprinsă, apoi o mamă tinăra speriată, dar invincibilă, un om curajos, o torță vie. Făptura ei fierbinte, crezul de la care arată că nu se abate, decizia cu care respinge orice compromis, inflexibilitatea morală, luciditatea speranței, înnoberarea prin suferință fac ca personajul să evocă o serie lungă de eroine născute de popor în vremuri de urgie și înălțare. Literatura țării, dramaturgia le-au nimbato unora eroismul. Rolul nu amintește doar de eroism, în genere, ci anume de acela al comuniștilor care, ca exponenți ai spiritului popular, au însemnat partid și patrie, și revoluție, în acest veac de pomină, de eliberare, dărimări și zidire nouă. Pentru mormintele lor știute, modeste — dar, vai! și pentru atâtea cenoatafuri, și pentru atâtea cutremurătoare pieiri anonime, — nu vor putea fi niciodată atâtea file de cronică, monumente și comemorări cite pentru cei ce au putut lăsa în plină lumină amintirea numelor și faptelor lor, tot în serviciul țării puse. De aceea, orice gest literar autentic, de rememorare fără artificii a luptătorilor de odinioară va merita recunoștința noastră, a celor de azi, moștenitori de drept ai tuturor eroilor neamului.

Monumentalitatea spectacolului craiovean vine și din fiorul său evocativ veritabil. Pentru prima oară de cind se reprezintă această tragedie istorică, patriotică, a lui Dumitru Radu Popescu, un regizor a lărgit considerabil cadrul, dind proporții simbolice cetății-temniță, populind mediul cu oameni, voci, muzică, lumini stelare, figurate de constelații de candelabre ce se înalță și coboară ca făclii din basm. Un aparat scenic bogat și rodnic artistic, sugerind măreția. Ștefania Cenean a lărgit și ea cadrele convenției scenice: închisoarea e un univers concentraționar; sus e o punte, arc înalt dar fragil, pe care circula doar mării închisorii și comparsii. Jos, în față, e un jgheab lung unde, din multe robinete, curge apa, depășind uneori marginile găleților, ca o revărsare liberă și îndestulătoare pentru veșnic însetatele prizoniere. Un gard sirnos sugerează, la un moment dat, că și temnicerii sint după grații în întunecata lor cetățuie, legați prin fire nevăzute de cei pe care-i păzesc și-i prigonesc. O vadește și rivna lor infantilă de a se fotografia mercuru cu condamnații la moarte. O socot, probabil, singura șansă de a nu fi uitați, unicul lor titlu de glorie... Metafore grave se înalță cursiv în perindarea laconică a lunilor de așteptare. Fac să se smolească nopțile de constricție și teroare, noaptea puscăriei, în care, cum spune autorul, „Nebunia vine mai repede”.

Originalitatea spectacolului, înedit ca factură și cu sensuri penetrante, anvergura și calitatea imagistică îl așează pe un loc înalt. Ardența de oratoriu eroic îi măsoară dimensiunile artistice și, deopotrivă, temperatura spirituală în actualitate.

Valentin Silvestru

Scenă din spectacolul cu piesa Valsul de la miezul nopții de Viorel Căcoveanu pe scena Teatrului din Oradea

Teatrul Național din Cluj-Napoca

„Arma secretă a lui Arhimede”

INTR-UN recent eseu publicat în „Steaua” nr. 3/1989, regizorul și teatrologul Bogdan Ulmu observa că „Dumitru Solomon este un dramaturg paradoxal; nu se poate exprima în prezent decit prin intermediul trecutului”. Chiar dacă un ton atât de categoric e discutabil, sintem de acord că „trilogia antică” urmată de o piesă despre Erasmus din Rotterdam, **Soldatul și filosoful** și comedia filosofică **Arma secretă a lui Arhimede** reprezintă lucrări de referință pentru creația scriitorului. Cea din urmă piesă citată propune, dincolo de anecdotică imediată, o meditație mereu actuală asupra dialecticii relației dintre intelectual și societate, asupra responsabilității omului de știință în raport cu semenii săi, ca și asupra inevitabilelor implicații ale descoperirilor științifice în viața comunității. Alura parodică, recursul la elemente din arsenalul sci nce-fiction nu pot, nu trebuie să distragă atenția de la semnificațiile esențiale ale textului. Fiind străbătută de replici și situații mustind de haz, comedia lui Dumitru Solomon își dobîndește totuși greutatea specifică din îngemănarea ironiei cu înțelepciunea, din consecvența afirmării mesajului umanist, din

bogatele-i subînțelesuri, toate acestea explicindu-i remarcabila vitalitate scenică. Scrisă în 1982, ea a cunoscut repetate versiuni scenice care i-au relevat multiple straturi semnificative.

Poposește acum, într-un spectacol inteligent, regizat de Virgil Andrei Vătă la Naționalul clujean. Montarea se distinge prin sublinierea coordonatelor moral-filosofice ale partiturii și a reflexivității acesteia. Se individualizează prin fericitul refuz al cantonării la nivelul anecdoticului, la elementele de bufonadă și prin depășirea lor prin plasarea în prim plan a acelor momente în care domină fundamentale adevăruri umane. Acestea nu rămîn în spectacol la stadiul de enunțare, ci se concretizează în cîteva reușite imagini teatrale care-i conferă, cel mai adesea, atmosferă și percutanță. Spun „cel mai adesea” fiindcă reprezentarea rămîne deficitară la capitolul unității stilistice. Parcă ne-am afla în fața unor gândiri și răzgîndiri succesive, a unor căutări încă neocăugate într-o albie unică. Asemenea căutări se concretizează prin alternanța unor secvențe surprinzător rezolvate, cu o adevărată potențare a ideilor filosofice, cu altele ce au un curs lenes și un precar

conținut semantic. Spectacolul suferă de o oarecare deritmă, mai cu seamă în prima parte în care intervin, nejustificat, pauze lungi ce rup nemotivat fluxul acțiunii. Tonul rostirii unor replici nu dă impresia a fi totdeauna adecvat ales, un teatralism excesiv luind locul ironiei, în puterea căreia, se știe, stă și știința afirmării unui mesaj ideatic superior. Se mai „colaborează” în chip nefericit cu dramaturgul, adăugîndu-se „text”. Rezerve suscită ideea vizualizării scoicii cu bucluc printr-un actor ce dă glas „la vedere” gîndurilor ascunse ale personajelor. Rostindu-le însă lăbărtat, cu o plictisitoare lentoare, interpretul Victor Nicolae adaugă un semn de întrebare asupra eficienței soluției. Aceste observații nu neagă însă nicidecum caracterul creator al regiei și e cert că prezența acesteia e aici reală și activă. Tot Virgil Andrei Vătă și-a asumat și sarcina imaginării decorurilor, iar în colaborare cu T. Th. Clupe a gîndit și costumele spectacolului. De cele mai multe ori decorurile au forță de sugestie, dacă nu ar fi decit să menționăm efectul produs de apariția unei uriașe pinze petice care evidențiază multitudinea de plaiuri și popoare ce au fost încorporate în Imperiul Roman. Mai ezitante imi par a fi

costumele; unele sint specifice Antichității, altele o depășesc, unele sint realmente inventive, cum e cazul celor purtate de Hieron ori Xenios, altele sint improvizate. Absența scenografului profesionist se resimte, iar cumularrea acestei funcții de către regizor, mai ales atunci cind e vorba de montări semnate de colaboratori, fapt din ce în ce mai frecvent, nu se dovedește prea fastă.

Modul în care Paul Basarab îi portretează pe Arhimede e viabil. E un Arhimede mai puțin histrionic decit am fi tentați a crede, e în primul rînd reflexiv și realist, uneori cu accente tribuare. E o conștiință a epocii. Destul de fragilă în rol e Maria Seles (Theodonia). La început are atitudinea unei gospodine oarecare ce nu prea înțelege căutările unui sot om de știință și e arțăgoasă. Apoi îi lipsește capacitatea adîncirii și nuanțării. O zbucdalnică fată îndrăgostită siluctează Ileana Negru, cu un entuziasm aparte și har al improvizatului se prezintă în Clisis Gelu Bogdan Ivașcu, o slujnică năzdrăvană e Maria Munteanu în vervă e Petre Băclioiu (Ctesibios), are umor Ion Marian (Xenios). Caracterizează adesea cu haz și nerv personajele aflate de o parte și de alta a luptei pentru obținerea armei secrete Octavian Lăluț (Hieron), Bucur Stan (Zopyrion), Emilian Belcin (Teles), Petru Dondoș (Hecates). O anume vetustitate degajă jocul lui Octavian Cosmuța (Marcellus), sesizant totuși ca apariție. Și la acest capitol ceva mai multă armonizare a „vociilor” ar fi fost profitabilă.

Mircea Em. Morariu

„Eu cred în condiția originală a poeziei: oralitatea“

— Stimată Leopoldina Bălănuță, sînteți autoarea unui gest de admirabilă temeritate artistică: un recital cu Integrala Scrisorilor eminesciene, recital prezentat în premieră în sala de concerte a Radio-televiziunii. Cînd v-a venit ideea? Cît a durat pregătirea?

— O viață întreagă am năzuit să „spun“ Scrisorile. Mi s-ar fi părut, efectiv, că viața mi-ar fi trecut degeaba, dacă nu aș fi adus și eu, acum, un semn de prețuire pentru Eminescu. Și acest recital chiar a devenit cea mai importantă clipă din viața mea. Este convingerea mea. Recitalul propriu-zis l-am pregătit un an de zile, 6—8 ore pe zi. Un an în care am citit, cred, aproape tot ce s-a scris despre Eminescu, cu gîndul ca felul în care eu voi rosti să fie o modestă exegeză asupra poeziei lui Eminescu. N-a fost vorba să „învăț“ versurile, majoritatea le știam de mult, ci să înțeleg tot ce am învățat. Să înțeleg ce spun. Și să transmit, dacă îmi stă în putință, acele sonorități unice, simfonica sunetelor, muzica versurilor... Este o extraordinară senzație de plinătate rostirea acestei poezii. Ființa ta umilă, creierul tău atît de obișnuit, intră într-o ardere, într-un consum fantastic. Cîteodată la sfîrșit, îmi simt creierul parcă gata să explodeze, nu mai dorm toată noaptea... Am mai învățat Scrisorile și dintr-o nevoie de a le visa. Și vreau să vă spun un lucru: somnul meu e plin, acum, numai cu versuri de Eminescu.

— Care se vizualizează, în vis?

— N-aș putea să spun că se vizualizează, dar se derulează, sînt vii în capul meu. Într-o dimineață mă trezesc cu o strofă, în altă dimineață cu alta... Ce bogăție... Rostirea Scrisorilor m-a marcat extraordinar și mi-a prilejuit întîlniri de suflet cu oamenii, pe care, la asemenea intensitate, cred că nu le-am mai încercat niciodată. De pildă, într-un moment memorabil, la care am luat parte, în iunie, a fost dezvoltarea unui bust al lui Eminescu, de Marcel Guguianu, în orașul părinților mei, la Focșani; în piața din fața superbeii clădiri a teatrului, unde veniseră vreo 6 000 de oameni, am spus Scrisoarea III.

— Vă amintiți cînd și pe cine ați auzit prima dată în viața dumneavoastră recitînd din Eminescu?

— Nu, nu mai știu. Dar știu, în schimb, că pentru mine totul a pornit, de fapt, de la Marietta Sadova, care mi-a fost profesoară la Institut. A fost pentru mine o străluminare cînd am ascultat-o recitînd Eminescu; era divin. Atît de mult se transfigura cînd recita, încît căpăta o aură pur și simplă. Nu știu dacă doamna Sadova își începea vreo lecție fără să ne spună, mai întîi, ceva din Eminescu. „Vă implor să aveți nevoie de poezie și de muzică“, ne spunea mereu, „numai poezia și muzica vă pot alcătui suferințe armonioase, vă pot face buni, echilibrați, sănătoși. Altfel, fără ele, veți fi împrăștiți ca pulberea...“ Ea mi-a insuflat această adorație pentru Eminescu.

— Ce promoție ați fost?

— Am absolvit în '57, colegă de clasă, printre alții, cu Florin Piersic, cu Lucia Mara, cu Ica Matache. După absolvire, am jucat un an la Piatra Neamț și, apoi, la Teatrul Mic.

— Deci, „vechime neîntreruptă“ la Mic? — Da, se poate spune că Teatrul Mic a fost ca și casa mea. Așa m-am și simțit: pe oaspeți i-am poftit, întotdeauna, în odaia cea mare, cum se spune la țară, și chiar dacă a devenit cîteodată neîncăpătoare, chiar dacă mi s-a întîmplat să dorm într-o căpiță de fin sub cerul liber, eu nu m-am supărat, pentru că, așa cum spune poetul, „Să stai în fin s-astepti să vină noaptea, Văzduhul se facă tot mai șters, Bondari morocănoși să-ți întred-n plete, și-orice frîntură-n gînd să fie vers“...

— Dacă n-ați fi fost actriță, ce v-ar fi plăcut să fiți?

— Medic. Dar dintotdeauna, cum se spune, am dorit să fiu actriță. De ce? Nu știu.

Poate pentru că am văzut, de cînd eram copil, într-un sat din Vrancea, că atunci cînd spuneam cite o poezie, lumea rămînea impresionată, nu știu de ce. La Institut am dat admiterea de patru ori. De fiecare dată luam nota 10, dar de intrat nu intram... În anii aceia am fost suplintoare de română și istorie la o școală din Vrancea, am înregistrat bonurile la un magazin, am avut diverse slujbe... Niciodată nu m-am plîns și nu mă plîng de nimic. Dacă sînt alcătuită cum sînt, o datoriez tuturor evenimentelor vieții mele, și bune și rele... La 12 ani m-am îmbolnăvit foarte grav, boala a trecut, dar a revenit în timpul studenției, am avut de atunci vreo cinci operații. Cred că suferința mi-a dat un plus de înțelegere, mi-a dat un plus de generozitate, mi-a dat un plus de milă. Pe mine, în toate împrejurările grele ale vieții — o spun cu mîna pe suflet — numai munca m-a ajutat. Și, mai mult decît orice: poezia. Poezia este sprîjinul meu. Poezia mie mi-a îndulcit amarul și mi-a nîmbat fericirea, bucuriile pe care le-am avut în viață. Poezia este forma mea de rugă. Ea mă ajută să ajung pe o culme a spiritului, ea mă ferește și mă salvează de toate agresiunile posibile. Poezia este, pentru mine, un argument al nemuririi. Cîtă dreptate avea Rebreanu, cînd spunea că adevărata zi de naștere a unui poet este moartea lui...

— Ați putea vorbi despre o „tehnică“ proprie a recitării?

— Nu, pentru că, de fapt, eu nu recit: eu ascult! Pe drept vă spun: ascult. Parcă nu știu lucrurile dinainte, parcă atunci le descopăr, parcă atunci am revelația minunăției lor... Mîntea intră atunci într-o stare de grație, într-o stare de libertate... Prima idee de recital de poezie mi-a venit în '77, imediat după cutremur, la vreo trei zile, treceam pe lingă niște ruine și, sub un balconaș căzut, se vedea un cuib de rîndunică. „Cuibul, mă“, cuibul! „I-a strigat unul din oamenii care trudeau acolo, altuia, adică să fie atent, să nu strice cuibul! Mi s-a părut un gest răscăltor, de supremă solidaritate cu cel care clădește ceva... Atunci am luat hotărîrea primului meu recital, cu Mășterul Manole. Au urmat O parte dintr-o pasăre, apoi Respirări cu Nichita Stănescu. Mă refer, desigur, la recitalurile care au făcut serie de spectacole, inscripse în repertoriu, pentru că, altfel, recitalurile am avut multe altele. De pildă, într-o seară de decembrie, la Filarmnica din Bacău, am rostit Elegiile lui Nichita. Toate. Sau, într-o seară, la Radio, îmi amintesc o tulburătoare întîlnire cu Emil Botta, într-un recital de poezie Blaga-Botta. Sau, într-o seară, în amfiteatrul de la Costinești, un recital Eminescu — Nichita Stănescu — Shakespeare...

— Care din aceste recitaluri au fost înregistrate pe disc? Cîte discuri de poezie aveți?

— Nicî unul. E adevărat că am făcut zece de recitaluri, dar nu am nici un disc. Nu m-a chemat nimeni. Iar ca să ciocănesc pe la uși, nu pot. Pentru că, tot Nichita m-a învățat: „Aș bate cu unghia, pînă n-aș mai avea unghie, și cu degetul pînă cînd mi s-ar toci, dar a venit la mine orbul, și mi-a spus: Lăsa-ți, frate, unghia-n pace! Dacă ai cumva un ochi în virful ei, de ce să-l spargi?“

— Unde credeți că aduceți mai mult din personalitatea dumneavoastră, în teatru sau în poezie?

— Cred că mai mult îmi păstrez din personalitatea mea în personaje, decît în poezie. Cînd spun poezie, mă simt ca investită; investită cu misiunea de a spune mai departe, și altora, ceea ce mi-a spus cineva genial.

— Ce părere aveți despre regia spectacolului de poezie?

— Aici sînt puncte de vedere diferite. Eu cred că poezia își aduce sieși.

— Unii merg mai departe și spun că poezia trebuie doar citită, că, odată rostită, pierde ceva.

— Da, sînt mulți care susțin acest lucru, chiar și printre actori. Dar eu îl cred pe Nichita foarte tare, care spune: „Eu cred în condiția originală a poeziei: oralitatea. Eu cred în poezia spusă“. Și mai spune: „Bătrîne, ce-ar fi să urcăm poezia pe scenă, dar fii atent, bătrîne, versul trebuie să-l treci mai întîi și după aceea prin inima mea... Și asta nu-l de ajuns: eu sînt ultimul actor, dar eu trebuie să am locul meu acolo, pe scenă, și să știu că de pe unde-o fi eu, tot am să vin, și-am să urc în lumina voastră de scenă, să vă zădăresc...“ Am fost întrebată de multe ori, cîteodată chiar cu agresivitate, de ce tot spun eu poezie. Și atunci, la o întîlnire cu spectatorii, am întrebat așa: vă rog din suflet, spuneți-mi o strofă din Nichita Stănescu. Știau doar cîțiva, și numai ce se cînta pe la Radio, „A venit toamna...“ Vorbec, desigur, de marea masă a oamenilor obișnuiți, nu de marii iubitori de poezie. Recitarea are deci și un rost de „cunoaștere“ și de îndemn la lectură; obligi omul să asculte pînă la capăt un poem și să audă și nuanțe la care, poate, nu s-ar fi gîndit... Cred deci în rostirea poeziei, ca în tot ce poate să-l dăruiască semenului putere și speranță. Cred, sincer, că arta determină. Și dacă, măcar pentru o clipă, un om e mai bun văzîndu-te, ascultîndu-te, înseamnă că nu există teamă degeaba... Nu pot să uit, acum cîteva veri, am avut cu Teatrul Mic un spectacol

de poezie și muzică într-un săluc din Delta, care găzduia pentru prima oară așa ceva. La sfîrșit, o bătrînă s-a apropiat de mine, m-a oprit cu un gest tandru și mi-a spus: „Doamna artistă, a fost mai frumos ca la Înviere!“...

— Cam cite ore credeți că ați putea spune, non stop, versuri pe care le știți pe de rost?

— Cred că două zile și două nopți.

— O chestiune prozaică: recitînd imens, fără suflor, fără partener, fără carte la îndemînă, nu se întîmplă niciodată o pondă de memorie, un lapsus?

— Da, un lapsus am avut. Chiar anul ăsta, de curînd, eram la secția română pentru UNESCO, erau mai toți eminescologii noștri mari adunați laolaltă, și eu spuneam Scrisorile. La a treia, am avut un lapsus: „durduind“, de la „durduind soseau călării!“ Am stat o clipă, apoi mi-am adus amînte și am continuat.

— Nimeni nu v-a sărit în ajutor și nu v-a șoptit?

— Nu, nu mi-au șoptit.

— Poate au crezut că e un efect de regie.

— Nu, nu cred. La sfîrșit mi-am cerut scuze, le-am explicat că eram obosită, veneam de la Sibiu, unde larăși spusese Scrisorile, a doua zi plecam la Chișinău, unde am fost invitată cu ocazia Centenarului lui Eminescu.

— Ce ați prezentat?

— Integrala Scrisorilor — recital care a fost înregistrat și de televiziunea de acolo. Respirări cu Nichita Stănescu și Comori din lirica românească, pîlonii fiind baladele Miorița și Mășterul Manole. M-am simțit ca un mesager al marii poezii românești la niște oameni care aveau nevoie de această poezie ca de apă și aer... Dacă Scrisoarea III durează o jumătate de oră spusă în mod normal, acolo a durat o oră și zece minute! Cel din sală se ridicau în picioare, la cite un vers, în tăcere, apoi se așezau, iar eu continuam... Pe o bășiste, lingă un sat, o noapte întreagă au bătut căpriori, au improvizat bănci pentru 3 000 de oameni, iar eu am recitat de pe o remorcă împodobită, toată, cu covoare românești... În seara zilei de 15 iunie, după ce am spus Scrisorile, o femeie a urcat pe scenă cu o luminare, mi-a dat-o mie, lumina în sală s-a stins, și, la flacăra aceea unică, șapte sute sau opt sute de suflute au început să cînte „Mai am un singur dor“... Toate acele zile am rostit poezia cu un nod de lacrimi în gît...

— Posibile secvențe de cinema... Apropo de cinema, cum priviți filmografia dumneavoastră?

— Filmografia mea e săracă numeric, dar eu sînt mulțumită. Pentru că, ceea ce am făcut a fost important: de pildă Fecleaga, de pildă Mara...

— Care vi se pare cel mai important lucru, în meseria dumneavoastră?

— În teatru, ca și în film, ca și în rostirea poeziei, ca și în viață, pentru mine important este un singur lucru: să am acoperire în Adevăr. Cum m-ar întreba, mereu, Nichita: „De ce nu sunteți voi, care sunteți?, de ce dormiți în gangul unei stee, de ce împrumutați raza, de ce nu sunteți voi care sunteți? Tristețea, accesață lume a vieții noastre, ea, tristețea, de ce din pricina ei să nu fiți voi care sunteți, să nu fiți voi care sunteți, să nu...?“

Interviu realizat de
Eugenia Vodă

Radio, t. v.

Audiții radiofonice

■ Săptămîna trecută semnalăm preocuparea radioului de a fi o oglindă promptă a actualității culturale. Micuțele pianiste de 10—13 ani nu au fost, însă, singurele vedete ale serii de luni, căci, atență la afisul sălilor de concert, redacția muzicală a înregistrat și transmis în serial un eveniment găzduit în luna februarie de studioul din strada Nuferilor: integrala cvartetelor de coarde de Beethoven, în interpretarea Cvartetului „Vocea“ din Iași. A înregistra și a păstra în fonotecă, în vederea unor transmisiuni viitoare, accesibile de acea dată unui public cu mult mai larg, spectacolele literare, muzicale, teatrale de referință echivalează cu un act de cultură, memoria benzii de magnetofon dovedindu-și întreaga, semnificativă sa utilitate. Adaptînd în termeni și cu mijloace specifice legea depozitului legal care face ca în depozitele bibliotecilor naționale să intre toate tipăriturile unei țări, fonoteca radioului poate deveni, la rîndul său, un tezaur documentar străjuind cu încredere și optimism trecerea timpului.

■ Luni seară, premiera Florile pămîntului (dramatizare după romanul lui Zaharia Stancu, în rolurile principale Adrian Pintea, Mircea Albulescu, George Constantin, trio actoricesc ce se înțelege de minune în fața microfonului, după cum o demonstrează spectacole mai vechi sau mai noi) ne-a sugerat posibilitatea unui serial care să deseneze o cronică a societății românești din primele șase-sapte decenii ale acestui veac așa cum ne apare ea în romanele prozatorului, cronică reconstituită, după voința autorului, din perspectiva eroului său, Darie. Nu e singurul exemplu. Darie, Ilie și Nicolae Moromete, Ioanide, apoi, ar putea constitui pivotul unor ample retrospective valorificînd experiențe românești ce au intrat în conștiința publicului.

■ Duminică dimineața, redactorul Invitațiilor Euterpei glosa pe marginea unei chestiuni care, în intenția sa, părea specifică doar receptării muzicale, cînd, în fapt, ea coordonează receptarea radiofonică în genere. Este vorba despre așa numita audiție

ca fundal al altor preocupări, situație întrutotul verificată de ascultători atît în propria locuință cît și în afara ei, atît în perioada de vacanță și concediu cît și în timpul anului. Se constată, așadar, nu numai prin sondaje de opinie ci și prin experiența fiecăruia dintre noi că programul radiofonic poate fi urmărit și paralel cu alte îndeletniciri, atenția distributivă a ascultătorilor ca și grila unor opțiuni strict individuale acționînd cu particulară eficiență. Faptul se impune și organizatorilor sumarul zilnic sau săptămînal și, preluînd experiența verificată pînă acum, armonizarea emisiunilor în funcție de metronomul orarului celor cărora le sînt destinate imnîndu-se cu necesitate. Semne ale acestei preocupări sînt vizibile mai ales în linie tematică ca și în reglarea reluărilor.

■ Din sumarul de La sfîrșit de săptămînă, semnalăm Cuvînte potrivite, moment poetic în interpretarea actorului Silviu Stănculescu.

Ioana Mălin

Flash-back

Disimulare și speculație

■ CINEMATOGRAFUL noului val este mai mult decît o stare de inspirație: o stratagemă tehnică, o abilită manevră prin care viața este înfățișată nud, fără intervenția aparentă a artistului. În mod ideal, ambiția acestuia este să descopere sufletul din oameni și din lucruri, chiar dacă pînă la urmă este vorba de sufletul său. Noul regizor își interzice orice părere: el filmează, de preferință în stradă, cu aparatul cît mai neobservat și renunțînd la culoare. Rezultatul este un document impersonal, pe care spectatorul, emulat la rangul de psiholog, sociolog sau istoric, va trebui să-l interpreteze. Impersonalitatea este, însă, pîdită de cinism și vinovăție, pentru că nu fiecare privitor va reuși să se și implice în despuiatele povești, pe care uneori le va găsi nesemnificative, altele le va înțelege pe dos. Exprimarca neutră poate păcăli, pentru că nu totdeauna regizorul știe de elementele necesare reconstrucției unui oricît de versat spectator. Dar nici un neajuns nu poate umbrî meritele, pe moment și în istoricitate, ale unui asemenea film. În primul rînd, pentru că noul val este slujit de o tehnică exemplară, este chiar modul în care tehnica vremii s-a înstăpînit în cinematograful. Pătrunderea în misterioasele culise ale vieții de toate zilele, uneori greu de observat cu ochiul neprevenit, face din aparatul de filmat un instrument științific: ceea ce microscopul a însemnat pentru știința modernă.

Un bărbat rămîne prizonier peste noapte în ascensorul unei instituții. El tocmai comise o crimă ce n-ar fi putut fi descoperită, dar prin această împrejurare identitatea lui este folosită de altcineva, care comite o altă crimă în numele lui. Abia dezvoltarea unui film fotografic face figură de martor în acest caz, în care investigația umană s-a dovedit neputincioasă (Ascensor pentru eșafod, Louis Malle, 1957). Așa se va întîmpla și peste cîțiva ani cînd, printr-un alt „val“, mai sofisticat și livresc, Antonioni va da, în Blow up, o altă parabolă, mai explicită, a tehnicii martor. Întrebarea este dacă, în extraordinara, algebrica imparțialitate a imaginii și epicii, personaj principal nu devine tocmai filmul, care, în cinematograful modern, a știut (mai mult decît în orice moment al artei a șaptea) să focalizeze sensul și direcția unor elemente furate direct din viață și care aveau nevoie de un manager ascuns. Neutralitatea noului val cultivă o inteligență secretă, care ordonează materialul genuin al vieții, prefăcîndu-se că îl lasă de fapt neatins. Neutralitatea lui Antonioni onerează cu simboluri suprapuse realismului primar, alambicînd înțelesurile vieții în stări cerebrale, superioare.

Romulus Rusan

La Botoșani și Piatra Neamț

Personalitate și accent

■ **SCRIU** și gîndesc cu plăcere despre caricaturile lui Silvan. Desenele sale țin regula sferei: un maximum de conținut într-un minimum de formă. Pe cei mai mulți din intelectualii cărora le-a făcut — cum se zice — portretul îl pricepem, ca personalități accentuate, în felul în care ni l-a văzut Silvan. Calitatea dintii a caricaturii bune e că nu mai comportă corecții. Silvan redesenează continuu chipuri care, prin tipărire în cărți și gazete, au căpătat valoare de emblemă. Iar variantele nu fac altceva decît să confirme, nuanțînd, prima impresie. Lumea cărturarilor nu are un cronicar mai devotat. În mapele graficianului odihnesc zeci și chiar sute de variante, astfel că portretul care ajunge la tipar e chintesență, adică a cincea filtrare a esenței. Ce e mai interesant în acest proces de perpetuă rotunjire a rotundului sferei e că Silvan a lucrat „după natură” și atunci cînd își cunoștea modelele pe de rost. Probabil că una din tainele tandrului patetism pe care-l respiră imaginile se dezvoltă astfel. În fapt, Silvan nu întocmește portretul persoanei, ci al modului în care aceasta există între semenii. E momentul să precizăm că, din breaslă, Silvan rămîne cel mai selectiv. Un exclusivist în cauza valorii. Deși, datorită puterii prejudecății ce pune gravul înaintea ironiei — chiar și cînd gravul e plicticos peste poate — mulți au tendința să considere cu ușurință arta caricaturii, e întotdeauna o cinste să fii selectat de Silvan. El n-a creat portretul lui oarecine. Dacă Silvan a purces la lucrul fără de capăt al variantelor, poți fi convins că reprezintă ceva în arta pe care o practici. Fiindcă Silvan, mai presus de talentul desenatorului, l-a impus pe acela al psihologului. În planșele sale nu se deformează, ci se accentuează trăsăturile ale caracterului.

În general, caricaturistii străduiesc să fie luați în seamă datorită calității liniei. Vanitate de caligraf! Îndeobște, nu se începe cu o „linie” „anume. La ea se ajunge. Silvan are cea mai elaborată urmă de creion (și peniță) din toată caricatura noastră fără a avea și aerul că elaborează. Aparenta încetineală a ducului, mersul aproape sfios al urmei de tuș e o chestiune de adevăr. Adevărul nu trebuie să fie grăbit. El e întotdeauna oportun.

Fixînd în conștiința noastră portrete ale contemporanilor vestiți, Silvan s-a vestit pe sine. Are statut de scriitor, deși e grafician.

Tudor Octavian

Muzica

Un compozitor orfic

IANCU Dumitrescu și-a creat de-a lungul anilor un stil original, înscruțat în aproape toate lucrările date la iveală pînă în prezent — reconstituind în muzicile sale spiritul orfic, mergînd astfel la esențe milenare ale acestui pămînt.

Pentru el orfismul este modul cel mai autentic de a-și exprima gîndurile și aspirațiile, este obsedanța cizelării, cu mijloace componistice foarte moderne, ale unor arhetipuri ancestrale sonore, ce dăinuie ca impulsuri primare componistice, în fiecare din cei ce creează astăzi cultura românească contemporană. Orfeu tracul este personajul mitologic ascuns în fiecare din pinzele sonore ale lui Iancu Dumitrescu, acesta căutîndu-i cîntul apolinic, incantatoriu, prin perdelele timpului.

Muzica lui apare astfel economică, simbolică, sugestivă grafic și, citindu-i partiturile ai impresia că te trimite în adîncurile timpului pentru a descifra canoane sonore sedimentate în subconștient, peste care s-au așternut, prin asimilare, și alte experiențe culturale europene.

Or, Iancu Dumitrescu, pornind năvalnic, refuzînd aproape complet unele maniere auditive ale unor muzici deia existente în conștiința tuturor, a dorit cu ardore să-și exprime gîndurile cu un vocabular nou, cu o gramatică nouă (ce aparțin exclusiv acestui secol), dar cu rădăcini adînc implantate în dimensiunea noastră geografică și spirituală.

LUCHIAN — autoportret

Colocviile „Luchian”

● **TIMP** de cinci ani consecutiv, atît creatorii de frumos, cit și largi categorii de public au omagiat personalitatea cu totul de excepție a celui ce a intrat în conștiința națională ca pictor al **Anemonei** și, îndeosebi, al autoportretului **Un zugrav**.

Și în acest an, la Botoșani, Ștefănești, Dorohoi, Agathon artiști plastici, critici și istorici de artă au evocat universul creației luchianesti participînd la colocviile, vernisaje de expoziții, tabere de creație și documentare. În deschidere, colocviul „**Luchian — permanență a spiritualității românești**” a reunit cu intervenții distincte pe Ion Sălișteanu, Costin Ioanid, Marina Preutu, Radu Ionescu și Valentin Ciucă. S-a subliniat, pe baza unor elemente extrase din opera lui Ștefan Luchian, că artistul a fertilizat pictura românească de la începutul veacului, specificul ei național, stabilind un subtil raport cu viziunea europeană a epocii. Totodată s-a glosat pe marginea ideii că formula: „**Luchian — pictor al florilor**” a devenit restrictivă, minimalizatoare pentru amplele deschideri de semnificație ale acestei opere. Intervențiile din public au animat colocviul și i-au validat, astfel, eficiența.

Într-o elevată ambianță s-a desfășurat apoi vernisajul expoziției cu caracter oarecum retrospectiv **Petre Achile**. Cele peste 300 de lucrări — rod al unui efort de creație de aproape patru decenii — au subliniat un traiect artistic exemplar prin calitățile meșteșugului și prin valențele lui morale. De la studiile de atelier marcate de rigoarea desenei și de pilda vie a lui Rădulescu și Ciucurencu, artistul a evoluat, trecînd prin lecția picturii grigoresciene, spre o viziune monumentală, nu lipsită și de valori decorative. Priza la real, colorismul

discret, infuzia de lirism conferă acestei opere o naturalitate deplină, un farmec de sugestie românească.

Mai tînărul Mihai Bejenaru și-a titrat expoziția **Univers eminescian**, pornind de la unele tensiuni lirice ale acuarelelor sale. Zonele de incidență între transparența, savoarele notației spontane, glacialitatea unor imagini cu spiritul poeziei eminesciene, atîtea cite sînt, relevă o viziune plastică dezînhibantă de vraja poeziei. Între cuvînt și culoare relația pare a fi de adiacență.

Momentul de cea mai profundă încălțătură emoțională l-a constituit deschiderea galeriilor de artă **Ștefan Luchian** din Ștefănești. Atmosfera camerei memoriale unde pe șevalele se află citeva lucrări originale, precum și alte obiecte ce i-au aparținut pictorului, se regăsește și în sălile expoziției ce reunește peste 130 de lucrări de artă donate de prestigioși creatori contemporani noului așezămint de cultură. Atît Lazăr Băciuc, secretar al Comitetului Județean de Partid, cit și Ion Sălișteanu și semnatarul rîndurilor de față au relevat faptul că prin organizarea acestei galerii, omagierea lui Luchian dobîndește semnificații culturale cu rezonanță națională, de permanență.

Expoziția Horia Bernea

● **Horia Bernea**, expozantul de la Muzeul de Artă din Piatra Neamț, este unul dintre acei pictori contemporani a căror gîndire se supune explicit unui program estetic alcătuit, în proporții variabile, din revelații și descoperiri ce țin de experiență. Vreau să spun că imaginea picturală e rodul unor îndelungi reflecții și căutări, că ea reprezintă doar un moment dintr-un proces intelectual cu mult mai complex și mai profund.

Dacă pare adevărată observația potrivit căreia cartea îl scrie pe poet sau prozator, atunci și în cazul lui Bernea putem afirma că pictura îl caută pe autorul ei. Ea nu se naște din orgoliul unui creator, ci din bucuria umilinței celui ce s-a lăsat ales. Într-un mod similar se petreceau lucrurile și cu Luchian: el nu brusca natura, ci se ruga să-l primească alături. Astfel putem înțelege o afirmație a lui Horia Bernea: eu nu creez, ci materializez. Că imaginea „îi apare” rezultă și din nenumăratele schițe prealabile ce-l conduc aproape involuntar spre semnul cel mai expresiv sub raport plastic și încărcat de semnificații.

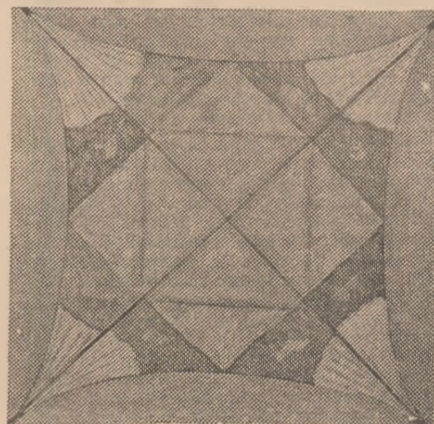
Este aici o strategie intelectuală menită să acorde parte dreaptă atît stării de grație a inspirației, cit și efortului tenace de iscodire a necunoscutului, a încrederii. Opțiunea odată formulată, artistul trăiește nostalgia altor posibilități ratate. Compensativ, se decide atunci să reia tema sau motivul pînă la aparența lui epuizare. De aici, organizarea unor stadii evolutive în jurul unor idei definitorii și a operei pe cicluri distincte. Multe dintre ele trimit la arhetip, la imaginea-matrice din care derivă o seamă de variante. În interiorul unui ciclu se pot descifra raporturi numerice precise, dezvoltări sau reduceri proporționale. Numărul exprimă în acest caz idei.

Așa am receptat îndeosebi ciclul **Dealurilor** și, acum, cel al **Praporilor**. Dacă **Dealurile** ridicau un motiv terestru la dimensiuni transcendente, prin infuzia unor semnificații subiacente, **Praporii** coboară în orizontul picturii o simbolistică tradițională și tocmai de aceea identificabilă în contingent. Firește, fără a le diminua solemnitatea destinației și nici dezvăluindu-le întru totul ceea undă impalpabilă de mister și seducție. Între praporii pictați de Grigorescu la Zamfira și lucrările lui Bernea de acum s-a scurs nu numai un veac și mai bine de pictură românească dar sînt sesizabile și profunde diferențe de mentalitate artistică. În timp ce primul s-a ținut aproape de erminiile vremii, cu numeroase elemente neoclasiche, cel de al doilea se înscrie în exigențele de limbaj ale unei iconografii de extracție modernă fără a adera însă la extravagantele pasagerie ale acesteia.

Pictorul invită la depășirea unor prejudecăți — figurativul e una dintre acestea — și incită spiritul la autocontemplație. În zonele eterate ale semnificațiilor se poate ajunge, ne avertizează el, după parcurgerea unor succese trepte hermeneutice. În fond, aceasta și era destinația originară a Praporilor. Steaguri de luptă sau flamuri ale unor procesiuni, în umbra lor s-au strîns, într-o unică privire ascensională, oamenii. Praporul devenea astfel un pasaj între pămînt și cer, o imagine purificatoare, subtil-aeriană, secvență a unei deveniri.

Trebuie să remarcăm totodată și un alt fapt: cu cit sensul compozițiilor este mai elevat, cu atît realizarea pur picturală pare a fi mai expresiv-esențializată. Cu toate că nici detaliul nu trece neapărat într-un plan cu totul secundar. Notația realistă e împinsă uneori pînă în zonele decorativului iar unele rezolvări sînt de evidentă sugestie expresionistă. Pictorul nu se arată interesat nici de mijloace, nici de efecte. Ceea ce îl animă poate fi definit prin formula: conștiința absolutului. Un absolut pulsînd însă dincolo de limitele și imperfecțiile noastre posibilități de a-l numi sau înfățișa. De aceea, Horia Bernea nu operează cu certitudini ci doar cu prezumții. Oricum, interogația e preferabilă suficienței satisfăcute. A întreba devine astfel echivalentul lui a crede.

Valentin Ciucă

HORIA BERNEA : Compoziție

manțe acustice și de cizelare a notației (preponderent grafică) demne de toată admirația.

Astfel, din clusterelor amorf, compozitorul și-a extras de-a lungul anilor acele zone sonore ce l-au sugerat muzica orfică (de exemplu, structuri prepen-tacordice, aflate într-o anume dispunere modală și temporală, ce sînt prezente în mai multe documente sonore străvechi, de la noi). Asupra acestora a zăbovit și a revenit cu fiecare lucrare, eliminînd orice sunet de prisos, creînd acea atmosferă de chemare ancestrală, uneori lirică, alteori sălbatică în nuditatea ei.

La acest vocabular acustic s-au adăugat altele două, ritmic — autorul își imaginează frecvent durată evenimentului sonor egală cu durată pauzei, ca și cînd ar dori mereu implantarea fiecărui gest componistic în conștiința auditorului — și timbologic. Referitor la acest ultim aspect, a lucrat pînă în prezent pe două tipuri de surse sonore — (una după cum o numește autorul) acustică (prezentă în compozițiile **Medium II, III, IV, V, Cogito, Aulodie mioritică, Ursă Mare, Multum in parvo, Pietre sacre**) în care indiferent de instrumentele folosite, sonoritatea este voalată prin diferite modalități de atac, obținîndu-se astfel culori mereu inedite — și, alta, mai evidentă (în **Movetur et sumus, Cvatet de coarde Perspective la Movetur, Harryphonies**), unde instrumentele sînt ușor recunoscutibile. Indiferent că ascultăm muzicile sale mai acustice, sau mai lesne de descifrat ca modalitate de atac, ele au eficiență orchestrală, o strălucire aparte și o economie a efectelor folosite.

Interesant de remarcat este felul cum își construiește gramatica prin aceste elemente de vocabular. Majoritatea muzicil-

lor lui Iancu Dumitrescu se derulează pe două nivele (s-ar putea numi și un halucinant contrapunct dublu, de tip renescentist): unul, continuu, molcom, doînit, cu procese transformatoriale lente, cu evoluții acustice minime, zăbovind chiar pe frumusețea unui sunet, celălalt, cu impulsuri incisive, grupate în „însule” de acțiuni sonore, tensionate de tăcere. Aceste două straturi s-ar părea că uneori evoluează independent, alteori se interacționează creînd noi elanuri demersului componistic.

De remarcat sînt și acuratețea și plasticitatea la care a ajuns compozitorul în notarea partiturilor sale. Cu sugestii grafice minime oferă rezultate sonore maxime ca eficiență și, chiar dacă lasă loc suficient improvizăției, aceasta, pînă la urmă, datorită jaloanelor existente în partitură, conduce interpretii la anumite canoane, ce creează, în mare, aceleași gesturi componistice, exprimînd în mod cert dorința autorului.

Cu o perseverență și consecvență demne de toată prețuirea, în forarea unui singur stil (gîndul mă duce la un caz similar — Mihai Moldovan), Iancu Dumitrescu și-a dezvăluit de-a lungul lucrărilor sale o manieră personală și emoționantă, care dorește să recompună spiritul orfic, de esență tragică (aspect asupra căruia el insistă și ca teoretician), reevaluarea acestuia la dimensiunile estetice ale secolului XX și ale celor mai moderne tehnici de compoziție, rememorînd astfel sunuri milenare, pe care le propune spre cunoaștere vieții noastre muzicale și celei internaționale contemporane.

Liana Alexandra

Nouă cărți și-un autopoportret

SPRE deosebire de Radu Petrescu și Mircea Horia Simionescu, colegii săi de școală și de visuri scriitoricești din Tirgoviștea anilor '30—'40, Costache Olăreanu (n. 1 iulie 1929) și-a câștigat mai greu recunoașterea literară. Primele cărți ale acestora, **Matei Iliescu** (1970) și **Dictionarul onomastic** (1969), cu o anume „masivitate” romanescă (fie și subinată parodic, în cazul **Diction.ru.ii**), au atras atenția criticii și au fost validate ca începuturi „serioase” de carieră prozastică. Venită după ele, **Vedere din balcon** (1971) a lui Costache Olăreanu, subțirică, subintitulată „Schite”, n-a putut avea același impact (conform unei note de jurnal dintr-o carte ulterioară, **Cvintetul melancoliei** — C.R., 1984, p. 214 —, a beneficiat de o singură „recenzie frumoasă”!). Apoi, autorul n-a mai publicat nimic timp de șapte ani, nici a doua sa carte, **Confesiuni paralele** (1978), ncreușind să-l „împună” (deși îi plăcuse lui Marin Preda — cf. idem, p. 232, 240). Abia a treia, **Ucenie la clasiel** (1979), a fost bine întâmpinată (inclusiv cu un premiu al Uniunii Scriitorilor), pentru că după aceea, grație și modificărilor întregului peisaj al literaturii române, următoarele sale apariții editoriale să se vadă comentate și elogiare cu destul elan. Incit, după nouă cărți, cite s-au adunat pînă astăzi*, Costache Olăreanu e considerat un prozator „de succes”. Și totuși, critica a manifestat o oarecare ezitare în formularea unei judecăți globale asupra operei sale. A contribuit la asta faptul că a fost de obicei comentată în cronicile literare, fixate, prin forța lucrurilor, asupra cite unei singure cărți, așa incit n-a fost mai deloc sesizat proiectul de ansamblu, cel care — socot — dă sensul și face valoarea operei ca întreg. În schimb, imaginea autorului a fost prinsă în clișeul apartenenței la „Școala de la Tirgoviște” și la ceea ce e indeobște considerat — în variantă extrem de „stilizată” — drept program al ei. Însă ce face „diferența specifică” a prozei lui Costache Olăreanu față de aceea a colegilor săi, dincolo de o serie de procedee comune și atât de frapante incit tind să ne atragă în exclusivitate atenția? În cazul nici unuia nu e ușor de răspuns dacă privim cărțile izolate, căci cu toții și-au „construit” opera, urmărind proiecte vaste și ambițioase, și e cu atât mai greu în cazul lui Costache Olăreanu, rămas între ceilalți campion al opurilor subțiri, de pînă la două sute de pagini (doar **Ucenie la clasiel** și **Cvintetul melancoliei** depășesc „baremul”). Însist asupra acestui punct: pentru a-i înțelege demersul creator, e nevoie să descoperim principiile „sintactice” care articulează toate cele nouă cărți într-un șir omogen, într-un „mesaj” coerent...

Pînă acolo, va trebui să aproximez o serie de date particulare ale prozei lui Costache Olăreanu. Formula ei se poate descrie, în ciuda impresiei de diversi-

*) Iată-le în această notă: **Vedere din balcon**, Ed. Eminescu, 1971; **Confesiuni paralele**, C.R., 1978; **Ucenie la clasiel**, C.R., 1979; **Ficțiune și infanterie**, C.R., 1980; **Fals manual de petrecere a călătoriei**, Ed. Albastros, 1982; **Avionul de hirtie**, C.R., 1983; **Cvintetul melancoliei**, C.R., 1984; **Cu cărțile pe iarbă**, Ed. Militară, 1986; **Dragoste cu vorbe și copaci**, C.R., 1987. Le voi cita în continuare în variante prescurtate, pe care cititorul le va identifica lesne prin comparație cu acestea „complete”.

Limba noastră

Limba română actuală

■ GEN dublu la singular aveau nu numai neologismele, ci și unele substantive vechi, fără ca formele să fie (de cele mai multe ori) diferențiate semantic. Astfel, se întilneau paralel: balerc(ă), bocane(ă), boz(ie), brînduș(ă), buruiian(ă), buturug(ă), cartof(ă), călăuz(ă), ciomag(ă), dulceț și dulceată, fărîm(ă), grăunț(ă), pirjol și pirjoală, răsad(ă), rotocol și rotocoală, scobitor și scobitoare, soroc și soroacă, stacan(ă), zvon și zvoană etc.

Așa cum sublinia Iorgu Iordan, dacă în cazul neologismelor repartitia era bazată pe criterii dependente de cultura vorbitorilor, cu alte cuvinte, o repartitie pe verticală la cuvintele vechi, repartitia este pe orizontală, „după dialecte sau regiuni, masculinul apare în unele graiuri, femininul în altele” (p. 54). Așa se explică de ce în limba populară, de la o regiune la alta, mulți termeni din cei enumerați au genul diferit, chiar dacă în limba literară s-au fixat cu o singură formă.

O A TREIA categorie de substantive o formează, în lucrarea lui Iorgu Iordan, cele care (neologisme sau vechi) au gen dublu numai la plural. Era situația, printre altele, a substantivelor: acizi — acide,

tate, de permanentă variație pe care o dă adoptarea în fiecare carte a unei anumite reguli de compoziție (extensia fantezistă a autobiografiei întocmite pentru un serviciu de cadre în **Confesiuni...**, jurnalul în **Ucenie...**, „șantierul” romanesc în **Ficțiune...**, declarația de amor derulată în scrisori în **Avionul...**, existența însăși ca „roman epistolar” în **Dragoste...** ș.a.m.d.). Cu toate acestea, se poate detecta la nivel stilistic un model constant, care face „marca” autorului și îl individualizează față de colegii săi. Aș defini acel model prin trei coordonate: în interiorul grupului „tirgoviștean”, Costache Olăreanu face figură de **miniaturist**, **caracterolog** și **umorist**. Miniaturist — nu doar pentru că nu scrie romane groase, ci prin chiar maniera concisă de a rezolva orice moment al prozei, fie că e vorba despre decor, portrete, dialoguri, situații epice ori „dramatice”, autorul nostru tinzînd mereu către descriția dintr-o singură linie, către aforism și către enunțul moralist, în sensul vechi al termenului. „Știu să descriu cite un destin, în puține cuvinte”, spune cu tîlc personajul-romancier din **Ficțiune...** (p. 154). Din această plăcere a preciziei „ceasornicărești”, susținută de un condei rafinat, capabil de excepționale performanțe de expresivitate concentrată pe spații mici, derivă logic gustul pentru caracterologie („Citește tatei din La Bruyere. Îi spun că aș vrea să scriu ca el”, notează Costache Olăreanu în jurnalul din **Ucenie...** — p. 128 —, în timp ce același personaj din **Ficțiune...** declară fără ocol: „eu vreau să descriu caractere” — p. 153), pentru creionarea „în puține cuvinte” a unei întregi portretistici morale, de cele mai multe ori cu subtext parodic. Ceea ce fără simț al umorului nici că s-ar putea, așa incit e neapărat necesar să constatăm și această calitate a prozatorului („Am și umor !”, continuă în oglindă personajul cu pricina — idem, p. 157 —, semn că, da, are !). Vocației comice i se datorează hazul teribil al „miniaturilor” sale, construite fie prin caricaturizare directă, fie — după un debut grav — prin devierea bruscă în absurdul „sec”, în derizoriu ori burlesc, nu o dată cu efecte de un umor nebun, din cele care te fac să te trezești rîzînd în timp ce citești... E — de altfel — cit se poate de firesc că printre afinitățile declarate ale prozatorului se numără și citiva maeștri al conciziei ironice și comic-absurde: Caragiale, Swift, Urmuz (iață lista completă, în care toate numele își au relevanța lor vizavi de scrisul lui Costache Olăreanu: „Creangă, Cervantes, Caragiale și Swift, Montaigne, Camil Petrescu și, nu în ultimul rînd, Urmuz” — într-un interviu acordat Taniei Radu, în **Flacăra** nr. 26/1987, p. 15).

CU aceste trăsături, s-ar zice că ne aflăm în spațiul unei mai vechi formule a prozel europene, combinație de atitudine tipologic-clasică și de rafinament stilistic de speță manieristă. Costache Olăreanu pare — astfel — prozator român cel mai apropiat de Jules Renard (de care, deși îl citează admirativ, ceilalți „tirgovișteni” se despart în punctele esențiale ale demersului lor). „Marea artă”, nota francezul, „nu e să te înhami la cine știe ce operă de mari proporții, cum ar fi, de pildă, fabricarea unui roman, în care tot spiritul trebuie să se supună cerințelor unui subiect absorbant și pe care și l-a impus; marea artă e să scrii, în salturi mici, despre o sută de subiecte, care-ți răsar pe neașteptate, să fărîmîtezi, ca să spun așa,

gîndirca. În felul acesta, nimic-nu-l forțat. Totul are farmecul spontaneității, farmecul a tot ce e firesc. Nu provoci tu: aștepti.” (din fragmentele de jurnal antologate în **Scrieri alese**, E.L.U., 1967, p. 370). „Fărîmîte” par și paginile lui Costache Olăreanu, „miniaturistul” (par-tea a doua din **Ucenie...**, **Portrete și alte scrieri**, rimează foarte bine cu **Povestirile din natură** ale lui Renard). Și totuși, schița, portretul, „miniatura” sint și nu sint pînă la urmă definitorii pentru maniera prozei sale. E locul să mă opresc puțin asupra felului în care Costache Olăreanu a tratat alternativa proză scurtă/roman. Pînă la un punct, adică pînă la a șasea carte, el a pendulat fără „favoritisme” între cele două posibilități: **Vedere...**, **Ucenie...** și **Fals manual...** au cuprins proze scurte, „fărîmîte”, iar celelalte au fost, cum aveau să fie și restul pînă la nouă, „romane”. Cu ghilimele, căci nici unul din titlurile seriei deschise de **Confesiuni paralele** nu respectă, fie și în variantă miniaturală, tradiționala regulă a cursivității românești. Dimpotrivă, sint toate digresive, „fărîmîte” și ele, transformate în colecții de bruioane, portrete, însemnări. Cu vorbele personajului-alter ego din **Ficțiune...**, din calitățile mai înainte enumerate rezultă „schite lucrate, să zicem, cu finețe, dar fără suflu românesc” (p. 158)). Idee susținută și mai înainte în carte, acolo unde același se gîndise la incapacitatea sa de a construi „un subiect solid, verosimil” (p. 129), la felul cum scrie „prozele lui ușoare, acele jocuri aeriene”, incit „se socotea, mai degrabă, un poet, liber de constringeri” (p. 133). Așa este — desigur — și autorul acestui autor fictiv, dar... Dacă n-ar apărea nici un „dar”, lucrurile ar fi limpede. Însă faptul că personajul nu acceptă — pe de altă parte — transformarea romanului într-un joc de artificii ar trebui să ne pună pe gînduri: „Prea a devenit romanul un maidan în care arunci ce vrei și ce nu vrei. Nu mai există nici un fel de reguli. La minima condiție pentru un romancier: să știe să povestească, e socotită ca ceva de rușine.” (p. 134).

Cum rămîne — atunci — cu „fărîmîțarea”? Nu cumva există niște reguli de coerență mai adînci, capabile să refacă vechia omogenitate a genului? Deocamdată, să observ că — de fapt — așa-zisele culegeri de „schite” sint unitare, că își au la rîndu-le coerența (pe un fir evocator în **Vedere...**, pe altul fantezist-monografic în **Fals manual...**) și că cele nouă cărți se regăsesc în formula comună a unui sol de „romanesc” al acumulării de „miniaturi” consangvine. Mai mult decit atât: dacă privim bine, vom constata — și cu asta mă apropiu de chestiunea sensului global al operei — că există o regulă de „consangvinitate” căreia i se supune în întregime proza lui Costache Olăreanu, dincolo de împărțirile în volume, că „schitele” și „romanele” comunică între ele și compun un flux unitar: se anunță și se comentează unele pe altele, duc mai departe fire abandonate în cărțile precedente, preiau de acolo personaje, fapte, detalii și chiar formulări efective, incit, dacă le citești în bloc, ai senzația stranie a unei migrații generalizate. Iată: în niște note de jurnal din **Vedere...** (p. 73) apare titlul unei proze din **Fals manual...** (**Ocolul Bucureștiului în 15 ore**), ca și acela al unui proiect de proză încă nematerializat (**Lupul și Chitanța**!), dar anunțat și în **Ucenie...** (p. 8), în **Ficțiune...**, unde e atribuit personajului-romancier (p. 94), și în **Cvintetul...**

(p. 140); volumele de versuri **Turpitudini**, **Caietul albastru** și **Secolul sirenelor** (manuscrite !) îl aparțin și autorului (cf. **Ucenie...**, p. 5), și protagonistului din **Dragoste...** (p. 21, 184), ambii publicînd în 1949 recenzii (aceleași !) în **Contemporanul** cf. p. 78 și, respectiv 188, 192—3, unde totul e prelucrat umoristic); adresa din București a personajului din **Confesiuni...** e aceeași cu a celui din **Dragoste...** (Str. Vulturii nr. 18 — cf. p. 109, respectiv p. 184); prozatorul din **Ficțiune...** lucrează la un roman intitulat (titlu imprumutat de la un amic !) tocmai **Dragoste cu vorbe și copaci** (p. 42, 68—9); un întreg episod din **Confesiuni...** (p. 185—91) e reluat cu mici modificări în **Dragoste...** (p. 152—6); portretul unei Mona din **Ucenie...** (p. 83) devine fișa personajului Ioana Manoliu în **Ficțiune...** (p. 13); în **Cvintetul...** sint pomenite cărțile de dinainte și e notată (la p. 139) o idee care va face subiectul din **Avionul...**; **Cu cărțile...** reia în primele două capitole un text din **Fals manual...** (**Sancho Panza al doilea**); și așa mai departe, într-o abundență de interfe-rențe pe care n-aș putea-o inventaria decit pe multe pagini.

PENTRU a trage o concluzie, mai e necesar un singur lucru, și anume să identificăm sursa acestei „consangvinități”. Datele comune se distribuie pe diverse paliere ale ficțiunii prozel, însă esențial e să observăm că provin toate dintr-un strat bazal format din paginile — autentice, verificabile documentar — ale jurnalelor risipite în **Vedere...**, în **Ucenie...** și în **Cvintetul...** Cu alte cuvinte, Costache Olăreanu nu face în cărțile sale altceva decit să-și rescrie continuu biografia, travestind-o ici (dar transparent !), deformînd-o colo în oglinzile jocurilor parodice, traducînd-o în miniaturism, caracterologie și umor, dar revenînd mereu la adevărul ei, dintr-o nevoie de confesiune tot atît de puternică pe cit de discret disimulată (auto)ironic. Între „tirgovișteni” — putem spune acum — el este cel mai autobiografic (jurnalele colegilor săi jucînd alte roluri în cadrul altor proiecte creatoare), sau — mai exact — este cel care a făcut din „autobiografism” sensul ultim și amplu al operei sale. „Mesajul” cel coerent acesta este: cele nouă cărți compun laolaltă un autopoportret și lasă să se străvădă dincolo de suprafața paginii un temperament și o existență, cu sensibilitatea, delicatetea, profunzimea, obsesiile și angosaele care îl — și o definesc, o ființă năstrușnică pe de o parte, cu belșug de simț al umorului, dar și, pe de alta, melancolică (**Cvintetul melancoliei...**), gravă, tensionată „Nu scriu jurnal decit timizii. Vanitosii scriu ori memorii, ori telegrame”, spune o însemnare amuzantă din **Ucenie...** (p. 63), din care merită să decupăm prima propoziție și să o luăm în serios. Cu ea și cu alte chei de lectură, care lăsate la vedere, care ascunse de autor cu grijă, se cuvine să ne reîntoarcem asupra celor nouă cărți și să cercetăm mai cu atenție cit e în ele umor sau eleganță stilistică și cit mărturisirea dramatică a ceea ce se numește — cu o expresie, vai !, cam uzată — „adevăr de viață”...

Ion Bogdan Lefter

privește pe **ajutori** — **ajutoare**, **componenți** — **componente**, **exponenți** — **exponente**, s-au impus ambele forme, în mod obiectiv, intrucit denumesc persoane de sex (și deci de gen) diferit.

S-au impus pluralele masculine **acizi**, **atomi**, **compuși**, **hexametri**, **poli** și cele neutre terminate în -e (**caiere**, **contacte**, **nuclee**, **produse**, **robinete**, **secole**, **torente**, **versante**) sau în -uri (**bolduri**, **limanuri**, **suporturi**), dar se mai aud, încă, formele **nuclei**, **suportî**, **torenți**, **versanți**. O situație aparte o prezintă **burduf** și **crystal**. La primul, au dispărut ambele forme de plural de acum cincizeci de ani, înlocuite fiind cu forma de neutru **burdufuri**, iar la **crystal**, din cele două forme de plural diferențiate semantic, **crystalii** a fost înlocuită cu neutrul **crystaluri**.

ÎN ceea ce privește numărul substantivelor, Iorgu Iordan atrăgea atenția asupra unei tendințe foarte puternice a numelor feminine și neutre, „cu deosebire însă cele dintii”, „care, dacă nu se oprește, — și eu nu văd ce-ar putea interveni s-o oprească —, va duce, cu vremea, la un aspect al flexiunii nominale mult diferit de cel tradițional” (p. 60). Era vorba de „predilecția femininelor pentru desinența -i (specifică masculinelor) în dauna lui -e (desinență spe-

cific feminină din capul locului și pînă în momentul de față)”.

Fenomenul era explicat prin aceea că „semivocala i provoacă modificarea temei într-o măsură mult mai mare decit e”, permițînd deosebirea mai puternică a pluralului de singular.

Cum se prezintă situația (în cazul exemplelor date de autor) acum, după o jumătate de secol de la evidențierea tendinței respective? Din cele peste 70 de substantive cite conține lista întocmită de Iorgu Iordan, cele 15 care s-au impus cu desinență -i în limba literară (**balalaici**, **coli**, **comenzî**, **feși**, **foci**, **lotel**, **panglici**, **preliminări**, **reguli**, **sudălmî**, **tălănel**, **tehnici**, **tulpini**, **tinzi** și **tărănci**) confirmă viabilitatea actuală a tendinței. De remarcat că, pe de o parte, uzul literar al limbii a acceptat desinența -i la pluralul unor substantive feminine mai puțin vechi (**balalaică**, **coală**, **comandă**, **fașă**, **focă**, **preliminare**, **regulă**, **tehnică**) și care nu au o circulație prea mare în vorbirea populară, dar respinge, pe de altă parte, manifestînd un conservatorism poate exagerat, nume mai vechi și cu o circulație mai mare în uzul comun popular, cum ar fi: **cirji**, **coperți**, **crătiți**, **găluști**, **hăini**, **pălmî**, **pluți**, **trăiști**, **uliți** etc.

Ștefan Badea

Cartea
străină

„Cîntecul stepei, cîntecul munților”

INSPIRATĂ inițiativa editurii „Albatros” de a retipări, adunate acum într-un singur volum, patru din povestirile ample ale lui Cinghiz Aitmatov, sub titlul, inspirat și el, **Cîntecul stepei, cîntecul munților**. Cele patru povestiri sînt: **Geamilia**, **Ploșorul meu cu băsmăluță roșie**, **Vaporul alb**, **Cocorii timpurii** iar versiunea românească aparține excelentului, demnului de toată încrederea și lauda Nicolae Iliescu, traducătorul mai de curînd și al lui Bahtin și Okudjava. Păcat doar că ediția, cu excepția locului și a datei scrierii ultimei dintre povestirile citate mai sus („Satul Baitik, Mai 1975”), nu mai conține, fiind de o ariditate supărătoare în această privință, nici o altă informație, nici măcar anul nașterii prozatorului care — s-o spunem noi — în decembrie 1988 a împlinit vîrsta de 60 de ani.

Cîntecul stepei: al stepei înalte de pe podișul Pamir, **Cîntecul munților**: al munților Tian-Shan, de la granița cu China. Și, desigur, nu mai puțin al lacului, al marelui lac Issik-Kul, evocat mereu în povestiri, un adevărat personaj (zeu tutelar) al acestora. Titlul volumului Aitmatov publicat de „Albatros” scoate din capul locului în prim plan talentul de creator de lume al scriitorului. Patria sa, Kirghizia, cu stepele, munții, defileurile, pădurile, riurile și lacul ei mare cit o mare, se naște, am putea zice, a doua oară în proza lui Aitmatov. Natura colegește aici prin frumusețe și măreție, printr-o prospețime matinală, de geneză. Și cu ce eficientă sobrietate, cu ce simplitate atotcuprinzătoare o evocă autorul: „Era pe la amiază. O zi caldă care prevestea primăvara. Nici iarnă, nici primăvară. Domnea în toate o pace netulburată și totul în jur era pur și nemărginit. Ici-colo, pe manta zăpezilor subțiate, se zăreau, zdrențuite, petice negre de pămînt. Departe, în văzduhul străveziu, strălucea albeața orbitoare a giganților stîncos acoperiți de omăt. Cît de mare era de jur împrejur pămîntul și ce multe griji avea omul pe acest pămînt!” Sînt locuri create parcă anume ca în ele să înflorească poveștile de dragoste cele mai frumoase și să se nască oamenii cei mai frumoși. Dragostea dintre Geamilia și Daniar e de neconceput în afara acelor fantastice drumuri zilnice cu căruța prin stepă, prin stepa colosală pe care bărbatul stingaci, tăcut, vesnic închis în sine o umple dintr-o dată cu cîntecul său colosal (Daniar o cucerește pe Geamilia cîntînd). După cum dragostea dintre adolescentul Sultanmurat și fosta lui colegă de clasă Mirzagul face corp comun cu munții ce parcă o ocrotesc și cu întreaga natură care se ocrește să treacă de la iarnă la primăvară (trecere pe care o vestesc „cocorii timpurii”). Geamilia, Daniar, Sultanmurat, Mirzagul, Asel, „ploșorul (...) cu băsmăluță roșie”, băiatul căreia aparține „vaporului alb” și visează să se transforme în peștișor sînt, am putea spune, adevărate creaturi adamice, curate și frumoase, neorihănite, neatinse de păcat (chiar dacă, din punct de vedere juridic Geamilia e o adulterină; dar ea se supune altor legi, mai drente și mai tari). Există în aceste povestiri un impresionant **cult al tatălui**: „Ce grozav e că există tată pe lume!”, gîndește Sultanmurat, fiul lui Bekhai cel dus departe, pe front. Vaporul alb este atestat cu alita încordare deoarece ne el lucrează, ca marinar, tatăl micului erou, un tată de fapt nedemn, care și-a părsit conștiința rămînînd însă pentru acesta, în continuare, Tatăl. Vestea morții în război a lui Satarikul, tatăl lui Anatol, rivalul lui Sultanmurat, umple alul de bocetele bărbătești ale tinerilor gîhiti:

„În cliba aceea, în clipa durerii comune, Satarikul, tatăl lui Anatol, era cu adevărat tatăl lor bun și cu adevărat, în cliba aceea, era brav și slăvit, fiindcă măreția fiecărui om se face cunoscută cînd apropiat lui doar atunci cînd el nu mai este printre cei vii... Așa a fost mercu și așa o să fie...”

Două din cele patru povestiri ale volumului se petrec în timpul războiului. Deși urgia lui de foc rămîne departe, el se face simțit clipă de clipă. Din cauza lui, griul trebuie transportat cu orice

preț la baza de recepționare (Geamilia) iar elevi de 15—16 ani sînt nevoiți să abandoneze școala pentru a se transforma în plugari de elită, a forma „desantul din Aksai” (**Cocorii timpurii**). Pe cantonierul Baitemir, întors nevătămat de pe front, lovitura de grație îl aștepta acasă: o avalanșă îi distrusese gospodăria, ucigîndu-i pe toți al său, soție și copii. Între tragicul accident și război nu pare să existe nici o legătură, și totuși... Oare nu cumva ecoul îndepărtatelor bubuituri de tun au declanșat avalanșa? Daniar a fost un copil orfan nevoit să-și părăsească pentru un timp satul. Băiatul din **Vaporul alb** este un „orfan” cu părinții în viață, ruși nu numai unul de altul, ci și de copilul lor. Lui Ilias, eroul din **Ploșorul...**, pasărea fericirii, pe care reușise ca printr-o minune s-o prindă, îi scapă din mînă într-un chio de neînțeles, absurd. În această povestire cu soferi de cursă lungă și probleme tehnice de resort (disputa în jurul camioanelor cu sau fără remorcă), foarte aproape, dar știind totuși s-o evite în ultima clipă, de schema individualistului repudiat de colectivul din care face parte, intervin, în puritatea lor antică, am spune, fatalitatea, hybrisul. Dragostea lui Ilias pentru Asel, tocmai de ci numită „ploșorul meu cu băsmăluță roșie”, și pentru copilul lor, Samat, e lovită, orbită parcă de un blestem, de o piață rea. Izvorînd dintr-un sentiment de mîndrie rănită, din orgoliu, un sir de întîmplări înălțate precipitat îl face pe eroul căruia parcă cineva i-a luat mîinile să plardă totul: „Trăiam în bună înțelegere, ne iubeam, apoi mi s-a întîmplat nenorocirea...”

După cum se poate vedea, lumea lui Aitmatov, nemărginit de frumoasă, nu este perfectă. Nu lipsesc din ea nici micii, nici marii ticăloși. Geantai (din **Ploșorul...**) reprezintă prima categorie. Orozkul (din **Vaporul alb**) pe cea de a doua. Despot al familiei, maltratîndu-și și alungîndu-și soția steapă și umilindu-și socrul, pe bătrînul Momun, bu-nicul băiatului, al micului erou, brigadierul-șef Orozkul, cărnos, vesnic îmbuibat, vesnic nemulțumit e un personaj perfect realist și în același timp **capcănul** povestirii. „E bine totuși că unul ca el e aici în munți, în pădure, și nu prea are cui să poruncească... ia, o mînă de oameni acolo...” gîndește despre gînerile său Momun. Ca o incununare a răutăților lui, Orozkul pune la cale uciderea unui maral (specie locală de cerbi). Convins, cu capul său plin de legendele bunicului, că a fost răpusă însăși Maica Cerboica cea Cornută, strămoașa neamului lor, băiatul nu va putea supraviețui sacrilegiului. Scena în care, sub privirile îngrozite ale copilului, Orozkul, înarmat cu un topor și beat, izbește din răsputeri în capul de maral, ca să-l rețeze coarnele este cutremurătoare: „Băiatul tresărea și, la fiecare lovitură, se trăgea înapoi, dar nu se putea hotărî să plece. Ca într-un vis urît, tîntuit locului de o forță înfricoșătoare nestînută, băiatul stătea și se mira că ochiul stîncos și nemîșcat al Maicii Cerboica cea Cornută nu se ferește de topor. Nu clipește și nici nu se miște de groază. Căpătina era de mult tăvălită prin praf și prin noroi, dar ochiul rămăsese curat și părea că tot mai privește lumea cu uimirea mută, incremenită în care îl găsisse moartea”. Cam așa ar trebui să arate sfîrșitul luptei dintre Bine și Rău, dacă Răul ar birui! Din aceeași categorie cu Orozkul fac parte și hoții de cai din **Cocorii timpurii**. Pornit în urmărire lor, Sultanmurat își pierde calul, ucis de un glonte, și mirosul de singe atrage lăcomia unui lup. Lupul acesta, care apare din beznă chiar în ultima pagină a volumului de care ne ocupăm, reprezintă, am zice, bilanțul, înfrunghirea a tot ce este rău în frumoasa lume creată de Aitmatov. Sultanmurat se pregătește să-l înfrunte. Lupta dintre Bine și Rău e gata să reînceapă. Avantajul, de data aceasta, pare a fi de partea Bineului. Firește, personajele negative nu sînt pedepsite prompt de autor. Hoții de cai izbutesc să scape, Orozkul, probabil, rămîne în continuare stăpînul necontestat al micii sale colonii de supuși. Și totuși, de o pedepsă ele au parte, constînd în neputința lor funciară de a simți și înțelege **bucuria**. Unul din hoții de cai, pîndindu-l, cu arma la ochi, pe tinerii plugari mobilizați în spatele frontului, aproape încă niște copii, care, iată, abandonîndu-și plugurile aleargă pe întrecute să vadă de aproape cocorii de se lăsaseră pentru odihnă la pămînt, rămîne profund nedumerit: „Îl apucă cluda. Aleargă și rid! Aleargă și rid! Ce bucurie o mai fi și asta? Dacă ar trage trei focuri, ar întepeni pe loc, nici măcar n-ar tresări. Aleargă și rid! Te-ntrebi de ce? Aleargă și rid...”

Volumul oferit de editura „Albatros” ne întărește în ideea că dacă există popoare mici, nu există în schimb culturi, literaturi mici. Kirghizii (3,3 mil. locuitori după recensămîntul din 1975) au dat lumii un poem epic de valoare lui **Manas** și acum, în secolul XX, un scriitor de talie universală cum neîndoios este Cinghiz Aitmatov.

Valeriu Cristea

Din lirica franceză contemporană

Jean-Paul MESTAS

■ Jean-Paul Mestas, născut în 1925, este unul dintre marii prieteni ai culturii române. Poet în primul rînd și mai presus de toate — el își dedică viața nu numai scrisului propriu, ci și, cu o rară energie și generozitate, cunoașterii poeziei lumii de către cititorii de limbă franceză. Circulații poeziei peste granițe și continente. Fraternității poetice într-o vreme care tînde să deprecieze această formă superioară de existență a oricărei limbi. Jean-Paul Mestas, poet și ambasador al poeziei, filolog, publicist, secretar al Societății Oamenilor de Litere și al IEN-clubului francez, secretar general al asociației literare Arts et Jalons — care publică revista „Jalons” — este totodată autorul unor traduceri franceze din Eminescu, Goga, Minulescu, a ținut în Franța o serie de cursuri și conferințe privind poezia românească; a făcut emisiuni radiofonice și spectacole de poezie la care contribuția română a fost mereu pusă în valoare.

Poetul francez rostește „din sursa duratei”, „din inima lucrurilor”, din punctul unde „fluviul se varsă în mare”, dezvoltînd neobișnuitele energii. El nu violentează ordinea lucrurilor, suprapunînd sensuri prefabricate:

Unui artist

lui George Ivașcu

Nu, el nu voia să moară.
Vintul mugea. Oroarea
electrica perii. Spaimea
ieșise parcă
dintr-un seism lunar.

Un refren, un verset
eșuău în vocea sa.
Cineva trîntea porți.

Rănită, inima
lua mularul cheilor. Contraltă
strălucea în pantoful ei de satin.

El odihnea. Marea
ii aducea anotimpul verii

Mă întreb vîzînd

Drumurile noastre sînt îndepărtate
s-a spus, mi s-a spus.
Mă întreb și eu vîzînd
moartea cum sare într-un picior
în cimitirul unde oamenii
poartă cite un splendid iris pe pîntec
iar alții, o mîerlă gînditoare
ieșînd, parcă, din timp

Cireșii sînt

din singele meu...

În tine, eu nu mai am decît gesturi
armonizate cu scalpul primăverii.
Cireșii sînt din singele meu,
precum și cuvintele — desfid pe acela
care pretinde că le-a descoperit
originea.

Arta de a fi are ca limită
buzele copilului
de care nu m-am putut înstrăina.

Ca să-mi vindec genunchii,
vedeți,
eu invoc gheara unui zeu
surizător între pietre de silex

Acum

Între în tablou
salvează-ți sufletul
uită
ceea ce pot face roșul, albastrul
sub tușa umorilor tale

Eu care nu eram nimeni
încap în sfîrșit în această poveste
străbătînd miinile tale.

Florile-au absorbit plictisul
în vaza unde le-ai pus.

Petala cea mai obișnuită
poate fi aberație

„trebuie să țințești mai sus / imensi-
tatea, înfîntul / cu ambiția de a insta-
la / o idee fixă pe lună...” spune el
atît de ironic. Spirit cultural și de o
rafinată sensibilitate, poetul ne pro-
pune un univers al contiguității din-
tre om și lume, dintre timpuri, un
univers al simetriilor unde se desfășoară
o mișcare reflexivă, o cădere
spre interior, presupunînd adesea des-
chiderea spre orizonturi simpatetice,
pline de analogii. Remarcabilă apare
la Jean-Paul Mestas preocuparea față
de jocul repetabilității, al perenității
nuanțate. Cuvintele sale, rostind des-
pre trecute impresii și nostalgii, își
mută sensurile pe o fină balanță către
un mișcă difuz. Există în poezia lui
Jean-Paul Mestas și reverul privind
repetabilitatea consolatoare a lucruri-
lor: în poemele despre război și violență,
de exemplu, poetul devine sarcastic —
față cu „zeii interșanzabili” și „mon-
ștrii recidiviști”. În ochii larg deschși
ai poetului se refractă și se cumpănesc
într-o clipă prezentă, fluidă, lumi
vaste, îndepărtate.

În volumul **Pămîntul e plin de
zdrențe**, publicat în primăvara anului
trecut, J.-P. Mestas dedică prima poe-
zie lui George Ivașcu: stranie premo-
niție, dureroasă luminositate în cele
13 versuri ale acestui poem...

Încotro ne duce poezia...

Am înțeles noi bine
încotro ne duce poezia
cu pipa în mînă.
Tu nu te amesteca niciodată.
Nu șterge nimic.
Cocoșul va cînta mai des
decît îți închipui
și — mai mult —
ascultă apa curgînd
ascultă copacul,
lasă vîntul să treacă
pe căile lui.

Șomer

Lăsați-l să doarmă
spuneau,
omul acesta nu-i decît o umbră

Vedeai ca aievea umbră,
o cîntăreai,
o imaginați
cu pumnalul în inimă
paharul în feastă

—
Nu vom pași niciodată
pe luna aceasta
o tu confidat al
iubirilor mele sfîrșite.
Ci vom dormi, de pîtră

și de-ar fi să vorbim ca fîrele
în sfîrșit
despre ce am vorbi ?

Prin forța

convîngerii

Avem cuvîntul
și-l vom păstra,
afirmă ei.

Ascultau. Se mirau.
Simțeau în gîtlej trenuri întregi
sau vapoare.

Micul popor era
un mare popor mut.

Cei care nu-l iubeau
stăteau cu urechile astupate.

Retezați firul...

Oamenii pe care i-ai cunoscut
pe care nu i-ai mai recunoaște
în picioare, prin iederi-sarcofage,
vieți atît de lirice acum.
Hai, retezați firul,
tăiați încheierea.
E ora sorilor exotici,
a gramineelor fără origine,
un fel de joc de copil.

Prezentare și traduceri de
Ioana Ieronim

Cinghiz Aitmatov, **Cîntecul stepei,
cîntecul munților**, Ed. Albatros.

Jean STAROBINSKI

Emblemele rațiunii

■ **APĂRUTĂ** în 1973 și retipărită în 1979 și 1989, culegerea de eseuri a lui Jean Starobinski 1789. Les emblèmes de la raison (Paris, ed. Flammarion) readuce în discuție problema raportului dintre fenomenul artistic și ambianța socio-culturală în care ia naștere: chestiune complexă, în abordarea căreia cunoscutul critic genevez intervine, împotriva interpretărilor mecanic-deterministe, cu o pondere și un simț al nuanțelor caracteristice întregului său scris. Autorul Relației critice fusese deja atent la „ceea ce, în operă, în mod implicit sau explicit, pozitiv sau negativ, se raportează la universul exterior operei”, însă ținuse să adauge că foarte adesea opera nu oferă doar „rezumatul simbolic al legii colective a momentului și mediului cultural în sinul cărora a fost produsă”, ci se înscrie și în replică la trecutul sau prezentul său.

Alegerea Revoluției franceze drept reper istoric major într-o asemenea confruntare îi permite lui Jean Starobinski să identifice, prin incursiuni semnificative în universul artistic contemporan cu marile răsturnări revoluționare, natura răsfringerilor acestora în imaginarul colectiv și în sistemul de semne care-l exprimă, să evidențieze acea „valoare de indiciu” a raportării artei la eveniment. „Indiciile” sunt căutate urmind o curbă ce duce de la semnele premonitorii ale prefacerilor revoluționare către apogeul acestora și sfârșește dincolo de eveniment. Cu să le descopere, criticul realizează o secțiune în mai multe spații ale creației, de la pictură și sculptură la arhitectură și muzică, la confluența dintre traiectoria evolutivă specifică acestor arte și dinamica socială. Selec-

tează, pentru aceasta, câteva opere semnificative ca expresie a „lumii pe sfîrșite” a aristocraticului rococo (la pictorii venețieni Guardi și Tiepolo, în operele lui Mozart anterioare Flautului fermecat), analizează apoi limbajul simbolic ce se coagulează sub semnul „mitului solar al Revoluției” (în proiectele „cetății geometrice”, în pictura unor J.-L. David sau H. Füssli, în neoclasicismul promovat în estetică de Winkelmann și în sculptură de Canova), are în vedere, în sfîrșit, căutarea unui nou echilibru care este adeseori descoperit ca precar, lăsînd calea deschisă unor noi tensiuni ale spiritului (la W. Blake, Goya sau în Flautul fermecat de Mozart).

Rezultatul e o „lectură imaginară a momentului istoric”, o imagine articulată mitic („această istorie simbolică se lasă descifrată ca fiind gloria și tribulația luminii” — se notează într-un loc); moment de ruptură radicală și moment inaugural, angajînd așadar tiparele unei eschatologii, cu necesara distrugere haotizantă a lumii vechi, și ale unei geneze, Revoluția se oferă generos ca spațiu al „emblemelor”. Cartea lui Jean Starobinski demonstrează însă încă o dată că între evenimentul social-istoric și faptul artistic luminaresc reciproc: dacă acesta din urmă nu poate rămîne indiferent față de cel dintîi, nici istoria nu se poate izola de lumea imaginarului. Generat, întreținut, transformat de istorie, mitul este la rîndul său o sursă de energii cu ecouri profunde în aria transformărilor sociale.

Cele două secvențe propuse mai jos în traducere (paginile introductive ale volumului și cele dedicate „mitului solar al Revoluției”) sint, în acest sens, dintre cele mai edificatoare.

1789

ANUL 1789 este o linie despărțitoare în istoria politică a Europei. Trasează o oare o frontieră și în viața stilurilor? La prima vedere, nu se poate situa aici nici un eveniment major din istoria artei, nici o apariție semnificativă. „Întoarcerea la antic” precede Revoluția, gustul neoclasic s-a afirmat, și s-a răspîndit pe larg mai apoi, de pe la 1750. Formele pe care Revoluția le va pune în slujba ei sint inventate încă înainte de 1789. Ce se poate menționa la activul său? Accentuarea pătimașă, în anul curentului neoclasic, a tendințelor romane și republicane, în detrimentul elementelor alexandrine; uriașă răspîndire a unei imagerii de propagandă și de contrapropagandă; punerea în scenă a unui ceremonial al sărbătorii publice. La prima vedere, bilanțul pare dezamăgitor. Cu atît mai dezamăgitor cu cît trebuie întocmit și un pasiv; anii fierbinți ai Revoluției îi obligă la o inactivitate aproape completă pe artiștii tributari comenzilor aristocrației și claselor bogate; arhitecții, portrețiștii, creatorii de mobilier, bijutierii vor trăi vremuri grele. Față de cei cîțiva care se raliază Revoluției și devin artiștii ei oficiali, precum Louis David, sint foarte numeroși cei ce se vîd constrînși să supraviețuiască practicînd artele minore (vignete, gravuri etc.). Unii dintre ei, mai strîns legați de nobilime, chiar emigrează, începînd cu 1789, și nu sint înlocuiți imediat. Artă este fără îndoială mai aptă să exprime stările de civilizație decît momentele de ruptură violentă. Știm acest lucru și din exemple mai recente: revoluțiile nu-și inventează imediat limbajul artistic ce corespunde noii ordini politice. Ne servim încă multă vreme de niște forme moștenite, chiar atunci cînd dorim să proclamăm căderea lumii vechi.

A vorbi despre 1789 înseamnă a observa ivirea Revoluției și nu efectele ei pe termen lung. Înseamnă a încerca să o înțelegem în timpul apariției sale, în vecinătatea cauzelor ei apropiate, a simptomelor, a semnelor sale vestitoare. Majoritatea operelor de artă care ies la lumină în 1789 nu pot fi privite drept consecințe ale faptului revoluționar. În Franța și în afara Franței, anumite edificii, tablouri, opere muzicale au fost terminate în momentul în care răscoala zguduia Parisul și cînd monarhia franceză se clătina. Concepte înainte de eveniment, susținute de o intenție de lungă respirație ce nu datora nimic febrei acelor zile arzătoare, aceste opere par a ne invita să le interpretăm independent de contextul oferit lor de istorie. O asemenea coincidență nu permite invocarea unei simple derivări de la cauză la efect.

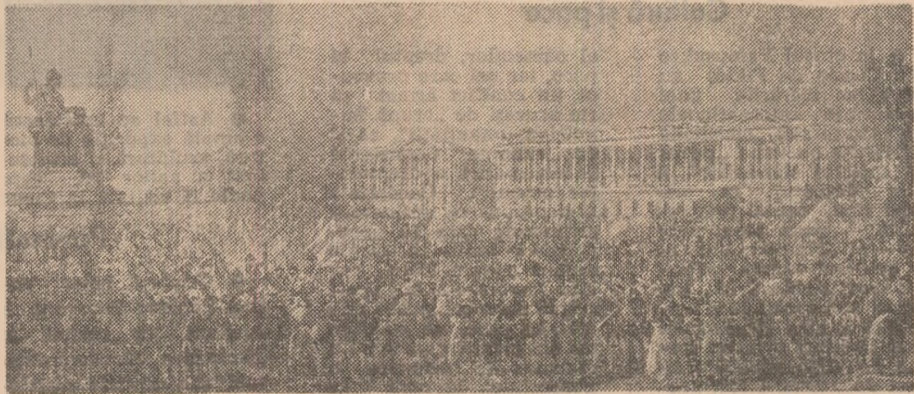
Însă pura coincidență nu e, aici, lipsită de semnificație. Revoluția purcede ea însăși dintr-o gîndire și dintr-un climat

moral care-i premerge: ea este ivirea lor la suprafață, sub cerul liber. Istoria anului 1789, sancțiune vehementă a unei transformări sociale pregătite și în parte săvîrșite de multă vreme, desfășoară o serie de evenimente spectaculare, înlînțuite precum scenele unei tragedii, luminate de o rază de rară intensitate: mai mult decît pentru oricare alt moment al istoriei, avem impresia că ni se oferă un text, marcat de un stil analog cu cel al unei opere premeditate. Încă din perioada revoluționară, n-au lipsit comentariile pentru care 1789 era o pagină scrisă de mîna lui Dumnezeu sau de aceea a poporului... Devine îndreptățită, chiar indispensabilă, confruntarea dintre stilul evenimentului revoluționar și cel al operelor de artă apărute în aceeași epocă. În absența unei legături cauzale directe, să cercetăm sensul ivit din conjunctură. Artă și evenimentul se luminează reciproc; ele au o valoare de indiciu unul în raport cu celălalt, chiar atunci cînd în loc să se confirme, se contrazică.

În această apropiere dintre operele de artă și eveniment, partea preponderentă îi revine evenimentului. Atît de vie e lumina răspîndită de Revoluție, încît nu există eveniment contemporan pe care să nu-l lumineze. Fie că-i acordă atenție, fie că o ignoră, că o aprobă ori că o condamnă, artiștii din 1789 sint contemporanii Revoluției. Nimic nu poate face ca ei să nu fie situați în raport cu ea: într-un anume fel, ea este cea care-i judecă. Ea impune un criteriu universal, care dă măsura a ceea ce este modern sau învechit. Ea promovează, pune la încercare o nouă normă a legăturii sociale, față de care operele de artă nu pot evita să capete o valoare de incuviințare sau de refuz.

Mitul solar al Revoluției

METAFORELE luminii biruind întunericul, ale vieții renăscînd din sinul morții, ale lumii readuse la începuturile ei, sint imagini care se impun pretutîndeni în preajma lui 1789. Metafore simple, antiteze fără vîrstă, încărcate de valoare religioasă vreme de secole, dar la care epoca pare că vrea să consimtă cu o predilecție pătimașă. Întrucît rînduiala veche luase, printr-o reducție simbolică, înfățișarea unui nor întunecat, a unui flagel cosmic, lupta împotriva acesteia își putea oferi drept obiectiv, conform aceluiași limbaj simbolic, izbucnirea luminii. Atunci cînd evidența rațiunii și a sentimentului capătă putere de lege strălucitoare, orice relație de autoritate și de supunere ce nu se întemeiază pe această bază e condamnată să nu mai fie decît întuneric. Recitînd textele din 1789, s-ar putea închea

Sărbătoarea Unității în Piața Revoluției la 10 august 1793 (Litografie)

fără greutate, în jurul unor circumstanțe destul de diverse, o imagine apolinică, repetată la nesfîrșit: „Toate dorințele națiunii se întorceau atunci către Dl. Necker, așa cum sint așteptate razele soarelui după o lungă și dezastruoasă furtună”. Este imaginea pe care poeziile o vor relua și varia pe întrecute pentru a cînta cucerirea Bastiliei. Alfieri, Klopstock, Blake se vor voi martorii unei marelui aurore:

„Dar temnițele se înfloară și se cutremură: întemnițații își înalță ochii și încearcă să strige; ei ascultă, rid în lăgubra lor hrubă; apoi tac, și o lumină trece de jur-împrejurul donjoanelor întunecoase. Căci deputații Stării a treia se intrunesc în Sala Națiunii; asemeni unor duhuri de flacără în porticele splendide ale soarelui, gata să semene frumusețe în hăul pustiu și înfometat, ei își răspîndesc lumina asupra cetății neliniștite. Toți copiii nou-născuți îi vîd cei dintîi; lacrimile li se șterg, și ei se cuibăresc la sinii mirosind a pămînt...” (Blake, *The french Revolution*, 1791).

Această proiecție mitică, atît de îndepărtată de adevărul strict al evenimentului, dă măsura unei zguduiri a imaginației care s-a propagat cu mult dincolo de Paris și de Franța. Francezii au fost convinși că, răsturnînd abuzurile și privilegiile, ruinînd masiva cetate a arbitrarului ce umbrea Parisul, reconciliindu-se în transparența bunăvoinței universale, ofereau lumii un focar de lumină, un centru solar. „Nimeni nu se îndoaia că ceea ce se pregătea privea soarta neamului omenesc”, va spune Tocqueville. Această convingere avea ecou și în străinătate. „Revoluția franceză privește, mi se pare, omenirea întreagă”, scrie Fichte în 1793.

Mitul solar al Revoluției este una dintre acele reprezentări colective al căror caracter general și imprecis are drept contrapondere o largă putere de răspîndire. Poate că el era perceput în 1789 cu o atît mai mare intensitate cu cît îngăduia să fie eludate, într-o beție momentană, problemele concrete ale organizării corpului social. El se situează la un nivel de conștiință care e deopotrivă cel al interpretării realului și cel al producerii unei noi realități. Este o lectură imaginară a momentului istoric, și este în același timp un act creator care contribuie la modificarea cursului evenimentelor. În această imagine mitică, atingem, sint convinși, un fapt central, un dat generator. Pornind de aici, e poate îngăduit să tratăm pe picior de egalitate un anumit număr de idei, de evenimente, de opere de artă, a căror înrudire devine recognoscibilă prin legătura fabuloasă ce le unește pe toate. Imaginea simplă a luminii triumfătoare și a originii este o imagine cheie.

SĂ încercăm să deslușim mai limpede natura mitului și mișcarea lui. Dacă e adevărat că descompunerea Vechiului Regim se lasă recunoscută în pasiunea sfîrșitului care-și poartă personajele emblematice (Don Juan, Valmont) spre autodistrugere, trebuie să ținem seama de o pasiune de semn invers și complementar: pasiunea începutului și a reînceperii. Poate că anumite conștiințe vor fi cunoscut în mod simultan ori succesiv aceste două pasiuni, sau vor fi dat aceleiași înclinații violente sensurile aparent contradictorii ale unei aboliri finale și ale unui elan întemeietor. Totul lasă într-adevăr să se presupună că o aceeași energie, că un același radicalism au putut fi întrebuințate în vederea morții și a învierii. Ceea ce pierd fără întoarcere lasă cîmp liber unui început. Ceea ce începe în chip strălucit se sprijină, în spatele său, pe un neant prealabil și pe un trecut încheiat. Joseph de Maistre, dușman al Revoluției, scrie: „Dacă Providența șterge, o face, fără îndoială, ca să scrie”. Fichte, partizan al Revoluției, exprimă aceeași interdependență a umbrei și luminii, dîndu-și „Heliopolis, anul de pe urmă al întunericului”. Discursul care salută ve-

nirea vremurilor noi (1793). Cu cît mai adînc era întunericul, cu atît mai luminos va fi Helios cînd va răsări.

Desigur, nu ne vom permite să facem confuzii: trebuie să deosebim, pe de o parte, înclinația irezistibilă a libertinajului aristocratic, care-și caută în plăcere și risipă propria nimicire, și, pe de altă parte, violența populară care se năpustește asupra unui dușman cu adevărat exterior. Energia distructivă se desfășoară în sensuri diametral opuse. Nimic comun nu aprobe, la prima vedere, veritigul ucigaș al celui destrăbălat, al personajelor lui Sade, de minia multimilor care, sub imperiul fricii și al nevoii, doboară simbolurile feudalității. Dacă privim totuși lucrurile mai îndeaproape, observăm o corespondență și o complementaritate, ce are înfățișarea unei răsturnări și a unei transmutații. Existența destrăbălatului e alcătuită dintr-o succesiune discontinuă de clipe strălucitoare despărțite de intervale sumbre: ea se afundă în cele din urmă în moarte. Conștiința revoltată vrea, în ce-o privește, să înceapă printr-un act rapid și decisiv de distrugere, după săvîrșirea căruia va străluci o lumină continuă. Semnele se inversează. Bogăția, de care libertinul are nevoie ca să-și reînnoiască plăcerile, are drept corelativ sărăcia poporului. Sumbra putere a nevoii, a foamei, a mizeriei, este deci umbra răspîndită de plăcerile exclusive ale privilegiaților. Tocmai pentru că se află în prada nelămuritului impuls al nevoii, cel sărac identifică în mod paradoxal existența strălucitoare a aristocratului cu întunecimea unui nor de furtună. Cine nu observă, din acest moment, o stranie convergență: mișcarea omului plăcerii care merge spre propria-i pierzanie înlînește elanul poporului înfometat ce se aruncă la asaltul citadelor detestate. La confluența în care se ciocnesc aceste două forțe, pulsează inima neagră a Revoluției, fermentează haosul ei fecund.

Ceea ce se ivește, după ce distrugerea a avut loc, este suprafața goală, orizontul liber. Lumea feudală, dînd dreptate diferenței, înălțase, în spațiul relațiilor umane, un întreg sistem de despărțiri de trepte, de prigoniri, simboluri ale unei deosebiri calitative și semne ale protecției acordate odinioară de suzeran vasalului său. Protecția dispăruse, însă inegalitatea condițiilor persista, cu tot ceea ce comporta ca jigniri și umilinte pentru clasele de jos. Rămneau așadar separațiile neîntemeiate, interdicțiile absurde, barierele ce nu aveau ca efect decît menținerea majorității oamenilor în afara posesiunii depline a drepturilor „naturale” legate de existența umană. Acest spațiu plin de obstacole zadarnice, dintre care multe cădeau de-acum în ruină, aștepta să fie netezit, să fie omogenizat și „izotrop”, la fel cu spațiul noii mecanici cerești, permeabil în toate sensurile forței universale a gravitației. Violenta revoluționară avea drept urmare crearea acestei uriașe deschideri spațiale, a acestui cîmp unificat în care luminile și dreptul să se poată răspîndi în toate direcțiile.

Recomandîndu-le celor trei ordine să-și verifice separat mandatele și să delibereze fiecare în parte, Ludovic XVI a fost credincios pînă la capăt spiritului feudalității, preocupat să împartă lumea socială în zone imuabile distincte. Starea a treia s-a conceput, în schimb, imediat ca expresie a națiunii întregi; ea s-a deschis membrilor nobilimii și clerului care doceau să se ralieze Comunelor; ea s-a constituit în Adunare națională și s-a preocupat, înainte de orice altceva, de redactarea unei declarații, după modelul american, care să privească omenirea întreagă: în toate aceste acțiuni, găsim Starea a treia călăuzită de idealul unei totalități omogene. Sarcina ei consta în a defini, prin extindere, un același drept pentru toți oamenii și egalitatea tuturor în fața dreptului.

Prezentare și traducere de
Ion Pop

Cultură și pace

● În orașul Yamusukro din Coasta de Fildeș au avut loc lucrările unei conferințe internaționale organizate sub auspiciile UNESCO pe tema „pacea în sufletul oamenilor”. A fost dezbătut, în primul rând, textul (adoptat 1986) — acum făcut public — al „Manifestului de la Sevilla” asupra violenței, care se referă la „tratarea ca imposibilă și neavenită a ideii că violența este inerentă oricărei forme de viață socială”. Acest document a fost prezentat în prima zi a conferinței de către autorii săi: antropologul mexican Santiago Genoves și psihologul nord-american David Adams, ambii pledând pentru „elaborarea unei convenții internaționale asupra păcii, asupra educației în spiritul păcii, colaborării și bunei înțelegerii între oameni”, realizată în primul rând prin intermediul culturii.

S-a mai propus, de asemenea, definirea, în jurisdicția internațională, a unui drept fundamental

al oamenilor, dreptul la pace, iar cei care provoacă un conflict armat să fie acuzați de „crimă împotriva umanității”, ca și de „violarea persistentă și sistematică a drepturilor omului”. Conferința și-a propus să definească mijloacele care să „pregătească toate societățile umane pentru ideea cea mai importantă la acest sfârșit de secol, aceea de a trăi în pace, de stabilire de noi relații umane”. La sesiunea de închidere a conferinței, la care au participat Javier Perez de Cuellar, secretarul general al O.N.U. și Federico Mayor Zaragoza, directorul general al UNESCO, a fost adoptată o declarație solemnă care cheamă la o solidaritate internațională în lupta pentru pace, subliniind rolul fundamental al culturii, al oamenilor de cultură și artă pentru definirea unui nou climat al relațiilor spirituale, al unei lumi în care fiecare operă de artă să devină mesagera acestui nou spirit.

Premiul „Shakespeare”

● Dramaturgul britanic Peter Shaffer, născut în anul 1926, autorul celebrei piese de teatru *Amadeus* și al scenariului nu mai puțin celebrului film omonim, realizat de regizorul Milos Forman, este mai puțin cunoscut ca autor al pieselor de teatru *Vinătoare* regală la soare și *Equus*.

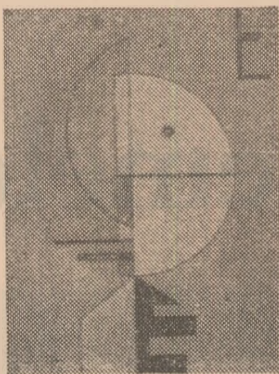
Pentru întreaga sa activitate de dramaturg și de animator al vieții teatrale, Peter Shaffer a fost distins recent cu Premiul literar „Shakespeare”, în valoare de 25 000 mărci, atribuit de fundația „F.V.S.” din Hamburg, R.F. Germania.

Despre Hemingway

● Istoricul literar american Edward F. Stanton a fost invitat la Madrid pentru a fi prezent la lansarea cărții sale *Hemingway in Spain*, despre care am mai relatat în aceste pagini. Considerată a fi cea mai autorizată dintre lucrările referitoare

la relația complexă dintre marele scriitor și această țară, cartea lui Stanton descrie etapele ei cele mai importante: de la prima întâlnire a tânărului Ernest Hemingway cu Spania, la participarea sa la războiul civil și la călătoriile iberice de după 1952.

„Europa raționaliștilor”

● Astfel se intitulează o amplă expoziție de pictură, sculptură și arhitectură a anilor '30, care poate fi vizitată la Como

Pavarotti la Viena

● Celebrul tenor italian Luciano Pavarotti a susținut un recital la „Goldenen Musikvereinsaal” din capitala austriacă.

Kafka la Leningrad

● Teatrul „Experiment” din Leningrad a prezentat în premieră o dramaturgie a celebrului roman *Procesul* de Franz Kafka. După cum a precizat directorul artistic al teatrului, Viktor Haritonov, este pentru prima dată când pe scena unui teatru sovietic se joacă o adaptare după Kafka. Pentru montarea acestei drame a fost invitată o regizoare din Cehoslovacia, Lida Engelova, elevă a lui Peter Brook, împreună cu alți trei compatrioți ai ei: pictorul scenograf Jaroslav Malina, compozitorul Zdenek Sikola și maestrul coregraf Zdenka Kratochvilova.

Bragaglia

● La 95 de ani, pe care i-a împlinit anul acesta la 8 iulie, regizorul italian Carlo Ludovico Bragaglia și-a anunțat intenția de a reveni la aparatul de filmat. Mă simt în formă, a declarat el, și cred că după ce depășești o anumită vîrstă începi să înținerești. Bragaglia a realizat 65 de filme, ultimul în 1968: *Cei patru mușchetari* cu Aldo Fabrizio, Peppino De Filippo, Nino Taranto și Macario.

(Italia) până la 3 septembrie. Secția de arhitectură prezintă cca. 150 de desene și machete ale marilor arhitecți Walter Gropius, Mies van der Rohe, Le Corbusier, Erich Mendelsohn, Josef Luis Sert ș.a., lucrări care provin din arhive și muzee din Italia, Franța, Elveția, R.F. Germania, Olanda, Spania și S.U.A., Secția artelor vizuale cuprinde 300 picturi, desene și sculpturi reprezentative ale variatelor figuri și curente europene care au aderat, în diverse moduri, ori s-au referit la raționalism și la prima fază a abstracționismului. (În imagine o lucrare din 1929 a lui Vasily Kandinsky).

Un nou „Falstaff”

● Benjamin Luxon (în centrul imaginii) în rolul lui Sir John Falstaff, alături de Edward Byles (stînga) în rolul lui Bardolph și Richard Angus în rolul lui Pistol, sînt trei din interpreții recentei premiere cu

Falstaff, de Verdi, pe scena de la „Coliseum” din Londra. Libretul este o nouă traducere în engleză, semnată de Amanda Holden, avînd ca regizor pe David Pountney, iar ca dirijor pe Marc Elder.

Premiul Ingeborg Bachmann

● La Klagenfurt, în Austria, s-au desfășurat, începînd din 28 iunie, ediția a XIII-a a „Zilelor literaturii de limbă germană” — manifestare care reunește, în cadrul unui concurs dotat cu premiul literar Ingeborg Bachmann, 21 de scriitori din R.F.G., R.D.G., Austria și Elveția.

Bienala de la Szczecin

● A 13-a Bienală de pictură din țările socialiste este deschisă în orașul polonez Szczecin. În sala Palatului Voievodal, sînt prezentate 121 de opere create în ultimii doi ani de artiști din Cehoslovacia, Cuba, R.D. Germania, Polonia, România, Ungaria și Uniunea Sovietică.

Seminar

● Cunoașterea adevărului despre fascism prin intermediul prozelor pentru copii a constituit tema unui seminar desfășurat la Berlin cu participarea a peste o sută de bibliotecari, editori, pedagogi, studenți și colaboratori ai unor instituții consacrate educației celor mici. Dezbaterile s-au referit concret la modul cum este tratată problema în cărți scrise de autori din diferite generații: Horst Beseler, Jürgen Jankowsky, Jürgen Leskien, Brigitte Birnbaum și alții.

Ezra Pound

● Pentru cunoașterea lui Pound se intitulează volumul publicat de editura „Oscar” Mondadori, sub îngrijirea fiicei poetului, Mary de Rachewiltz și cu un util studiu introductiv semnat de Maria Luisa Ardizzone. Prima parte este dedicată poeziilor din anii 1908—1920, iar ultima se referă la *Cantos*, părțile intermediare referindu-se la prozele critice, textele teatrale, scrierile istorico-filologice și documentele studiilor asupra lui Confucius.

Am citit despre...

Un drum al vieții

■ DESPRE fiecare nou roman al Annei Tyler, criticii americani au scris, toți ca unul, că este încă și mai bun decît cel care l-a precedat. Cum se poate realiza așa ceva pornind de la o cotă foarte înaltă, cărțile ei fiind calificate demult cu superlative? N-am citit primele șapte, am cunoscut-o abia la al optulea roman al ei, *Cînd trece Morgan*, și am fost fascinată de personajele misterioase și ațănate pe care Anne Tyler le implică într-o intrigă complexă, înconjurîndu-le cu un halou de radiantă, afectuoasă simpatie. A venit, după aceea, *Cînd la restaurantul dorului de casă*. Mi-a plăcut și mai mult pentru că lumea evocată era simplă, familiară, cu probleme de toate zilele, desăvîrșită construcție epică și cunoaștere intimă a psihologiei unor oameni obișnuiți (ceea ce înseamnă, desigur, neobișnuiți, fiecare avînd o structură unică, inconfundabilă), ironia blîndă și tristețea senină imbinîndu-se inteligent, fermecător, irezistibil. Al zecelea ei roman, *Turist din întimplare*, nu mi-a căzut în mină. Iată-l însă pe al 11-lea, *Lecții de respirație*, apărut în toamna anului trecut și distins cu Premiul Pulitzer pe 1988. Este un maraton alergic ca o cursă de sprint, în care autoarea străbate, fără efort aparent, un imens teren accidentat.

De fapt, e chiar povestea unui drum. O călătorie cu mașina dus și întors într-o singură zi. Maggie Moran și soțul ei Ira, căsătoriți de 28 de ani (dar neavînd niciunul dintre ei, mai mult de 46—47 de ani, deoarece Anne Tyler, născută în 1941, aduce în scenă, la fel ca atîția alți prozatori, protagoniști de vîrstă ei, eroii — mereu alții — îmbătrînind, deci de la carte la carte) pleacă de la Baltimore într-un orașel din Pennsylvania, la depărtare de circa 130 de kilometri, pentru a asista la funeraliile lui Max, fost coleg de școală cu amîndoi și soțul Sereniei, cea mai bună prietenă a lui Maggie. Scrisă la persoana a treia, narațiunea o menține aproape permanent în prim plan pe mărunțica, rotofeaa Maggie, volubilă, comunicativă pînă la indiscreție și minată de altruismul optimist care se bazează pe iluzia că orice rău e remedial, că orice conflict se poate soluționa printr-o discuție sinceră, fără reticențe, prin luarea taurului

de coarne. Este, prin temperament, o foarte feminină Sancho Panza, dar cu o fantezie de semănător de fericire descinzînd direct din Don Quijote. Alături de ea, cu alură de Don Quijote, rezervatul, distinsul ei soț Ira, înalt și desirat, asistă îngăduitor sau enervat la exuberanța și lipsa de autocenzură cu care, minată de cele mai bune intenții, Maggie face gafe peste gafe. Ea n-a avut niciodată ambiții profesionale și, dornică să fie de folos celor în nevoie, a renunțat la studii pentru a deveni simplă infirmieră într-un azil de bătrîni. El, care ar fi vrut să fie medic, se simte frustrat pentru că, la terminarea liceului, tatăl său s-a declarat bolnav de inimă și l-a obligat să preia magazinul său de rame și să-i poarte de grijă lui și celor două surori mai mari, ambele handicapate.

Traseul între cele două orașe este totodată o călătorie în trecut și o tentativă de a modela viitorul. Accidente de parcurs le periclitează de citeva ori, chiar în prezentul narațiunii, căsnicia. Ira și Maggie sînt din nou singuri, fiul lor Jesse, pe care tatăl îl consideră un neisprăvit, își ratează viața pe cont propriu, ingenioasa încercare a mamei de a-l readuce lîngă o soție și o fetiță de care s-a despărțit demult, va eșua, fiica lor Daisy urmează să plece la universitate și, dealtfel, s-a înstrăinat de ani de zile de ei.

Ce-i leagă pe cei doi? Cum vor trăi, mai departe, împreună? Cuvinte răzlețe, gesturi tandre, amintiri risipite de-a lungul povestirii atestă existența unei puternice legături sufletești care i-a susținut pînă în prezent și-l va susține și în continuare. Răspunsul este, deci, enorm și derizoriu: iubirea.

Anne Tyler nu are personaje detestabile, conflictul se dispensează fără dificultate la ea de surprize urite, de întorsături decurgînd din căderea sau din smulgera unor măști. Viu colorate, ingenios structurate, întregi, originale, de neuitat, inspirînd simpatie amuzată sau compasiune, niciodată dispreț sau aversiune, numeroasele personaje mai mult sau mai puțin secundare oferă cititorului o perspectivă generoasă, incurajatoare. Iar scenele din care se compune comedia melancolică a zilei petrecute pe drum sînt, fiecare în parte, o bijuterie scînteind de umor, dramatism, magică incandescență a cuvîntului.

Secretul progresului Annei Tyler de la excelență în sus pare a consta într-o tot mai deplină însușire a artei de a prezenta lucrurile cu atît mai simplu și mai firesc cu cît sînt mai complicate, așa cum este, firește, viața.

Felicia Antip

„Ultima bătaie de clopot”

● Astfel se intitulează filmul chinez care a fost premiat cu „Ursul de argint” la Festivalul internațional din acest an din Berlin pentru spiritul umanist pe care îl degajă, „un spirit fără de frontiere”, chiar de președintele festivalului, Moritz de Hadeln, cînd a văzut în China mai multe pelicule. (În imagine — Wu Ziniu, împreună cu echipa de operatori).

mului se petrece în 1945, fiind vorba de înfrîngerea ultimelor rămășițe ale trupelor japoneze, Wu Ziniu, realizatorul peliculei declarînd că a făcut un film împotriva războiului: „Știm că războiul provoacă nenorociri bărbătorilor și femeilor, copiilor și bătrînilor. Am vrut să arăt răul pe care îl provoacă războiul chiar soldaților”. **Ultima bătaie de clopot** a fost selectat pentru Festivalul de la Berlin pentru spiritul umanist pe care îl degajă, „un spirit fără de frontiere”, chiar de președintele festivalului, Moritz de Hadeln, cînd a văzut în China mai multe pelicule. (În imagine — Wu Ziniu, împreună cu echipa de operatori).

N. IONIȚĂ

„Verba volant...” ?

„Monter, c'est immoler” (V. Hugo, Les Contemplations)

Jules Verne inedit

● Lucrări necunoscute ale lui Jules Verne au fost descoperite printre manuscrisele scriitorului. Una dintre acestea se numește **Călătorie în Anglia și Scoția** și, împreună cu volumul de **Versuri necunoscute**, au fost publicate recent de editura franceză Cherche-Midi. În anul 1983 urmașii lui Jules Verne au vândut Bibliotecii orașului Nantes toate manuscrisele rămase de a scriitor, pentru suma de 5,8 milioane franci francezi. Criticul și poetul Christian Robin a început să studieze manuscrisele, constatând că unele dintre ele nu au fost publicate niciodată, în pofida valorii lor literare. **Călătoria în Anglia și Scoția** a fost scrisă în anul 1859, când autorul avea treizeci și unu de ani. După părerea specialiștilor, descoperirea dezvăluie o nouă fațetă a talentului lui Jules Verne, cea de excelent reporter.

„Tempo dificeis”

● Așa se intitulează noul film al realizatorului portughez Joao Botelho. Adaptând romanul lui Dickens **Timpuri grele**, Botelho a realizat un studiu social, o măruie a mizeriei trăite de nuncitorii portughezi în epocă ale cărei ecou încă prezente în amintire. Datorită filmărilor în alb-negru, realizatorul accentuează contrastele dintre lumea exploatatorilor și cea a vicimelor. Joao Botelho, spun comentatorii, cu ajutorul actorilor Henrique Viana, Julia Britton, Eunice Munez și Joaquim Mendes, reușește să realizeze o frescă socială sobră în care necazurile se împletesc cu umorul și cu micile bucurii cotidiene.

Giovanni GRAZZINI:

Fellini despre Fellini

Fellini lucrind la o scenă din filmul *Clovnii*

Cum „faci filmul”?

— Ce sfaturi ai da unui tânăr care ar vrea să devină actor?

— Nu aș ști, de fapt, ce să-l spun. De obicei îi privești și tac, mult mai încurcat ca ei. Cred că sunt persoana cea mai puțin în măsură să dea sfaturi, indicații, să sugereze metode, comportamente, discipline. În general nu recunosc nici un sistem inclus în munca mea, și, pe bună dreptate, nici nu-l pot furniza altora. Chiar felul în care îmi aleg

actorii e mai deosebit: vreau să spun că, în pofida stimei, simpatiei, complicității pe care o am pentru ei, când aleg pe vreunul să interpreteze un personaj din filmul meu, nu sunt atras de talent, în sensul care se dă în mod obișnuit cuvintului, de capacitățile sale profesionale; tot așa cum, dacă aleg un neprofesionist, lipsa de experiență nu mă supără. Pentru mine personajul trebuie să coincidă cu actorul. Caut înfățișări care deindată ce apar pe ecran să spună totul despre ele; sunt obligat să le subliniez caracterul, să le fac expresive prin machiaj sau prin veșminte, parcă ar fi măști, la care totul este evident, comportament, destin, psihologie. Alegerea actorului pentru personajul pe care îl am în cap depinde de înfățișarea pe care o văd dinainte, de ce îmi comunică și totodată de ce-mi permit să simt în el, să recunosc, să ghicesc dincolo de el. Nu-l oblig pe interpret să intre într-o haină care nu e a lui, prefer să-l fac să exprime ce poate. Pentru mine, rezultatul este întotdeauna pozitiv, fiecare are o înfățișare în exclusivitate a sa, nu poate avea o altă; toate înfățișările sunt exacte, viața nu se înșală.

— În afară de înfățișarea actorilor, ce relații ai cu materialul pe care îl folosești? Aș dori să-mi vorbești despre partea artistică a muncii, de maniera în care traduci în imagini elementele imaginare, de felul cum „faci filmul”, ca să folosec titlul unei cărți de ale tale.

— Îmi ceri să-ți dezvălui secrete de fabricație pe care nu le am, sau, cel puțin, nu cred să le am într-o formă programatică, de doze farmaceutice, cum se subînțelege din întrebarea ta. Nu poate fi redus totul la formule de alchimie, la combinații aritmetice ale ingredientelor, asigurând rețeta exactă, posologia eficientă. Nu vreau să învălui în mister, cum se face de obicei, actul expresiei — măcar în ce mă privește, mi-e imposibil să răspund într-un mod exhaustiv și responsabil. Poate ar avea o

Simenon — „Scrieri alese”

● Primul volum din **Scrieri alese** de Georges Simenon, a apărut recent în librăriile pariziene. În afara primelor trei întâmplări polițiste, al căror erou principal este comisarul Maigret, volumul mai cuprinde încă șase romane. De-a lungul întregii sale cariere, Georges Simenon a scris 50 de romane al căror erou este celebrul detectiv Maigret, precum și alte 132 romane. Sub aproximativ douăzeci de pseudonime, Simenon a publicat încă alte câteva zeci de volume. În același timp, Simenon este autorul a numeroase volume de însemnări de călătorie și al unor piese de teatru.

Hibari Misora

● Cea mai populară cântăreață a Japoniei, Hibari Misora, a încetat din viață la Tokio, în vîrstă de 52 de ani, în urma unei congestii pulmonare. Fiică a unui negustor de pește din Yokohama, și-a început cariera muzicală la vîrsta de 9 ani. În repertoriul ei s-au numărat mai mult de 2.000 de titluri, discurile înregistrate ajungînd adevărate „best-sellers”. Totodată a interpretat diferite roluri în peste 150 de filme.

„Valea haosului”

● Friedrich Dürrenmatt, celebrul dramaturg, prozator și eseist elvețian, în vîrstă de 68 de ani, a publicat recent un nou roman intitulat **„Valea haosului”**. În R.F. Germaniei există „Valea omului de Neanderthal”, spune dramaturgul, unul dintre depozitele mari de fosile ale omului. Acesta a fost punctul de plecare pentru scrierea romanului. Cartea prezintă punctul meu de vedere față de religie. Conținutul ar fi foarte greu de povestit pentru că nu este vorba despre ceva concret, ci doar despre niște ecouri exprimînd gîndurile mele.

Exit Laurence Olivier

■ ORI de cîte ori murea prin personajele sale — în Romeo, Hamlet, Richard al III-lea, Coriolan, Lear sau Cabotinul și atîtea altele — Laurence Olivier spunea: „Sînt întotdeauna furios cînd trebuie să mor!” Ce trebuie să fi simțit „actorul total” — cum a fost încă de foarte tînăr numit — cînd realitatea a înlocuit ficțiunea, acum două zile (11 iulie, 1989). Pentru prima dată de 72 de ani de cînd, în copilărie, fiul vicarului din Surrey s-a urcat pe o scenă, el nu mai joca.

„Cum puteți ști cînd joacă și cînd nu joacă?” — o întrebare o dată pe sîptăciune, actrița Joan Plowright, un reporter. „Oh, Larry joacă tot timpul”, a răspuns cea cu care a împărțit ultimii 32 de ani de viață și care i-a dăruit patru băieți.

Este imposibil să sumarizezi existența celui ce a dus arta dramatică pe o culme niciodată atînsă de predecesorii săi (198 roluri în teatru, film și televiziune; regizor și producător a numeroase alte spectacole). Cu 12 ani înainte de a se naște Laurence Olivier, în 1907, Henry Irving devenea primul actor britanic căruia i se acorda un titlu nobiliar. În decursul unui secol, Laurence Olivier va ridica statutul profesiei de actor peste rangul de „lord”, obținînd „Ordinul Meritului”, cea mai înaltă distincție britanică acordată pentru servicii maxime întru gloria țării.

Avea zece ani cînd, la școală, îl interpretează pe Brutus din **Julius Caesar**. La spectacol asista marea doamnă a scenei britanice de atunci, Ellen Terry, partenera lui Irving, care, uimită de jocul lui, spune: „Băiatul acesta este deja un mare actor!” Peste doi ani interpretează (în travesti) pe Maria din **A 12-a noapte**, iar Sybil Thorndike, viitoarea mare doamnă a scenei britanice, remarcă: „Există actori înzestrați din naștere cu tehnica jocului. Larry este unul dintre ei. O posedă din instinct.” În ciuda acestui prim început, biografia săi precizează că Olivier nu a arătat interes pentru Shakespeare pînă în 1935, cînd Gielgud l-a sugerat să alterneze între ei rolurile lui Romeo și Mercutio. A fost primul său pas spre a-l depăși pe Gielgud și a se consacra interpret shakespearean prin excelență. Pentru prima dată marea publică a început să se imbulzească în West End să vadă Shakespeare. Și tot pentru prima dată, un actor putea face publicul să adore personaje demonice. Deocamdată pe scenă. Mai tîrziu și pe ecran. Lui Laurence Olivier i se datorează translaarea acestei saga shakespeareene de la teatru în film, așa cum a inițiat-o în **Henric al V-lea** prin decupajul inovator unind convenția teatrală clasică cu „reportajul” filmat.

Modest și arrogant, generos și egolst, fermecător și imposibil, clasic și modern, Laurence Olivier și-a investit neîncetat calitățile și defectele în plămînuirea altor identități. A făcut-o cu un nobil talent,

cu o neegalată energie și cu o atît de desăvîrșită tehnică încît a sfîrșit prin a crede că el nu a existat niciodată în afara personajelor sale. A ajunge la o asemenea strălucită stăpînire a mijloacelor de expresie, susținută de o îndrăzneală și inventivitate maxime, înseamnă a fi lipsit de inimă, afirmau unii critici. Ei socoteau, probabil, că o atare perfecțiune trebuie să fie, într-o oarecare măsură, nesinceră. Olivier le răspundea că niciodată nu a existat artiști mai tehnici decît Shakespeare și Mozaart.

Tehnica sa era formată dintr-un prodigios spirit de observație și o memorie asemenea. El vizita adesea Galeria națională a portretului din Trafalgar Square spre a studia lumina și machiajul potrivite scenelor și secvențelor ce urma să le realizeze ca interpret sau regizor. Învăța de la fiecare. De la oamenii de pe stradă sau de la alți actori. Mai ales de la marii comici. Îi cita pe Chaplin ca și pe Bob Hope și spunea: „Nu poți juca nici un rol serios — nici Hamlet, nici Macbeth, nici Lear — dacă nu știi să joci comedie”. Extravaganța bravurii sale atletice l-a făcut adesea eroul unor accidente. (Avea 27 de ani cînd și-a rupt piciorul într-o seară cînd sarea de la balcon direct pe scenă.) Cele două candidaturi la Premiul Oscar de interpretare între 1939 și 1976, pentru rolurile din **La răscruce de vînturi**, **Rebecca**, **Henric al V-lea**, **Hamlet**, **Richard al III-lea**, **Cabotinul**, **Othello**, **Sleuth**, **Marathon Man**, — sînt un prilej de a rememora cîteva dintre marile sale creații în film (a fost de trei ori laureat al Oscarului). El nu a ezitat de-alungul anilor să-și pună prestigiul de partea înnoirii formelor artistice. Cum a făcut-o și jucînd în piesele „tinerilor furioși” și în filmele „Free Cinema”. În ultimii ani, cînd bolile l-au asaltat, interzicîndu-i să joace pe platou sau pe scenă, inegalabila sa voce s-a făcut auzită în nenumărate interpretări radiofonice.

Predominanții rămîn eroii săi shakespeareeni. „Aș fi vrut ca pe cartea mea de identitate în dreptul naționalității să fie scris: „Shakespeare”, iar ca adresă: „Teatrul”.

Cît timp va exista teatrul, Lord Olivier va continua să primească scrisori.

Adina Darian

oarecare semnificație dacă aș încerca să-mi amintesc și să enumăr cu mare precizie, ca într-un carnet de sarcini, cîți metri de pinză, cîte cuie, cîte elemente de decor, cîte fețe machiate, cîte costume au fost necesare pentru a traduce în cutare scenă cinematografică imaginea vagă, șovăielnică, învăluitoare — tocma datorită imprecisului — care-mi servește de referință? Și toate miile de circumstanțe care au făcut posibilă traducerea? Mișcările, volumele, perspectivele, vocile marcate de oarecare dialect, ritmul, motivele muzicale, distanțele focale, penumbrelle, contre-jour-ul, clar-obscurul și nu mai știu ce alte elemente, tensiuni și indoieli stimulatoare, dezamăgiri și entuziasme? Ar trebui să scriu un tratat, examinîndu-mă din cap pînă în picioare, privindu-mi interiorul cu scrupule de maniac: și apoi? Chiar dacă aș ajunge să-mi amintesc tot ce a contribuit la compunerea unui singur și unic plan, sînt sigur, în orice caz, că n-aș fi în stare să recunosc, să pricep, să restitui componenta insesizabilă, indescriptibilă, misterioasă și pînă la urmă să amestec totul independent de judecățile mele, de gîndurile mele ascunse, de bunăcredință, de talent, de simț artistic. Nu aș putea să scot, niciodată, la iveală momentul de agregare magnetică care dă întregului calabalic unitate și credibilitate, păstrînd capacitatea de aluzie, reducția, valoarea simbolică a imaginii visate.

— De-a lungul anilor, cîtă importanță ai dat valorilor figurative? Și valorilor sonore?

— Probabil că, la început, mă supuneam mai ales caracterului novator al întîmplării, făceam un cinema mai mult paraleritar decît plastic. Mai tîrziu m-am încredințat mai mult imaginii și de atunci caut întotdeauna să renunț din ce în ce la cuvinte, filmînd. Abia în timpul dublajului reîncep să dau o mare importanță dialogului. Iată cum mă diferențiez de Antonioni, care, uneori, pentru a exprima totul prin imagine, insistă într-un mod obsedant, cu o severitate monotonă, pe obiecte. Eu sînt nevoia să dau sunetului aceeași importanță ca imaginii, să creez un soi de polifonie. De aceea, adesea, sînt împotriva utilizării figurii și vocii aparținînd celuiiași actor. Este important ca personajul să aibă o voce care-l face și mai expresiv. Pen-

tru mine, dublajul este indispensabil, este o operație muzicală prin care întăresc semnificația figurativului. Filmarea directă nu-mi ajunge, multe din zgometele înregistrării directe sînt inutile. În filmele mele, nu se aud aproape niciodată pași. Sînt zgomete pe care spectatorul le adaugă prin auzul mental, nu e nevoie de subliniere: ajung să suferă dacă se aud. Iată de ce coloana sonoră este o muncă separată, după ce s-a terminat totul, cu muzica.

— Jocul inventiei, magia creației... În voluptatea ta penru absolut nu există misticism?

— Cinematograful este o modalitate divină de a înfățișa viața, de a-l concura pe Dumnezeu Tatăl! Nici o altă profesiune nu permite crearea unei lumi semănînd foarte bine cu cea pe care o cunoaștem, dar tot atît de bine cu alte lumi, necunoscute, paralele, concentrice. Pentru mine, am afirmat adesea, locul ideal este studioul 5 de la Cinecittà — gol. Într-un studio gol — un spațiu de umplut, o lume de creat, sînt cuprins de o emoție absolută, de frison, de extaz.

Golul maxim îmi dă o senzație de sănatate. Am pretenția absolută de a fi un demiurg. Mi-ar plăcea să fac fotografii format-pașaport, mici portrete de oameni, indiferent ce; nu sînt legat de nici un stil, orice gen îmi place. Sînt plin de o mare dragoste pentru munca mea, pîrîndu-mi-se că tot restul — relațiile cu ceilalți, sentimentele sezoniere, legăturile temporare — provin din acest alambic. O simt ca cel mai important fapt din viața mea, fără să-mi pun întrebări, și răspund chemării. Punctul cel mai înalt al dragostei și maxima tensiunii expresive sînt același lucru: un moment misterios, o iluzie perennuă, speranța că o dată și o dată promisiunea marii revelații va fi înfăptuită, apărînd un mesaj cu litere de foc. În mit, pînă la urmă, magicianul și fecioara sînt pereche. Magicianul are nevoie de această figură feminină neatînsă pentru a-și împlini operația cunoașterii, același lucru întîmplîndu-se cu artistul, care, într-un mod mai modest, în momentul cînd își concretizează vreo invenție, împerechează expresia cu îmbrățișarea.

Adaptare și traducere de Andriana Fianu

Zilele culturii românești în China

Noua bibliotecă din Beijing..

DUMINICĂ, 25 iunie, orele 0,35, avionul IL 62 decolează de pe Aeroportul Otopeni spre Beijing. Vocă stewardesei ne anunță numele comandantului echipajului, omonim cu al unui mare istoric literar ieșean, numele țării lor pe care le vom survola, esca de la Caraci, altitudinea și viteza de zbor și ne urează călătorie plăcută.

După lungi ore de zbor peste țări și mări, peste munți cărunți, mult mai înalți decît cei din Miorița, peste pustiuri ce-mi păreau fără de sfârșit, tocmai cînd te crezi epuizat de atîta drum prin văzduh și te simți copleșit de monumentalitatea fără egal a munților de piatră seacă, de monotonia albului de zăpadă și a întinseilor nisipuri, îți apare sub priviri China culturilor înfloritoare, ca o imensă grădină, de o geometrie impecabilă, în care se înscriu, ca într-un fermecător mozaic, holdele cu cereale, viile, lanurile cu tufe de ceal, dreptunghiurile de apă în care se cultivă faimosul orez chinezesc, pădurile de bambus, satele cu case îngrădite cu ziduri solide, orașe mari a căror populație depășește pe aceea a unor țări din centrul Europei. Mă gîndesc cum ne vom descurca pe străzile lor, schimb impresii cu scriitorul Constantin Ţoiu, care are întotdeauna ceva scăpător în observațiile sale, mă întreb ce probleme complexe ridică edililor administrarea unor astfel de așezări umane, dar avionul nu-mi lasă prea mult timp pentru astfel de întrebări, căci aterizează lin pe aeroportul din Beijing la orele 20, ora Chinei. Pe aeroport ne întîmpină prietenii chinezi cu care parcă ne cunoaștem de-o viață și inimosul ambasador al țării noastre, om de o remarcabilă eficiență în toate acțiunile pe care le-a întreprins. Pornim cu mașinile spre oraș pe un drum tivit cu ploi, cu salcimi și sălcii plîngătoare — trei elemente care ne amintesc de țară și de Eminescu, a cărui prezență în țara gazdă la centenarul trecerii sale în eternitate — era o realitate deosebit de vie. Mașina aleargă printre miile de biciclete care curg pe străzi ca un fluviu. (În Beijing, oraș cu o populație de 9 milioane, există 3 milioane de biciclete). În minte îmi răsună frînturi din versuri eminesciene...

Ambasadorul nostru la Beijing, ghicindu-mi, pare-se, gîndurile îmi vorbește despre manifestările culturale consacrate de prietenii chinezi memoriei lui Eminescu. Mă conving și mai mult de acest lucru peste cîteva zile, cînd într-o foarte elevată discuție cu scriitorii din țara prietenă, unul a afirmat cu profundă convingere: „Eminescu — luceafărul poeziei românești — luminează nu numai România ci umanitatea, căci el este lumină pe care România a dat-o întregii omeniri”.

Poetul nostru național a dominat toate manifestările din cadrul zilelor culturii românești din marea țară prietenă, cu o cultură și civilizație multimilenară, țară care a descoperit hîrtia pe care s-a scris, cerneala cu care s-a scris, tiparul de lut și de lemn cu care s-a multiplicat ceea ce s-a scris și unde în urmă cu 4—5 mil de ani omul scria pe os, pe carapacea de broască țestoasă, pe bambus și piatră, pe frunză de palmier, ca îndrăgostitul din doina românească pe frunza de viță.

...și arhitectură tradițională (Muzeul de artă)

De aceea, cînd te încumeți să scrii, chiar numai cîteva rînduri, despre o asemenea țară, condeiul se inhibă, nu îndrăznește să treacă litere pe albul hîrtiei, să se urnească dincolo de tăcere.

Cum să inghesul o lume în cîteva rînduri sau pagini ? !

Căci China e mult mai mult decît o țară, fie ea și foarte mare. China e o lume care s-a răsfrînt într-o cultură și într-o civilizație distinctă și originală. O lume în care zidul chinezesc a rămas doar o relievă istorică; o lume vie, dinamică, activă, muncitoare și creatoare, cu ferestrele larg deschise către lumea dinafară, o lume a socialismului dornică de cooperare și colaborare cu toate popoarele lumii. O lume care are astăzi nenumărați specialiști în limba, cultura și civilizația tuturor popoarelor, de pe toate continentele, asigurînd, astfel, o strînsă comunicare între diversele culturi naționale și bogata cultură chineză. Numeroși tineri chinezi, făcîndu-și studiile în România și cunoscînd bine limba lui Eminescu, asigură traducerea literaturii române în limba lor și a literaturii chineze în limba noastră. Astfel există astăzi tîlmăcitori din Eminescu. Coșbuc, Sadoveanu, Rebreanu, Arghezi, Camil Petrescu, Marin Preda, ș.a. Despre unele aspecte ale culturii și civilizației chineze vom scrie, probabil, cu alt prilej, deocamdată ne referim la Zilele culturii românești în China.

O CULTURĂ națională reflectă, în esența ei, portretul etno-psihologic al poporului care a creat-o, devenirea lui istorică, felul lui de a fi, de a munci, gîndi și simți, idealurile lui politice, sociale, etice și estetice, modul distinct în care își definește existența pe coordonatele timpului și ale spațiului. Ea îl arată lumii așa cum a fost, cum este și cum vrea să fie, oferindu-i posibilitatea de a-l cunoaște și a-l înțelege mai bine. Ea constituie o punte de legătură între oameni și popoare. De aceea în politica culturală a partidului și statului nostru, zilele culturii românești în alte țări și ale altor culturi naționale în țara noastră au devenit o formă de cooperare și colaborare, de cunoaștere, prietenie și înțelegere reciprocă. Pe drumurile larg deschise de istoricele vizite ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în diferite țări de pe toate continentele, pășește spre alte popoare cultura românească, solie a geniului creator al poporului român, a umanismului său funciar, a dragostei sale de viață demnă, liberă și independentă, a dorinței lui de pace și colaborare cu toate popoarele lumii. În acest cadru se înscriu și Zilele culturii românești în Republica Populară Chineză. Ele au avut loc la sfîrșitul lunii iunie și începutul lunii iulie a acestui an în care sărbătorim 45 de ani de la victoria Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și în care se vor desfășura lucrările celui de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român.

Prin grija și sollicitudinea deosebită a părții chineze, a Ministerului Culturii și a organelor locale din cîteva mari orașe, — Beijing, Shanghai, Hanghou, Tianjin — și a unor prestigioase instituții de cultură și artă s-a desfășurat o gamă largă de acțiuni și manifestări: vernisajele unor expoziții de carte și discuri, de fotografii artistice, concertele susținute de reprezentanți de frunte ai muzicii vocale și instrumentale românești, precum soprana Sanda Sandru, solistă a Operei Române din București, tenorul Dorin Teodorescu, de la Opereța bucureșteană, pianistul Dan Atanasiu de la Filarmonica „George Enescu” și violonistul Gabriel Croitoru de la Filarmonica din Ploiești; toți au încîntat și au cucerit publicul, întîrpinînd lucrări din George Enescu, Tiberiu Brediceanu, Ciprian Porumbescu ș.a.

Împreună cu romancierul Constantin Ţoiu, am avut interesante și fructuoase discuții cu prozatori, poeți, critici și teoreticieni literari chinezi despre problemele actuale ale realismului, despre finalitatea artei și raporturile ei cu politicul și socialul, despre tradiție și inovație în literatură, despre specificul-național al creației și raporturile cu alte literaturi, despre responsabilitatea civică a creatorului, despre stadiul de dezvoltare al literaturilor noastre în etapa actuală, despre tendințele și orientările ce le caracterizează etc., etc. Ne-a impresionat în mod deosebit responsabilitatea cu care scriitorii chinezi discută problemele ideologice și literare, dorința lor de înnoire a creației pe baze sănătoase, nu după mode imprumutate de aiurea, patriotismul lor, stîmă și respectul pentru cultura română, pentru politica culturală a țării noastre, dorința scriitorilor chinezi de a intensifica schimbul de experiență cu scriitorii români în cadrul tradiționalelor și foarte bunelor relații dintre partidele și popoarele noastre, dintre conducătorii lor.

Expoziția de carte politică, științifică, de artă și beletristică din România, în care la loc de cînsle se află opera monumentală a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, opera științifică de mare audiență internațională a tovarășei Elena Ceaușescu, expoziție organizată în sediul impunător al uneia dintre cele mai moderne și mai bogate biblioteci din lume (dispune de 140 milioane volume, are 35 de săli de lectură, cu 3 000 de locuri), ca și expozițiile de discuri și fotografii artistice, programele muzicale, colocviile cu scriitorii chinezi au asigurat Zilelor culturii românești în Republica Populară Chineză un succes deosebit.

Ion Dodu Bălan

Prezențe românești

U.R.S.S.

● Săptămînalul *Literatura și arta* din Chișinău consacră, în nr. 25 din 15 iunie a.c., un spațiu amplu centenarului morții lui Eminescu. Pe prima pagină este reprodus cunoscutul poem în proză *Basm* de Geo Bogza, iar în paginile 4—5, sub genericul „Într-o lume relativă Eminescu este sfînt”, figurează poezii de Marin Sorescu (*Trebuiau să poarte un nume*), Romulus Vulpescu (*Atotcuvîntul*) și Ioan Alexandru (*Eminescu*), evocări de Tudor Arghezi (*Mihai Eminescu*) și Nichita Stănescu (*Despre înfățișarea lui Eminescu*), precum și fragmente din texte critice aparținînd lui Constantin Noica, Pompiliu Constantinescu și Mircea Zăciu. Criticul Mihai Cîmpoi publică un întins și substanțial eseu, intitulat *Modelul Daciei*. Sînt prezentate, de asemenea, o serie de medalii și insigne consacrate „Anului Eminescu”.

● Un interesant interviu cu Alla Balanova, cunoscuta noastră interpretă de romane a fost publicat în nr. 25 al revistei sovietice „Tîmpuri noi” cu difuzarea internațională în zece limbi. Artista își exprimă bucuria de a oferi publicului de pe scene aflate pe toate continentele romante pe versuri ale marilor poeți ai lumii.

R.F. GERMANIA

● La Heidelberg, în cadrul Institutului de romanistică al Universității din acest oraș, a fost organizată o manifestare consacrată împlinirii unui secol de la moartea lui Eminescu. Despre biografia și opera marelui poet au vorbit prof. dr. Klaus Heitmann și S. Damian.

ISRAEL

● Revista „Minimum” din Israel, publică două recenzii literare, în cadrul rubricii „Dicționar neconvențional”, despre cartea *Aforisme și textele lui Brăneșu* de Constantin Zărnescu (cu un grupaj din gîndirea sculptorului român) și despre volumul *Convergențe spirituale* al tînrului istoric timișorean Victor Neumann — inserînd, pe aceleași pagini, cu ocazia comemorării vîrstei de 90 de ani a romancierului I. Peltz, un articol semnat de fiica acestuia, Tia Peltz. Se reproduc, de asemenea, portretele lui Constantin Brîncuși și I. Peltz.

ITALIA

● Cu prilejul Simpozionului internațional de tracologie de la Florența au fost aleși în Senatul Academiei Internaționale Medicea românii Ștefan Pascu, Gabriel Iosif Chiuzbalan, Ovidiu Varga și Romulus Vulcănescu.

FRANȚA

● La Biblioteca română din Paris a fost organizată o acțiune culturală care a prilejuit un amplu dialog româno-francez pe teme de istorie și cu privire la relațiile bilaterale. În acest cadru, au fost evocate principalele momente ale luptei poporului român pentru păstrarea entității naționale și formarea statului național unitar, precum și relațiile tradiționale de prietenie dintre România și Franța de-a lungul secolelor.

Au fost deschise expoziții documentare românești și franceze și de carte.

Au participat reprezentanți ai UNESCO, specialiști, oameni de artă și cultură.

AUSTRIA

● La Tramsweg, important centru turistic din landul Salzburg, a avut loc o manifestare dedicată țării noastre, organizată de Asociația Austria—România, în colaborare cu ambasada română. În cuvîntul său, primarul Hans Rauscher a reliefat aspecte semnificative ale noilor realități românești, în contextul mai larg al culturii și civilizației din România. A fost, de asemenea, vernisată o expoziție de artă plastică românească.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Apare sub conducerea unui consiliu redacțional coordonat de

DUMITRU RADU POPEȘCU

președintele Uniunii Scriitorilor

Redactor șef adjunct Ion Horea

Secretar responsabil de redacție Roger Cămpăanu

5 lei

REDACTIA : București, Piața Științei nr. 1, poarta B2—B3. telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96.
ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei : 6 luni — 130 lei : 1 an — 260 lei. Cîșitorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” —
sectorul export-import presă P.O. Box 12—201, telex 10876, prsfir București, Calea Griviței, nr. 64—68. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA ȘTIINȚII”

